

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Bc. Michaela Hodrmentová

Trest smrti

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Marie Vanduchová, CSc.

Katedra trestního práva

Datum vypracování práce: 2. 4. 2017

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že předloženou diplomovou práci jsem vypracovala samostatně a že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny. Dále prohlašuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Bc. Michaela Hodrmentová

V Praze dne 2. 4. 2017

Poděkování:

Mnohokrát děkuji JUDr. Marii Vanduchové CSc. za poskytnutou pomoc, velmi rychlé reakce a mnoho cenných rad a připomínek při zpracovávání mé diplomové práce.

Obsah

Úvod.....	1
1. Pojem a účel trestu	3
1.1. Pojem trestu a jeho druhy	3
1.2. Účel trestu	6
1.3. Teorie na trest nahlízející	9
1.3.1. Absolutní teorie	9
1.3.2. Relativní teorie	10
1.3.3. Smíšená teorie	10
2. Trest smrti a jeho účel.....	12
3. Historie trestu smrti	14
3.1. Starověk.....	14
3.2. Středověk	16
3.3. Období absolutismu	17
3.4. Cesta k postupnému rušení trestu smrti.....	18
3.4.1. Rušení trestu smrti v 18. století	18
3.4.2. Trest smrti v 19. století	19
3.4.3. Trest smrti ve 20. století.	20
4. Mezinárodní dokumenty týkající se trestu smrti	21
4.1. Organizace spojených národů.....	21
4.1.1. Všeobecná deklarace lidských práv.....	21
4.1.2. Mezinárodní konvence.....	22
4.1.3. Rezoluce OSN	25
4.2. Rada Evropy	26
4.2.1. Evropská úmluva o ochraně lidských práv	26
4.2.2. Důležité dodatkové protokoly k EÚLP	27
4.3. Americká konvence o lidských právech	28
4.4. Evropská unie	29
5. Právní úprava trestu smrti na území dnešní České republiky	32
5.1. Vývoj do roku 1918	32
5.2. Období první republiky (1918 – 1938)	34
5.3. Období protektorátu Čech a Moravy (1938 – 1945).....	35

5.4. Poválečný vývoj.....	37
5.5. Vývoj od roku 1961 do 1989.....	40
5.6. Zrušení trestu smrti	41
6. Názory na trest smrti a jeho uplatňování	44
6.1. Argumenty proti trestu smrti	45
6.2. Argumenty pro trest smrti	51
6.2.1. Purgativní teorie	59
7. Metody či způsoby výkonu trestu smrti.....	62
7.1. Historie	62
7.2. Nynější svět	63
7.2.1. Oběšení	64
7.2.2. Elektrické křeslo	66
7.2.3. Plynová komora.....	69
7.2.4. Zastřelení.....	70
7.2.5. Smrtící injekce.....	72
7.2.6. Další uplatňované metody.....	74
7.3. Uplatňování institutu trestu smrti v různých zemích.	75
7.3.1. Uplatňování metod trestu smrti v českých zemích.....	76
7.3.2. Zvláštnosti uplatňování metod trestu smrti v některých státech	79
8. Současná situace trestu smrti ve světě – v jakých státech tento institut stále přetrvává	81
9. Alternativy trestu smrti.....	83
9.1. Trest odnětí svobody na doživotí.....	85
9.2. Trest odnětí svobody nad 20 až do 30 let.....	89
9.3. Zabezpečovací detence	90
10. Názory na trest smrti.....	91
10.1. Současné postoje veřejnosti k trestu smrti.....	92
10.1.1. Trest smrti a náboženství	92
10.1.2. Veřejné mínění v ČR	94
10.2. Názory mého okolí na trest smrti - dotazník	96
10.3. Můj názor na trest smrti.....	98
Závěr.....	105
Příloha.....	107
Seznam zkratk	108

Seznam pramenů	109
Abstrakt	113
Abstract	115
Klíčová slova.....	117

Úvod

Trest smrti je institutem, provázejícím lidstvo po celou dobu jeho existence, i přesto, že o jeho humánnosti, a vůbec vhodnosti uplatňování, se diskutuje až od počátku novověku, kdy se začala přiznávat a rozšiřovat lidská práva. Je tento trest správný? Ano? Ne? Pokud ano, je třeba využívat jeho nejhumánnější metodu? Ale která metoda je tou nejhumánnější? Měl by mít každý člověk na světě právo žít, i když spáchá brutální zločin? To vše jsou otázky, na které se lidská populace snaží nalézt vhodnou odpověď. Výkon absolutního trestu se netýká pouze osob, kterým by mohl být uložen, ačkoli se to mnohým z nás nezdá, je to světový fenomén, který se dotýká nás všech.

Narodila jsem se začátkem roku 1990, a právě toho roku byl u nás trest smrti z právního řádu vyřazen, takže dobu jeho uplatňování jsem již nezažila. Jako dítě mě samozřejmě většina z celosvětových problémů nezajímala a fakt, že na našem území byl několik měsíců před mým narozením ještě oběšen člověk, mi znám nebyl. Postupem času, jsem o trestu smrti začala něco málo slyšet ve škole, popřípadě v televizi. Právo na život pro mne však bylo něčím samozřejmým a nedokázala jsem si představit, že jsou na světě státy, kde může být v současné době někdo popraven. Vykonávání poprav pro mne byl, řekněme, historický fakt, který patřil k lidským dějinám, nikoliv do mé současnosti.

Neumím přesně stanovit, kdy to mohlo být, ale k určitému obratu v mém myšlení došlo někdy ke konci mé povinné školní docházky, kdy jsem viděla film Zelená míle, kde se uplatňuje trest smrti na elektrickém křesle. Film se mi velice líbil a na jeho základě jsem si začala shánět o elektrickém křesle informace. K mému překvapení jsem zjistila, že je elektrické křeslo metoda poprav, kterou je stále možné ve Spojených státech použít. Od tohoto okamžiku mě toto téma velice zajímalo, a když jsem se rozhodovala, jaké téma své diplomové práce zvolím, trest smrti byla má první volba.

Má diplomová práce je, mimo úvod a závěr, rozdělena na 10 kapitol a je poněkud rozsáhlejší než jsem původně zamýšlela. O některých kapitolách se mi však psalo tak dobře a dozvěděla jsem se tolik pro mne nových a zajímavých informací, že jsem v mé diplomové práci uvést musela.

Na začátku mé práce se zabývám trestem v obecné rovině. Co to trest je, jaké existují jeho druhy a jaký je jeho hlavní účel. Účel trestu je dále více rozvinutý, a to teoriemi, které na trest nahlíží.

Dále se začínám zabývat o trestu smrti konkrétně, jeho historickým světovým vývojem od starověku po současnost, mezinárodními dokumenty, které se trestem smrti zaobírají a vývojem tohoto institutu na území českých zemí.

V druhé polovině mé diplomové práce je pojednáno o nejdůležitějších argumentech zastánců a odpůrců trestu smrti, o metodách trestu smrti, kde jsou v širší míře rozvinuty současně uplatňované metody tohoto trestu, a o vhodných alternativách absolutního trestu.

Na závěr práce najdeme různé názory a přístupy k trestu smrti. Uvádím zde názory různých náboženství, současné názory české společnosti, můj názor a dále lidí, kteří jsou mi jistým způsobem blízcí, a dále také možné problémy spojené s možným znovuzavedením tohoto institutu.

1. Pojem a účel trestu

1.1. Pojem trestu a jeho druhy

Pojem trestu

Tresty existují po celou dobu existence lidstva samotného. V kmenových komunitách odpovídal právě kmen za to, že bude potrestaný každý skutek, který se považoval za kriminální.¹ V současnosti existuje vlastně stejný princip. Za to, že bude potrestaný každý skutek, který se považuje za trestný čin a který splňuje všechny zákonem stanovené podmínky, odpovídají jednotlivé státy. Všechny státy tvoří dohromady lidstvo či světovou populaci, proto by se dalo také říci, že za všechny trestné činy odpovídá obecně společnost.

Abychom mohli proniknout do problematiky výjimečného trestu, do kterého můžeme zařadit i trest smrti, je nutné nejprve definovat, co trest je a k jakým účelům má sloužit.

Trestem je zákonem stanovený právní následek za jednání, které je protiprávní. Trest je určitá právní újma za jednání právem nedovolené a pachatelem tohoto jednání je vnímán jako zlo. Trest bychom mohli ztotožnit se sankcí, i když naše trestní právo sankcemi rozumí jak tresty, tak i ochranná opatření. Obsahem sankcí obecně je stanovení nějakého omezení, újmy či ztráty.

Újmou se rozumí různé citelné zásahy do práv fyzických i právnických osob. Tyto zásahy mohou směřovat ke svobodě osoby, její cti, majetku, pověsti apod. Trestem oprávněná osoba vymáhá dodržování mravních, společenských nebo právních pravidel dané společnosti.

Vedle újmy je nutné se zmínit i o druhém ze dvou základních prvků trestu, a to o veřejně vysloveném, sociálně etickém odsudku pachatelova činu. Jednání pachatele je tak státem a společností negativně ohodnoceno jak právně, tak i eticky. Stupeň nesouhlasu se spáchaným činem je vyjádřen v přísnosti uloženého trestu.

¹ Lyons, L. *Historie trestu*. Praha: Svojtka & Co., 2004, ISBN 80-7352_021-4, kapitola 8

Soudem vyslovený odsudek pachatelova jednání není jen vyjádřením vztahu mezi soudem a pachatelem, ale má podstatně širší význam. Důležité je to, jak trest vnímá poškozený, a zda mu stanovený trest přinese dostatečné uspokojení. Právní úprava na toto působení pamatuje hlavně tím, že řízení se ve většině případů může účastnit veřejnost a rozsudek musí být vždy veřejně vyhlášený.²

Je mnoho různých definic pojmu trest. Mnoho právních teoretiků už tento pojem definovalo a každá z těchto definic se něčím, byť málo znatelným, odlišuje. Mě nejvíce zaujala definice J. Rawlse, podle kterého je osobě uložen trest tím, že je zákonně zbavena některého práva, které patří mezi základní práva občana, neboť porušila právní normu, jejíž porušení je konstatováno v řádně provedeném zákonném řízení, osobu zbaví práva příslušný státní orgán a jak přestupek, tak i sankce je stanovena právním řádem, a to v době spáchání nezákonného jednání.³

I když je trest nejčastěji spojován právě s právem, není to institut pouze právní, nýbrž uplatňován může být i v náboženství, výchově, společenských hrách či sportu. V právním slova smyslu je tedy trestem vymáháno dodržování všech právních norem určitého společenství a je ukládán pouze za vymezené trestné činy.

Trest je v českém trestním právu opatřením státního donucení, ukládaným jménem státu k tomu povolány soudy v trestním řízení. Co se týká trestu v právním řádu České republiky, ráda bych zmínila dvě velice důležitá ustanovení:

- Čl. 39 Listiny základních práv a svobod (dále též LZPS) uvádí: „*Jen zákon stanoví, které jednání je trestným činem a jaký trest, jakož i jaké jiné újmy na právech nebo majetku, lze za jeho spáchání uložit.*“ Z uvedeného vyplývá, že není možné stanovit takový druh trestu, který nebude uveden v zákoně. Při stanovení druhu či výměry trestu je nutné se vždy řídit zákonem.
- § 3 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník předepisuje: „*Pachateli lze uložit vždy pouze takový druh trestu, který dovoluje uložit zákon účinný v době, kdy se o trestném činu rozhoduje.*“ Není tedy možné uložit druh trestu, který upravoval dřívější trestní zákon, ale současný už ne. Jako dobrý příklad je možné uvést právě trest smrti. Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, který

² SOLNAŘ, Vladimír. *Systém českého trestního práva*. Praha: Novatrix, 2009, III. část, s. 9-12

³ BAIRD, Robert M. a Stuart E. ROSENBAUM. *Philosophy of punishment*. Buffalo, N.Y.: Prometheus Books, 1988. ISBN 978-0879754174.

předcházel současně platnému a účinnému trestnímu zákoníku, většinu své platnosti upravoval ukládání trestu smrti. Pokud tedy člověk spáchal v roce 1972 zvláště závažný zločin vraždy, mohl mu být tehdy uložen trest smrti. Pokud by se o tomto činu rozhodovalo v současné době, kdy je trest smrti zrušen, takový druh trestu by se uložit nedal, i když v době spáchání to možné bylo.

Druhy trestu

Jak jsem již zmínila výše, dle zásady uvedené v čl. 39 LZPS, jen zákon může stanovit druh trestu a také podmínky pro jeho uložení. Tresty, v právním smyslu, tvoří ucelený systém, kterým rozumíme výpočet druhů trestů stanoveného podle určitého hlediska.

Téměř ve všech právních řádech jsou tresty uspořádány podle závažnosti jejich uložení. Ve většině států je to pak od nejzávažnějších po ty nejméně závažné, i když se samozřejmě můžeme setkat s výjimkou.

Podle čeho můžeme tedy tresty rozřadit? Hlavním kritériem je zájem, který uložený trest postihuje. Tímto zájmem je vždy určité osobní právo člověka. Některé tresty mohou postihovat najednou i zájmů několik. Mezi nejhlavnější, trestem postihující, zájmy jednotlivců můžeme zařadit: osobní svobodu, život, zdraví, čest a majetek.

Dalším dělením může být dělení na tresty hlavní a vedlejší, kdy hlavní mohou být ukládány samostatně a vedlejší jsou pouze doplňkem některého trestu hlavního. Toto dělení existuje ve většině evropských trestních systémů, typickým příkladem je Německo, Rakousko či Švýcarsko. Ačkoliv trestní zákon z roku 1961 tresty na hlavní a vedlejší rozlišoval, současný český právní řád toto dělení trestů nezná, upravuje pouze tresty, které je možné uložit samostatně a tresty, které je nutné uložit vedle trestu jiného.

V současné době stále častěji zmiňované dělení trestů je rozlišování na nepodmíněný trest odnětí svobody a tresty alternativní, které nejsou spojené s odnětím svobody a zároveň jsou způsobilé nahradit trest odnětí svobody zejména kratšího trvání.⁴

⁴ SOLNAŘ, Vladimír. *Systém českého trestního práva*. Praha: Novatrix, 2009, III. část, s. 43

V našem platném a účinném trestním zákoníku můžeme najít dělení trochu odlišné. V § 52 odst. 1 trestního zákoníku je upraven výčet trestů. Dle tohoto ustanovení je možné uložit: trest odnětí svobody, domácí vězení, obecně prospěšné práce, propadnutí majetku, peněžitý trest, propadnutí věci, zákaz činnosti, zákaz pobytu, zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce, ztrátu čestných titulů nebo vyznamenání, ztrátu vojenské hodnosti a vyhoštění.

Mezi poslední, pro mé zvolené téma nejdůležitější, dělení trestů bych ráda zmínila tresty pravidelné a trest výjimečný. Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, v § 52 odst. 3 říká: „Zvláštním typem trestu odnětí svobody je výjimečný trest.“ V našem právním řádu je výjimečný trest v současnosti pouze typ trestu odnětí svobody, nicméně vždy tomu tak u nás nebyvalo. Do roku 1990 byl u nás výjimečným trestem trest smrti, stejně tak jako do dnešního dne přebývá v několika desítkách států na světě.

1.2. Účel trestu

Otázka účelu trestu není úplně otázkou jednoduchou. Již odedávna se dotýkala zájmů různých skupin lidí. V první řadě se samozřejmě vztahovala k zájmům právníků, ale také kriminalistů. To však nebyli všichni, které tato otázka zajímala, účelem trestu se zabývali také filozofové, teologové, pedagogové, ale i široká veřejnost.⁵

Účel trestu můžeme spojovat s mnoha dalšími pojmy trestního práva, jako např. s definicí pojmu trest, funkcemi trestního práva, účelem trestního práva obecně nebo se smyslem trestů a trestání. Jak uvedl ve své knize Oto Novotný: „*Problematika účelu trestu je do značné míry totožná s problematikou účelu trestního práva, s otázkami smyslu a funkce trestní represe.*“⁶

Ve většině světových právních úprav nebývá zvykem uvádět definici účelu trestu, nicméně v zákoně č. 140/1961 Sb., trestní zákon, byl účel trestu přesně definován. V ustanovení § 23 odst. 1 bylo uvedeno: „Účelem trestu je:

- chránit společnost před pachateli trestných činů,

⁵ Solnař V. *Tresty a ochranná opatření*. Praha: Academia, 1979; Srov. Solnař, V. a kol. *Systém českého trestního práva*. Praha: Novatrix, 2009, část III, s. 13

⁶ Novotný, O. *O trestu a vězeňství*. Praha: Academia, 1969, s. 7

- zabránit dosouzenému v dalším páchání trestní činnosti a
- vychovat jej k tomu, aby vedl řádný život, a tím
- působit výchově i na ostatní členy společnosti.“

Zákon účel trestu upravoval zcela jednoznačně.

Oficiální výklad § 23 odst. 1 trestního zákona zdůrazňoval, že mezi jednotlivými stanovenými účely musí existovat určitý vnitřní vztah a nelze jednomu z účelů přisuzovat větší význam než druhému.

Dalším důležitým ustanovením tohoto zákona byl § 2, který vyjmenovával prostředky k dosažení účelu trestního zákona, a to proto, že účel trestního zákona či obecněji trestního práva bývá srovnáván právě s účelem trestu. Mezi vyjmenované prostředky k dosažení účelu trestního zákona řadil: pohrůžku trestem, ukládání a výkon trestů a také ochranná opatření.

Ve vymezení účelu trestu podle ustanovení § 23 lze spatřovat uplatnění tří různých prvků relativních teorií: teorii eliminační, rehabilitační a odstrašení. Toto pojetí účelu bylo kritizováno s poukazem na absenci teorie restituční a odplatné, proto jsme se v nové právní úpravě přiklonili spíše ke smíšené teorii než k relativní, viz další podkapitola - Teorie na trest nahlížející.

Nový zákon, zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, definici účelu trestu úplně vypustil. V nové trestní úpravě můžeme účel trestu vyvodit z obecných zásad trestání, které se promítají v jednotlivých ustanoveních o trestních sankcích. Tyto zásady jsou obecné pro celé trestní právo a vztahují se nejenom na tresty, ale i na ochranná opatření. K nejdůležitějším zásadám, ze kterých můžeme vyvodit účel trestu, patří zásada humanity sankcí, přiměřenosti trestu spáchanému trestnému činu, osobě pachatele a jeho poměrům, zásada subsidiarity trestní represe, a zajištění satisfakce poškozenému.⁷

V české trestněprávní nauce a praxi převažuje pojetí účelu trestu vycházející ze smíšených teorií (viz dále), které spojují požadavek spravedlivého, závažnosti trestného činu odpovídajícího trestu s pozitivním působením na pachatele trestního činu i na ostatní občany. Hlavním účelem trestu je ochrana společnosti před trestnými činy a

⁷ SOLNAŘ, Vladimír. *Systém českého trestního práva*. Praha: Novatrix, 2009, III. část, s. 33-34

jejich pachateli, která se uskutečňuje prostřednictvím individuální a generální prevence a do takto chápaného účelu se zároveň promítá i myšlenka odplatného hlediska.⁸

S promítnutím odplatného hlediska do účelu trestu úplně nesouhlasil O. Novotný, který ve svém článku v časopisu Právník roku 1967 uvedl: „Účelem trestání by neměla být ani pomsta ani odplata ani uspokojení veřejného mínění či zadostiučinění poškozenému. Tresty by měly být společnosti užitečné tím, že ji chrání před trestnými činy, základní funkcí trestů musí být ochrana společnosti. To platí pro všechny tresty bez rozdílu jejich druhu, trest smrti nevyjímaje. I trest smrti má svou oprávněnost pouze potud, pokud je nezbytný v zájmu ochrany společnosti.“⁹

Jednoduše řečeno účel trestního práva a trestu je určité udržení společenského řádu a ochrana nejdůležitějších právních statků.¹⁰ Takto obecně stanovený účel trestu v sobě zahrnuje celou řadu stránek, jejichž prostřednictvím tohoto obecného účelu dosahujeme.¹¹ Toto můžeme vyvodit i ze slov pana Augusta Miříčky, který ve své knize uvádí: „*Odstraňme právo trestní a budeme mít právo pěstní, návrat k svépomoci, odvetě, bellum omnium contra omnes, rozvrat celého sociálního pořádku, celého právního řádu.*“¹²

Dle Jaroslava Vorla zase: „*účelem trestu má být převýchova delikventa a jeho společenská rehabilitace po stránce fyzické, psychické a sociální.*“¹³

Podle rozhodnutí Ústavního soudu ÚS 47/1998: „*trest nesmí být prostředkem k řešení jiných společenských problémů nebo nástrojem společenských přeměn.*“

Tresty by měly plnit svou funkci nebo chceme-li svůj účel vůči celé společnosti, nikoliv pouze ve vztahu k pachateli.

⁸ Šámal, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. I, § 1-139. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012. Velké komentáře. s. 489-490

⁹ Novotný, O. *Trest smrti a platné trestní právo*, Právník, 1967, č. 6, s. 521-524

¹⁰ Jelínek, J. a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část, Zvláštní část*. 4. Vydání. Praha: Leges, 2014, s. 24

¹¹ Lata, J. *Účel a smysl trestu*. Praha: Lexis Nexis, 2007, s. 67

¹² Miříčka, A. *Trestní právo hmotné*, Praha: Všeherd, 1934, s. 11

¹³ Vorel, J. *Trest smrti – minulost a současnost*. IN: Liška, O. a kol. *Vykonané tresty smrti, Československo 1918-1989*. Praha: Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu PČR, 2000, s. 22

1.3. Teorie na trest nahlížející

Pokud jde o smysl a účel trestu, můžeme v rámci právního řádu najít dvě základní koncepce neboli trestní teorie. Mezi tyto teorie patří teorie absolutní a teorie relativní. Z těchto zmíněných můžeme vyčlenit ještě teorii třetí, tzv. smíšenou.

1.3.1. Absolutní teorie

Tuto koncepci můžeme v literatuře nalézt buď jako teorii absolutní nebo také pod méně používaným označením teorie retribuční či taliační. V rámci této teorie je funkcí trestu odplata. Hlavní zásadou, zde uplatňovanou je „*Punitur, quia peccatum est*“ tedy „*Trestá se, protože bylo spácháno zlo.*“¹⁴ Retribuční teorie je někdy též ještě nazývána jako teorie „hledící zpět.“ Trest je ospravedlněn samotným spácháním zločinu a žádný byt' sebestopšnější účel trestu, nemůže jeho uložení ospravedlnit. Tomu, kdo spáchal zločin, je nutné uložit trest. Trest musí být úměrný spáchanému jednání a výše trestu nezávisí na žádných jiných aspektech než na spáchaném zločinu.¹⁵

Absolutní teorie klade důraz na to, že je trest pro pachatele trestného činu spravedlivou odplatou. Trest je tu určitou nutností ať už nutností rozumovou nebo estetickou, pojmovou, religiózní či jinou. Dle rozumové nutnosti je trest požadavkem spravedlnosti, kategorickým imperativem, pro který mimo vlastní vědomí jednatelce není potřeba jiného zdůvodnění. Zatímco podle nutnosti estetické, nepotrestání určitého zlého jednání, působí určitou estetickou nelibost, která se trestem odstrašuje.¹⁶

Teorii odplaty zastávali mnozí známí filozofové – Aristoteles, T. Akvinský, I. Kant a v trestně právní nauce tzv. klasická škola trestního práva. Vychází z toho, že pachatel se rozhoduje vědomě spáchat trestný čin, a z toho soudíme, že také vědomě přistupuje k tomu, že bude potrestán. Trestný čin a trest jsou zde neoddělitelně spojeni. Bezpráví musí být ve společnosti napraveno. K tomu uvádí C. C. Bestová: „*Trest je oprávněný a spravedlivý, odpovídá-li přesně danému zločinu, kdy se zločin a trest*

¹⁴ epravo.cz: *Účel trestu*. [online]. [cit. 2017-02-20]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/ucel-trestu-89770.html>

¹⁵ Lata, J. *Účel a smysl trestu*. Praha: Lexis Nexis, 2007, s. 34

¹⁶ Solnař, V. a kol. *Systém českého trestního práva*. Praha: Novatrix, 2009, část III, s. 13

*pohybují jako ramena v rovnováze setrvávající váhy.*¹⁷ Trest se ukládá pachateli, protože spáchal trestný čin, a z důvodu, aby v budoucnu neměl šanci nikdy tento čin opakovat.

1.3.2. Relativní teorie

Relativní teorie, někdy nazývané také pozitivistické či vztahové, nejsou zaměřeny, jako teorie absolutní, do minulosti, ale naopak hledí do budoucnosti. Tyto teorie jsou ovládány principem prevence, nikoli odplaty. Zásadní myšlenkou je zde „Punitur, ne peccetur“ tedy „Trestá se, aby nebylo pácháno zlo.“ Spojuje se zde podstata trestu s účelem, který ale stojí mimo samostatný trest, tedy především s ochranou společnosti a polepšení pachatele. Trest je zde jakýmsi nápravným prostředkem k jeho polepšení do budoucnosti. A právě již zmíněná ochrana společnosti a polepšení pachatele zde má hrát preventivní funkci.

K představitelům této teorie můžeme zařadit A. Feuerbacha, F. von Liszta či C. Lombrosu. Další, koho bychom mohli v rámci této teorie ještě zmínit, je C. Beccaria, který reprezentoval školu odstrašení trestem a který konstatoval, že „odstrašující účinek spočívá v neodvratnosti trestu“.¹⁸ Své myšlenky a poznatky shrnul v eseji O zločinech a trestech z roku 1764.

1.3.3. Smíšená teorie

Smíšená teorie, někdy též spojovací či syntetické, jsou jakýmsi kompromisem mezi teorií absolutní a relativní. Tato koncepce se snažila vyčlenit ze dvou předchozích ty nejlepší znaky a propojit je. Jde tedy o spojení trestu jako odplaty s trestem pojatým k ochraně společnosti. V rámci této teorie je podle mě vhodné zmínit názor O. Novotného a M. Čiče, kteří uvádějí, že „*trest je sice určitá odplata, ale odplata není jeho hlavním cílem, protože cíl je pojem orientovaný do budoucna a odplata je*

¹⁷ Bestová, Cornelia C.. *Trest smrti v německo-českém porovnání*. Brno: DOPLNĚK, 1996, s. 143-145

¹⁸ Navrátilová J. *Výjimečný trest*. Praha Leges, 2010, s. 9-10

vykonávána za trestný čin spáchaný v minulosti.“¹⁹ Odplata je tedy zde chápána pouze jako jeden z účelů trestu, nikoli však rozhodující.

Tato teorie se uplatňuje i v trestněprávní teorii České republiky. Trest tedy není zúžen na pouhou újmu odsouzenému, ale představuje šetrný zásah, který má odsouzeného vyrovnáním viny smířit se společností. Kromě toho má být trestem dosaženo resocializace pachatele, díky individuálně preventivní funkci. Teorie účelu naší trestněprávní úpravy tedy vychází jak z odplatného prvku, individuální a generální prevence, tak i z širšího nápravného a socializačního usměrnění pachatele.²⁰

Typickým odrazem smíšené teorie je ustanovení § 46 německého trestního zákona, jehož volný překlad zní: „Stupeň viny pachatele je základem výměry trestu. Do úvahy je třeba rovněž vzít očekávaný efekt trestu na budoucí život a chování pachatele.“ První věta se zaměřuje na závažnost spáchaného zločinu, zatímco druhá zohledňuje možnost nápravy, resp. odstrašení pachatele.²¹

I když smíšeným teoriím bývá vytýkáno, že jsou souhrnem protikladných idejí, jejich orientace patrně nejlépe odpovídá potřebám trestní politiky právního státu. Trest v nich není omezen jen na uskutečňování spravedlnosti, ale plní i konkrétní společenský účel, přičemž hranice zásahu, který trest představuje, jsou vymezeny vinou pachatele.²²

V historickém rámci by se dalo říci, že relativní teorie vystřídaly teorie absolutní a smíšené teorie se začaly objevovat později, sloučením těch dřívějších.

Přestože je absolutní teorie nejstarší, nemůžeme ji v současnosti pokládat za překonanou. Došlo totiž k oživení této myšlenky ve formě „spravedlivé odměny“, kterou lze charakterizovat tak, že trestní sankce by se měly ukládat, protože si je pachatel zaslouhuje, tudíž zahrnuje odplatu.

¹⁹ Čič, Milan. *Teoretické otázky československého socialistického trestného práva*, Bratislava: Veda, 1982

²⁰ Šámal, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. I, § 1-139. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012. Velké komentáře. s. 489

²¹ Lata, J. *Účel a smysl trestu*. Praha: LexisNexis CZ s.r.o., 2007, s. 51

²² Šámal, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. I, § 1-139. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012. Velké komentáře. s. 489

Odplatné teorie zažívají určité oživení, protože ve společnosti se začala objevovat skepse, závisující na růstu kriminality, která oslabuje důvěru občanů v nápravné metody.²³

V rámci ukončeného pojednání o účelu trestu, a teorií na něj nahlížejících, můžeme tedy stanovit jeho základní funkce (účely). Trest může plnit, nebo v minulosti plnil, mnoho důležitých funkcí např.:

- *Výchovná* – tato funkce má přispět k tomu, aby byl pachatel vychován, k určitému chování, resp. k tomu, aby se pachatel napravil.
- *Preventivní* – pachatele by měl trest odradit od páchaní další trestné činnosti. Stejně tak by měl trest odradit či odstrašit ostatní potenciální pachatele od toho, aby páchali podobné jednání. Prevence může být generální či individuální.
- *Ochranná* – nejdůležitější je pravděpodobně tato funkce, která by před pachatelem měla chránit celou společnost.
- *Restaurativní* – jednání pachatele narušila spravedlnost a tu je touto funkcí potřeba obnovit či napravit.
- *Represivní* - za určité nezákonné jednání by měl být pachatel potrestán. Jde vlastně o formu odplaty.
- *Eliminační* – Jde o určité „izolování“ pachatele od společnosti. Dnes uplatňována prostřednictvím trestu odnětí svobody.
- *Restituční* – Důležitá je zde náhrada škody (odčinění újmy). Následky trestného činu by měly být napraveny či odstraněny.

2. Trest smrti a jeho účel

Trest smrti je považován za trest nejvyšší, nebo také za trest absolutní. Trest smrti je sankce, která předpokládá, že pachatel, který byl, dle platného trestního práva, odsouzený za trestný čin, bude za své nezákonné jednání usmrčen. Pro usmrčení se

²³ Navrátilová J. *Výjimečný trest*. Praha Leges, 2010, s. 10

někdy používá slovo „poprava“. V dřívějších dobách tyto trestné činy byly nazývány činy hrdelními.

Trest smrti je trestem definitivním, pokud je uložen a vykonán, již ho nelze zvrátit. Ve světové historii byl velice rozsáhle využíván, nicméně právě pro jeho nezvratnost je v současné době uplatňován čím dál méně a států, jejichž předpisy trest smrti povolují, ubývá též.

Trest smrti je trestem výjimečným, v dnešním světě využívaným pouze některými státy.

Co se týče účelu trestu smrti, můžeme vyloučit funkci nápravnou (výchovnou). Již z principu trest smrti tento účel nemůže plnit, protože pokud bude pachatel popraven, nemůže být již napraven (vychován k určitému chování).

Hlavním účelem trestu smrti byla odjakživa odplata. Pachatel spáchal čin pro společnost určitým způsobem nepřijatelný, nevhodný, zakázaný, a tudíž bylo nutné, aby svůj čin odčinil. V dřívějších dobách byla pachateli páchána stejná škoda (újma), jakou způsobil oběti on, nebo i škoda větší. Nebylo výjimkou, když pachatel za krádež zaplatil životem. Postupem času se však objevila snaha každému spáchanému jednání přiřadit určitý druh trestu. Ty nejpřísnější tresty, ke kterým trest smrti rozhodně patří, začaly být ukládány za nejtěžší zločiny.

Mohli bychom namítnout, že je tento účel trestu již překonaný, ale opak je pravdou. I v současném světě se s funkcí odplaty můžeme setkat. A jak již uvádím v podkapitole 2.3. Teorie na trest nahlížející, teorie odplaty zažívá určité oživení.

Dále bychom účel trestu smrti mohli shledávat i v eliminaci pachatele. Jde o jakési „odstranění“ pachatele ze společnosti, což trest smrti splňuje dokonale. Nicméně trest odnětí svobody eliminuje pachatele ze společnosti též.

Dalším funkcí trestu smrti je určitě funkce preventivní, když cílem této funkce je odstrašení dalších budoucích potenciálních pachatelů. Spoléhá na to, že uložený a vykonaný trest smrti bude pro ostatní možné pachatele natolik odstrašující, že si trestné jednání rozmyslí.

Jako poslední, ale neméně důležitou, funkci bych zmínila funkci ochrannou. Trest smrti jasně chrání společnost před budoucím nebezpečným jednáním odsouzené

osoby. Pro společnost to představuje určitou jistotu, že se nemusí pachatele do budoucna obávat, protože další trestný čin již rozhodně nespáchá.

3. Historie trestu smrti

3.1. Starověk

Trest smrti je velmi starý institut trestního práva, který existuje tak dlouho, jako lidstvo samé. Dnes, stejně jako v nejstarších dochovaných pramenech práva, zůstává hlavním cílem trestu smrti odplata, zneschopnění a zastrašení. V různých dobách a na různých místech obvykle jeden z těchto cílů dominoval, režim trestu obsahuje v určité míře všechny čtyři prvky.

V dávných kmenových seskupeních odpovídala komunita za to, že bude potrestáný každý skutek, který se považoval za kriminální. S rozvojem zemědělství a s osídlováním vesnic a budování měst se zároveň vyvíjely i náboženské a světské elity, které prosazovaly morální a společenské normy chování a trestání provinilců.²⁴

Později ve složitějších společnostech narůstala potřeba politických a zákonných struktur a úlohu trestání, či přinejmenším souzení, kterou vykonávala rodina či komunita, začal přebírat stát. Prvním pokusem kontrolovat soukromou mstu bylo *talio* (odplata). Mělo zabránit eskalaci krevní msty rozhodnutím, že akt odplaty musí rodině oběti stačit. Stát vykonával trest v zastoupení ublížené rodiny.

Roku 2350 př. n. l. nařídil král Urgakina shrnout všechna existující nařízení do jediného zákoníku. Ačkoliv tento zákoník nalezen nebyl, došlo k nálezům dokumentu o právní reformě. Urgakina v něm tvrdí, že jeho zákoník prohlašuje, že celá populace má právo znát oprávněnost každého uznání viny a každého trestu. Dále se zde uvádí příklad trestu, když stanovuje, že lupiči a cizoložné ženy se odsuzovali k ukamenování k smrti.²⁵

První dochovaná úplná písemná zmínka o trestu smrti je v babylonském Chammurabiho zákoníku z 18. století př. n. l., který kodifikoval 25 nejtěžších zločinů.

²⁴ Lyons, L. *Historie trestu*. Praha: Svojtka & Co., 2004, s. 11

²⁵ Lyons, L. *Historie trestu*. Praha: Svojtka & Co., 2004, s. 15

Tento zákoník je proslulý souhlasnými tresty „oko za oko“. Trest smrti se uděloval za celou řadu kriminálních skutků včetně krádeže, prodeje nebo přechovávání kradeného zboží, za únos, za pomoc uprchlým otrokům, dokonce za nepovolený prodej nápojů či za vlastnictví výtržnické hospody. V těchto případech nebyl způsob trestu smrti předem daný, ale mnohé kriminální činy vyžadovaly specifickou formu exekuce.

Chammurabiho zákoník byl předlohou pro pozdější zákoníky, např. pro biblické zákony Židů a islámské právo šaría, pro zákony starého Řecka i Říma i pro evropské zákoníky.²⁶

První odkaz na „božské oprávnění“ k trestu smrti, najdeme v bibli: *„Kdokoliv by vylil krev člověka, skrze člověka vylita bude krev jeho; nebo k obrazu svému učinil Bůh člověka.“*²⁷ Hebrejský zákoník nařizoval trest smrti za celou škálu činů. Např. v Exodu 21 se ukládá trest smrti za vraždu, úkladná útok na otce či matku, za prokletí otce či matky a za únos.

Ve starém Řecku se trest smrti udílel za úkladnou vraždu a za mnohá další provinění. V 7. st. se usilovalo o přijetí kodifikovaného dokumentu v oblasti trestání. Roku 621 př. n. l. tak byl přijat Drakónův zákoník, který byl proslulý svou nesmírnou krutostí. Stanovoval trest smrti i za drobné krádeže. V roce 594 př. n. l. byl pověřen obchodních, politik a básník Solón pověřen revizí a zpracováním nového zákoníku. Tak také učinil a trest smrti ponechal pouze za vraždu a zradu.

Ve starém Římě mezi nejzávažnější činy patřilo čarodějnictví, travičství či příprava jedů, zrada a křivá přísaha vysokého úředníka. Účelem trestání zde bylo hlavně usmíření se s Bohy. Toto usmíření se mohlo konat různými způsoby, zejména však potrestáním viníka. Základním a prvním pramenem práva římské říše byl zákon Dvanácti desek, který trestem smrti trestal řadu trestných činů. Římská éra byla dlouhá, a proto bylo za dobu její existence přijato několik dalších zákonů. Posledním zákoníkem Římské říše byl Justiniánův kodex. K tomu, aby mohl být člověk v Římě popraven, musela mu být spolehlivě dokázána vina. V době římské republiky byl trest smrti

²⁶ Lyons, L. *Historie trestu*. Praha: Svojtka & Co., 2004, s. 8, 21-27

²⁷ Bible, 1. kniha Mojžíšova 9:6

mimořádný a většinou se jeho výkonu šlo vyhnout odchodem do vyhnanství. Trest smrti se velice zřídka ukládal římským občanům nebo alespoň jejich vyšším vrstvám.^{28 29}

3.2. Středověk

V období středověku přišel vedle státního a osobního zájmu na potrestání pachatele ještě jeden zájem, a to církevní. Církevní zájem byl ještě silnější než ten státní, a proto se jeho porušení trestalo smrtí. Církev nechtěla být absolutním trestem „pošpiněna“, v důsledku čehož vykonávala tento trest upálením.

Trest měl mít ve středověku převážně odstrašující funkci, a díky tomu byly také používány kruté způsoby výkonu tohoto trestu.³⁰ Trest smrti se v tomto období udílel a následně vykonával za širokou škálu zločinů a různá byla i jeho provedení. Jednotlivé tresty, i nehrdelní, často symbolizovaly druh provinění – za žhářství upálení, za rouhání vytržení jazyka a podobně. Před provedením samotné exekuce byli odsouzení velmi často surově mučeni. Po výkonu trestu bylo někdy tělo popraveného nebo jeho část ponecháno delší dobu vystavené pro veřejnost.³¹

Postupem času začalo přibývat trestných jednání, za která se trest smrti vyhlášoval. Hrdelními činy se stávalo i jednání, v současné době řekněme malicherné. V Anglii se třeba počet hrdelních zločinů do 18. století vystoupal na 222 různých zločinů. Mezi tyto zločiny patřily krádeže, vraždy, zneuctění Westminsterského mostu, ale také porážení stromu a loupeže králíků. Zákony tou dobou byly tak tvrdé, že poroty už ani nechtěly vynášet rozsudky za malá provinění. Poté se trest smrti začal pomalu z mnoha jednání vylučovat.³²

²⁸ Lyons, L. *Historie trestu*. Praha: Svojtka & Co., 2004, ISBN 80-7352_021-4, s. 7-69

²⁹ Lata, J. *Účel a smysl trestu*. Praha: LexisNexis –cz s.r.o., 2007, s. 12

³⁰ Imbert, J. *Trest smrti*. Bratislava: Archa, 1994, s. 25 - 30

³¹ Vorel, J. *Trest smrti – minulost a současnost*. IN: Liška, O. a kol. *Vykonané tresty smrti, Československo 1918-1989*. Praha: Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu PČR, 2000, s. 11

³² Lyons, L. *Historie trestu*. Praha: Svojtka & Co., 2004, kapitola 8

3.3. Období absolutismu

Od poloviny 16. století nastoupilo místo fyzických trestů jako hlavní trest odnětí svobody.³³ Trest smrti se však ukládal za téměř stejný okruh trestných činů jako ve středověku. O veřejný pořádek se staral jedině panovník a zemské nebo městské soudy nad životem a smrtí postupně ztrácejí moc. Aby zajistily bezpečnost osob a majetku, zavazují panovníka nemilosrdnou legislativou.³⁴

První rozhodující obrat však přineslo až osvícenství. Trest smrti byl uplatňován výlučně za delikty usmrcení.³⁵ Osvícenství přineslo i velké změny v zacházení s odsouzenými ve vyspělých evropských státech.

V 18. století též započal teoretický spor kolem trestu smrti. Nebyl to lid, kdo se proti trestu smrti bouřil, byli to hlavně myslitelé a filozofové.³⁶

Významným krokem na cestě k odstranění trestu smrti bylo dílo italského filozofa a profesora práv na univerzitě v Miláně Caesara Beccarii – *O Zločinech a trestech*, jež vyšlo poprvé anonymně v Livornu v Toskánsku v roce 1764. Beccaria v něm zavrhl trest smrti, který podle něho není vůbec nutný, ani dosti odstrašující, a navrhl jej nahradit doživotním otroctvím. Trest smrti je podle něj pouze příkladem krutosti, který vede občany k novým trestným činům. Připouštěl trest smrti pouze ve dvou výjimečných případech.³⁷

Dalším kritikem trestu smrti byl Denis Diderot, který se snažil, stejně jako Beccaria, najít pro trest smrti určitý substitut, který by byl ještě více odstrašující, než samotná hrozba smrtí. Diderot měl za to, že přiměřenou náhradou trestu smrti je celoživotní otroctví spojené s těžkou prací.³⁸

³³ Bestová, Cornélie C.. *Trest smrti v německo-českém porovnání*. Brno: DOPLNĚK, 1996, s. 70

³⁴ Imbert, J. *Trest smrti*. Bratislava: Archa, 1994, s. 34

³⁵ Bestová, Cornélie C.. *Trest smrti v německo-českém porovnání*. Brno: DOPLNĚK, 1996, s. 70

³⁶ Imbert, J. *Trest smrti*. Bratislava: Archa, 1994, s. 49

³⁷ Vorel, J. *Trest smrti – minulost a současnost*. IN: Liška, O. a kol. *Vykonané tresty smrti, Československo 1918-1989*. Praha: Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu PČR, 2000

³⁸ Fico, R. *Trest smrti*. Bratislava: KÓDEXPRESS, s.r.o., 1998, s. 15

Zcela odlišný názor na tuto věc vyjádřil Jean Jacques Rousseau. Ve svém díle o společenské smlouvě z roku 1762 se projevil jako zásadní zastánce trestu smrti, když napsal: „*Abychom se nestali obětí vraha, svolujeme s tím, že zemřeme, když se jím sami staneme.*“ Rousseau se však zároveň stavěl i proti nadměrnému používání trestu smrti, když říká: „*Časté popravy jsou vždy známkou slabosti nebo liknavosti ve vládě. Vždyť není člověka tak špatného, aby jej nebylo možné učinit dobrým pro nějaký účel. Nemáme také právo usmrtit někoho pro výstrahu; leda toho, koho nemůžeme zachovat bez nebezpečí.*“³⁹

Další klasičtí představitelé společenské smlouvy Immanuel Kant a John Locke o opodstatněnosti trestu smrti nepochybovali vůbec. Kant zastává názor, že pokud někdo spáchá vraždu, musí také zemřít. Neexistuje žádný jiný institut, který by uspokojil požadavky právní spravedlnosti stejně jako trest smrti. Podle Locka má sice člověk právo na život, nicméně toto právo může být člověku odňato za předpokladu, že dotyčný ohrozí toto právo u jiného.⁴⁰

3.4. Cesta k postupnému rušení trestu smrti

Ačkoliv byl trest smrti poprvé krátkodobě zrušen už v 1. století př. n. l. v antickém Římě a v 8. století v Číně, ve větším měřítku se myšlenka zakázat trest smrti začala prosazovat až koncem 18. století. Přispěl k tomu právní reformátor Jeremy Bentham a zejména Cesare Beccaria se svým převratným dílem.⁴¹

3.4.1. Rušení trestu smrti v 18. století

Beccariovy myšlenky, týkající se zrušení trestu smrti, si rychle našly cestu k zákonodárcům své doby: velkokníže Leopold I. Toskánský a císař Josef II. Rakouský, oba synové Marie Terezie, trest smrti ve svých státech, i když jen nakrátko, zrušili.⁴²

³⁹ Vorel, J. *Trest smrti – minulost a současnost*. IN: Liška, O. a kol. *Vykonané tresty smrti, Československo 1918-1989*. Praha: Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu PČR, 2000, s. 12

⁴⁰ Fico, R. *Trest smrti*. Bratislava: KÓDEXPRESS, s.r.o., 1998, s. 12-13

⁴¹ Wikipedie, otevřená encyklopedie: *Trest smrti*. [online]. [cit. 2017-02-27]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Trest_smrti

⁴² Bestová, Cornelia C.. *Trest smrti v německo-českém porovnání*. Brno: DOPLNĚK, 1996, s. 72

Toskánsko zrušilo trest smrti roku 1786 a habsburská monarchie o rok později. V Toskánsku roku 1790 vypukly ale nepokoje, a trest smrti byl znovu zaveden. Ani Josef II. nebyl o moc úspěšnější, zrušení trestu smrti v habsburské monarchii trvalo pouze 9 let, když v roce 1795 Leopold II. trest smrti obnovil za velezradu či pokus o ni. Trestní zákoník z roku 1803 pak rozšířil trest smrti na mnoho dalších trestných činů.

K dalšímu omezení trestu smrti došlo také ve Švédsku, Prusku a Pensylvánii. Trest se uplatňoval pouze za loupež a za vraždu. Ve Francii Code Penal z roku 1791 snížil počet trestem smrti trestaných zločinů ze 115 na 32, a v roce 1795 dokonce trest smrti pro období míru zrušil úplně. Bohužel byl znovu obnoven po příchodu Napoleona Bonaparta.⁴³

3.4.2. Trest smrti v 19. století

V 19. století se abolicionisté nesetkávali pouze v literárním prostředí, zaníceně začínají své myšlenky podporovat i veřejně. Jedny z prvních ohlasů, na základě abolicionistických podnětů, přinesl americký kontinent.

Prvním státem, který zrušil trest smrti na území amerického kontinentu, byl v roce 1846 Michagan. Trest smrti tam byl nahrazen doživotním vězením, vyjma trestu smrti za velezradu. Dalšími státy, které trest smrti zrušily, byla Venezuela roku 1863 a roku 1877 Kostarika. Hnutí za zrušení tohoto výjimečného trestu se samozřejmě projevilo i ve státech dalších, nicméně proces rušení trestu smrti zde neměl příliš stabilní průběh. Většinou docházelo ke zrušení a následně k opětovnému zavádění trestu smrti. Začátkem 20. století došlo ke zrušení trestu smrti též v Ekvádoru, Uruguayi a Kolumbii.⁴⁴

Evropa však za americkým kontinentem pozadu nezůstávala. Roku 1848 zrušilo trest smrti San Marino, nicméně zrušení platilo pouze pro „obvyklé“ trestné činy, k úplnému zrušení tam došlo až roku 1865. O dva roky později ho následovalo pro „obvyklé“ trestné činy i Portugalsko.⁴⁵ Velká Británie, Německo a Švýcarsko sice trest smrti nezrušily a dále ho vykonávaly, ale snížily počet trestných činů, za které se trest smrti mohl uložit.

⁴³ Imbert, J. *Trest smrti*. Bratislava: Archa, 1994, s. 57-58, 66

⁴⁴ tamtéž, s. 79-80

⁴⁵ Vorel, J. *Trest smrti – minulost a současnost*. IN: Liška, O. a kol. *Vykonané tresty smrti, Československo 1918-1989*. Praha: Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu PČR, 2000, s. 10-11

V dalších evropských státech byl trest smrti rušen a zase obnovován, tak tomu bylo na příklad v Itálii. Tam od roku 1876 nebyla vykonána žádná poprava a roku 1889 byl trest smrti podruhé zrušen, za vlády Benita Mussoliniho byl však opět zaveden.⁴⁶

3.4.3. Trest smrti ve 20. století

Na vývoj abolicionismu měly ve 20. století významný vliv obě světové války. V mnoha zemích, kde již byl trest smrti zrušen, docházelo k jeho opětovnému zavedení. Již jsem zmínila situaci v Itálii. V Itálii byl opětovně trest smrti zaveden za Mussoliniho režimu, tudíž po I. světové válce. Nejprve byl roku 1925 obnoven pro politické činy, později (roku 1930) byl opětovně rozšířen i na ostatní závažné zločiny. Tento stav trval do roku 1947, kdy po II. světové válce byl trest smrti opět zrušen pro „běžné“ zločiny a válečné zločiny v mírových dobách. Definitivní zrušení trestu smrti v Itálii nastalo až roku 1994.⁴⁷

Od druhé světové války patří trest smrti k tématům, která se objevují jak na úrovni mezinárodní, tak na úrovni národní. Jedním z nejdůležitějších počínů pro další šíření abolicionismu byl vznik Organizace spojených národů roku 1945 a její následné Všeobecné deklarace lidských práv a vznik Rady Evropy roku 1949 a její Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod společně se svými dodatky.

Důležitým cílem sestavení norem bylo zformulovat omezení a překážky v souvislosti s trestem smrti a vypracovat záruky ochrany, které by měly státy s uzákoněným trestem smrti respektovat. Během doby sem ještě přibyl další podstatný prvek: vývoj dohod o skutečném zrušení trestu smrti.

Na základě dokumentů přijatých v oblasti lidských práv, a současně trestu smrti, na mezinárodní a regionální úrovni, došlo k postupnému uvolňování národních právních úprav, a také k postupnému rušení institutu trestu smrti. I když konečné rušení trestu smrti začalo v průběhu 80. let, asi nejrozsáhlejší vlna abolicionismu však začala až na přelomu 80. a 90. let po přijetí 2. Opčního protokolu k Mezinárodnímu paktu o občanských a politických právech.

⁴⁶ Imbert, J. *Trest smrti*. Bratislava: Archa, 1994, s. 82-84

⁴⁷ Imbert, J. *Trest smrti*. Bratislava: Archa, 1994, s. 93

Dne 1. července 1990 zrušila Česká a Slovenská federativní republika trest smrti zákonem č. 175/1990 Sb., a připojila se tak ke čtyřiceti dalším státům, které odstranily tento způsob trestu de facto i de iure.

V témže roce zrušily absolutní trest i Andorra, Chorvatsko, Maďarsko, Irsko, Mosambik, Namibie, Svatý Tomáš a Princův ostrov pro všechny trestné činy a Nepál pro „obvyklé“ trestné činy, to znamená pro trestné činy, jako je vražda, znásilnění, hospodářská kriminalita aj., spáchané v době míru.

V průběhu 90. let opustily trest smrti také další státy, například Angola, Paraguay a Švýcarsko (1992), Řecko a Hong Kong (1993), Itálie (1994), Moldavsko a Španělsko (1995), Belgie (1996), Gruzie a Nepál (1997), Bulharsko, Ázerbájdžán, Estonsko, Kanada, Litva a Spojené království (1998), Východní Timor, Turkmenistán a Ukrajina (1999).⁴⁸

4. Mezinárodní dokumenty týkající se trestu smrti

Trest smrti je tak závažným zásahem do práv a osobnosti člověka, že se nutně stal objektem mezinárodní pozornosti. Řada mezinárodně právní dokumentů ukládání trestu smrti upravuje, reguluje a omezuje.

4.1. Organizace spojených národů

4.1.1. Všeobecná deklarace lidských práv

Když národy světa zakládaly Organizaci spojených národů, byly ještě živé vzpomínky na to, co se může stát, když se některý stát stane tak bezmezně arogantním, že si může dovolit dělat s lidmi cokoliv. Zkušenosti se státním totalitarismem a fašismem, jakož i hrůzný rozsah brutality a teroru za druhé světové války i s jejími

⁴⁸ Vorel, J. *Trest smrti – minulost a současnost*. IN: Liška, O. a kol. *Vykonané tresty smrti, Československo 1918-1989*. Praha: Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu PČR, 2000, s. 10

následky, stály u kolébky toho, že Spojené národy vydaly v prosinci roku 1948 jednohlasně Všeobecnou deklaraci lidských práv.⁴⁹

Všeobecná deklarace lidských práv je nezávazný dokument, obsahující nejznámější katalog lidských práv. Ačkoliv tento dokument není závazný, podle některých teoretiků toto prohlášení závaznosti nabylo, a to jako právní obyčej.⁵⁰

Přijetím této Všeobecné deklarace lidských práv se státy zavázaly k tomu, že budou respektovat nezcizitelná práva člověka jako základ míru, svobody a spravedlnosti, a na celém světě je uznávat. Jedná se přitom o práva, s nimiž se rodí každý člověk, a která nejsou žádným privilegiem, jež by stát člověku mohl udělit nebo vzít. Lidská práva jsou mantinely pro právo státu uplatňovat sankce. Otázka trestu smrti je s otázkou lidských práv nerozlučně spjata. Boj za zrušení trestu smrti je součástí boje za lidská práva.

Široce pojatá pravidla všeobecné deklarace lidských práv z 10. 12. 1948, týkající se trestu smrti, aniž by ho výslovně zmiňovala, se stala předchůdcem pozdějšího vývoje. V deklaraci se uznává právo každého člověka na život, svobodu a bezpečnost osobnosti, konkrétně v čl. 3. Kromě toho také v čl. 5 zakazuje mučení a kruté, nelidské a ponižující zacházení nebo tresty.

Valné shromáždění Spojených národů se však ve svých pozdějších rezolucích, týkajících se trestu smrti, na článek 5 odvolává jen ve dvou rezolucích stejného data v roce 1968. V dalších dokumentech bylo jako argument proti trestu smrti bráno v úvahu jen právo na život. Otázka přípustnosti trestu smrti byla Všeobecnou deklarací lidských práv ponechána vědomě otevřená.⁵¹

4.1.2. Mezinárodní konvence

V období let 1949-1954 navrhla Komise pro lidská práva dva pakty: O ekonomických, sociálních a kulturních právech a O občanských a politických právech, které mohly být přijaty až po dalších dvanácti letech jednání Valným shromážděním

⁴⁹ Bestová, Cornélie C.. *Trest smrti v německo-českém porovnání*. Brno: DOPLNĚK, 1996, s. 55-56

⁵⁰ Wikipedie, otevřená encyklopedie: *Všeobecná deklarace lidských práv*. [online]. [cit. 2017-02-25]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/V%C5%A1eobecn%C3%A1_deklarace_lidsk%C3%BDch_pr%C3%A1v

⁵¹ Bestová, Cornélie C.. *Trest smrti v německo-českém porovnání*. Brno: DOPLNĚK, 1996, s. 56-60

OSN dne 19. 12. 1966. Oba pakty svým obsahem navazují na Všeobecnou deklaraci lidských práv.

Univerzální smlouvou, která stanovila meze volnosti států při legislativní úpravě, ukládání a výkonu trestu smrti, je Mezinárodní pakt o občanských a politických právech z r. 1966 (dále též Pakt nebo MPOPP). Ve svém článku 6 Pakt stanoví, že trest smrti lze uložit jen na základě zákona jen za nejtěžší trestné činy a vykonat jen na základě pravomocného rozsudku příslušného soudu.⁵² O právu na život a trestu smrti pojednává tedy ve svém čl. 6, který byl projednáván již v roce 1957 ve 3. Výboru Valného shromáždění. Čl. 6 odst. 1 Mezinárodního paktu o občanských a politických právech zdůrazňuje právo každého člověka na život, který mu nesmí být svévolně odejmut, nýbrž je třeba jej zásadně hájit. Odst. 2 – 6 dále obsahují restriktivní úpravy, týkající se trestu smrti. Na rozdíl od Všeobecné deklarace lidských práv se zde sice na jedné straně uznává přípustnost právně vyneseneho trestu smrti jako zásah do práva na život, resp. se potvrzuje, ale na druhé straně se má trest smrti samotný omezovat a má se usilovat o jeho zrušení.

Podle odst. 3 smí být trest smrti uplatňován jen ve státech, ve kterých ještě nebyl zrušen. Z čehož lze odvodit zákaz jeho opětovného zavedení. A pouze za nejtěžší zločiny podle zákonů, které neodporují ustanovením této úmluvy a konvenci o zabránění a trestání zločinu genocidia. Je zde stanoveno jasněji než ve Všeobecné deklaraci lidských práv, že právní uplatňování v úmluvě garantovaných práv, jako např. svobodu projevu, nelze trestat trestem smrti. Trest smrti také nelze uplatňovat hromadně proti určité části populace, jednalo by se o genocidu.

Trest smrti lze vykonat jen na základě právoplatného rozsudku. V čl. 6 odst. 4 MPOPP je zaručeno každému k smrti odsouzenému právo požádat o milost nebo změnu trestu, čemuž lze v každém případě vyhovět. Dále trest smrti nesmí být uložen mladistvým, kteří se dopustili trestného činu před dovršením svých 28 let, a nesmí být vykonán na těhotných ženách. Rozhodující význam má č. 6 odst. 6, který ukládá, že nesmí být uplatněno, resp. použito žádné ustanovení tohoto článku s tím, aby bylo zrušení trestu smrti oddáleno nebo znemožněno.

⁵² Malenovský, J. *Trest smrti v současném mezinárodním společenství*. Bratislava: Právní obzor, 67, 1984, č. 4, s. 370-379

Vcelku tedy je cílem čl. 6 MPOPP, zvláště v odst. 2 a 6, obecné zrušení trestu smrti. Ve státech, v nichž trest smrti zatím existuje, je omezen článkem 6 a ostatními ustanoveními úmluvy. Pro uložení trestu smrti je garantováno právoplatné soudní projednání. K zajištění těchto práv slouží ustanovení č. 4 odst. 2, 40 a 41 MPOPP, které stanovují platnost těchto ustanovení i za stavu nouze, státům je předepsáno hlášení o uskutečňování práv podle úmluvy a předpokládá se také stížnost podaná státem, pokud nějaký jiný smluvní stát své závazky podle úmluvy neplní.

Úmluva o občanských a politických právech vstoupila v platnost roku 1976 a do roku 1989 ji ratifikovalo celkem 89 států. Československá socialistická republika ji podepsala již roku 1968.

2. Opční protokol k MPOPP

Cíl zrušení trestu smrti se nyní objevuje ve druhém Opčním protokolu MPOPP, přijatém roku 1989, ke kterému se, dle dostupných údajů ze srpna 2015, připojilo zatím 81 států. Pro Českou republiku je platný od 15. 9. 2004.

Z důvodu dlouhé doby projednávání byl původní návrh mírně pozměněn. Na začátku byl uveden v čl. 1 odst. 1 Protokolu předpoklad zrušení trestu smrti v každém ze smluvních států. Na příště se trestem smrti nemělo ani vyhrožovat, ani k němu odsuzovat, ani jej vykonávat. Odstavec 2 zakazoval opětné zavedení trestu smrti v zemích, kde již byl zrušen. V žádném případě se nepočítalo s nějakými výjimkami.

Definitivní znění čl. 1 odst. 1 Protokolu obsahuje zákaz poprav a odstavec 2 vyzývá smluvní strany k podniknutí všech opatření pro zrušení trestu smrti. V čl. 2 Protokolu je nyní však uvedená výhrada, za předpokladu, že si ji tedy státy sjednají v době ratifikace nebo v době přistoupení k Protokolu, kvalifikující trest smrti v případě války za těžký vojenský služební přestupek. Nezměněno zůstalo ustanovení o tom, že práva z 2. Opčního protokolu MPOPP platí i pro výjimečný stav a že se Protokol může stát předmětem individuálních i státních stížností, neboť se stává součástí stávajícího systému MPOPP a 1. Opčního protokolu. Z toho vyplývá, že lze pravidla a úpravy MPOPP aplikovat i na 2. Opční protokol. Pouze ty státy, které zároveň přistoupí, resp. již přistoupily, k MPOPP jsou oprávněny ratifikovat 2. Opční protokol. Česká republika 2. Opční protokol ratifikovala bez výhrad.

I když byl návrh během projednávání zeslaben, vede výsledně k tomu, že ve smluvních státech musejí být v mírových časech popravy okamžitě zrušeny. Ochrana

před trestem smrti při mezinárodních ozbrojených konfliktech je zajištěna Ženevskými dohodami.⁵³

4.1.3. Rezoluce OSN

V duchu perspektivního univerzálního zrušení trestu smrti bylo projednávání problému na půdě Organizace spojených národů organizováno i v dřívějších letech. Poprvé se orgány OSN zabývaly otázkou trestu smrti v r. 1959; již dříve ji však řešila různá mezinárodní fóra, např. kongres v San Remu – 1947 a další.⁵⁴

U konvencí je patrný mezinárodní proces vývoje, který se dá sledovat i na základě rezolucí OSN. S cílem shromažďování informací se první dvě rezoluce, týkající se trestu smrti, z r. 1959 a 1963, zabývaly vypracováním zprávy. V roce 1968 vyzvalo Valné shromáždění OSN své členské státy k tomu, aby zajistily každému obžalovanému z těžkého zločinu maximální ochranná opatření. Požadováno bylo zvláště právo odvolat se a žádat o milost. Silně bylo přitom zdůrazňováno, že je třeba zvláštní pozornost věnovat tomu, aby byla osobám bez prostředků zaručena přiměřená obhajoba.

Již v roce 1971 a 1972 formulovalo Valné shromáždění jako svůj hlavní cíl postupné omezování spektra trestných činů, za které lze uložit trest smrti. To souviselo se všeobecnou snahou o zrušení trestu smrti ve všech zemích. Jako prostředek k prosazování tohoto cíle do praxe slouží OSN 2. Opční protokol MPOPP. Proto se všechny rezoluce a rozhodnutí o trestu smrti, přijaté od té doby, na tento Protokol odvolávají.

Nutné je také zmínit důležitou rezoluci č. 32/61 z 8. 12. 1977, která výslovně stanovila koncepci postupně omezovat okruh skutkových podstat, za něž lze uložit trest smrti, s konečným cílem jeho naprostého zrušení.

⁵³ Bestová, Cornelia C.. *Trest smrti v německo-českém porovnání*. Brno: DOPLNĚK, 1996, s. 56-60

⁵⁴ Malenovský, J. *Trest smrti v současném mezinárodním společenství*. Bratislava: Právní obzor, 67, 1984, č. 4, s. 370-379

4.2. Rada Evropy

4.2.1. Evropská úmluva o ochraně lidských práv

Vývoj v Evropě probíhal paralelně k vývoji ve Spojených národech. Dávno předtím, než vstoupila v platnost MPOPP, byla 4. listopadu 1950 v Římě přijata Evropská úmluva na ochranu lidských práv a základních svobod (dále jen EULP).

Československo ratifikovalo EULP 18. března 1992 a stalo se tak vůbec prvním státem střední a východní Evropy, který se stal stranou Úmluvy.

V Úmluvě najdeme 2 důležité články, které se dotýkají trestu smrti. Čl. 2 odst. 2 EULP, který sice hájí právo každého člověka na život, ale trest smrti nezakazuje. Doslovně se v něm uvádí: *„Právo každého na život je chráněno zákonem. Nikdo nesmí být úmyslně zbaven života kromě výkonu soudem uloženého trestu následujícího po uznání viny za spáchání trestného činu, pro který zákon ukládá tento trest.“* Podle EULP je tedy v zásadě vynesení trestu smrti přípustné.

V čl. 3 EULP dochází k důležitému omezení, totiž, že se zakazuje mučení nebo nelidské či ponižující trestání či zacházení. Trest smrti však na základě jasné formulace v čl. 2 obecně zakázán není. Postup spíše záleží na osobě ukládající trest a okolnostech uplatnění trestu smrti. Čl. 3 tedy omezuje možnost přípustnosti uložení trestu smrti podle činu, za který je rozsudek smrti vynesěn.

Vztahem trestu smrti s článkem 3 Úmluvy, resp. nelidských a ponižujícím zacházením, se několikrát zabýval i Evropský soud pro lidská práva, konkrétně ve věci *Soering v. Spojené království* a *Öcalan v. Turecko*. V případě *Soering v. Spojené království* soud stanovil, že čl. 3 Úmluvy nelze interpretovat tak, že zakazuje trest smrti jako takový, když ho čl. 2 výslovně připouští, nicméně stanovil také to, že se trest smrti může vzhledem k okolnostem, které doprovázejí jeho uložení a výkon, zejména vzhledem k tzv. chodbě smrti při dlouhodobém čekání na popravu, trestem odporujícím článku 3 stát.⁵⁵

Úmluva tedy původně trest smrti nezrušila. Vysvětlení je potřeba hledat v době jejího přijímání, tj. v době po druhé světové válce, kdy byly i mezinárodní zločiny

⁵⁵ REPÍK, Bohumil. *Evropská úmluva o lidských právech a trestní právo*. Praha: Orac, 2002. Výběrové texty. s. 66-67

trestány smrtí (např. Norimberk). Již od roku 1957 byly na půdě Rady Evropy vedeny diskuse o zrušení trestu smrti, ale teprve v 80. letech bylo zřejmé, že ustanovení článku 2 neodpovídá situaci, neboť většina členských států trest smrti již zrušila *de iure* nebo *de facto*.⁵⁶

4.2.2. Důležité dodatkové protokoly k EULP

Po roce 1950 zrušila trest smrti řada evropských zemí. V roce 1973 byl v Radě Evropy zformulován návrh rezoluce, v níž jsou členské země vyzvány ke zrušení trestu smrti v mírových dobách a v roce 1980 byla na Parlamentní schůzi Rady Evropy schválena. Doporučení stejné změny v Evropské konvenci o lidských právech byla rovněž přijata. Výsledkem bylo vypracování 6. dodatkového protokolu k EULP.⁵⁷

Šestý dodatkový protokol k Evropské úmluvě o lidských právech byl přijatý Radou Evropy roku 1982 a v platnost vstoupil 1. března 1985. Je velice stručný a nejvýznamnější jsou jeho první tři články.⁵⁸

Podle čl. 1 věty 1 Protokolu č. 6 k EULP byl trest smrti zrušen. Přesto může smluvní stát podle čl. 2 Protokolu č. 6 ve svých zákonech ještě s trestem smrti počítat za určitých okolností. Týká se to činů spáchaných za války nebo v bezprostředním válečném ohrožení. Dle Protokolu č. 6 k EULP: „*Stát může zákonem stanovit trest smrti za činy spáchané v době války nebo bezprostřední hrozby války; tento trest smí být uložen pouze v případech předvídaných zákonem a v souladu s jeho ustanoveními.*“⁵⁹ Podle čl. 3 není možné od tohoto protokolu odstoupit dle čl. 15 EULP.

Z výkladové zprávy k tomuto Dodatkovému protokolu vyplývá, že bez ohledu na výjimečnou úpravu, je každý ze smluvních států zavázán vyškrtnout trest smrti ze svých zákonů. Jakékoliv další výhrady nejsou přípustné a ustanovení tohoto Protokolu platí i za výjimečného stavu. Vzhledem k tomu, že jde o Dodatek, lze ustanovení Úmluvy uplatnit i na něj. Smluvním státem se může stát pouze členský stát Rady Evropy, který zároveň nebo již předtím ratifikoval EULP. Z 47 států, které jsou členy

⁵⁶ REPÍK, Bohumil. *Evropská úmluva o lidských právech a trestní právo*. Praha: Orac, 2002. Výběrové texty. s. 66

⁵⁷ Bestová, Cornelia C.. *Trest smrti v německo-českém porovnání*. Brno: DOPLNĚK, 1996, s. 60-62

⁵⁸ Fico, R. *Trest smrti*. Bratislava: Kódexpress, 1998, ISBN 80-967943-8-8

⁵⁹ Details of Treaty No. 114. [online]. [cit. 2017-02-24]. Dostupné z: <http://www.coe.int/en/web/conventions/search-on-treaties/-/conventions/treaty/114>

Rady Evropy, k dnešnímu dni trest smrti zrušilo dle Protokolu pro všechny delikty 46 států, pouze Rusko Protokol neratifikovalo, nýbrž pouze podepsalo a trest smrti zrušilo jen v praxi. Pro ČR tento dokument vstoupil v platnost dne 1. dubna 1992.

Roku 2002 byl přijat druhý dodatkový protokol k EULP týkající se trestu smrti, který vstoupil v platnost 1. července 2003. Obecně je to Dodatkový protokol č. 13. V čl. 1 stanovuje, že „*trest smrti se zrušuje*.“ Tentokrát je ustanovení tohoto Protokolu platné za všech okolností. Není možná výjimka ani v době války či její bezprostřední hrozby. Každý stát, který je stranou Evropské úmluvy o ochraně lidských práv se může stát stranou Protokolu. Většina států Evropy tento Protokol ratifikovalo. Arménie a Polsko Protokol podepsalo, nicméně neratifikovalo, a Rusko s Ázerbájdžánem ho podepsat a ratifikovat naprosto odmítlo. Podle dostupných údajů, k srpnu 2015, bylo smluvních států tohoto Protokolu 23.⁶⁰ Pro ČR je Protokol platný od 1. listopadu 2004.

Vedle EULP a jejího Protokolu č. 6 a 13 existuje řada dalších usnesení evropských orgánů důležitého morálního a politického významu.

4.3. Americká Konvence o lidských právech

Americká úmluva o lidských právech (dále jen AULP) ze dne 22. listopadu 1969 vymezuje trest smrti jasněji a zčásti i šířeji než MPOPP, která vznikla o několik let dříve. Čl. 4 odst. 1 AULP zaručuje právo na život a vyslovuje zákaz svévolného zabíjení. Podle odst. 2 lze odsoudit k trestu smrti jen za nejzávažnější zločiny, a to pouze na základě i konečného rozsudku vyneseného příslušným soudem a v souladu se zákonnými podmínkami. Rozšíření aplikace trestu smrti i na další trestné činy, které v daném státě dosud trestem smrti trestány nebyly, se zakazuje. Odst. 3 stejného článku obsahuje dvě omezení – trest smrti nelze ve státech, ve kterých již byl zrušen, znovu zavést, a nesmějí jím být trestány politické nebo s tím související trestné činy.⁶¹

Dále AULP stanovila, že trest smrti nelze uplatnit vůči osobám, které nedosáhly v době spáchání činu 18 let, resp. byly starší 70 let. Trest smrti nelze vykonávat na

⁶⁰ Death Penalty: *Ratification of international treaties*. [online]. [cit. 2017-02-24]. Dostupné z: <https://www.amnesty.org/en/documents/act50/2305/2015/en/>

⁶¹ Bestová, Cornélie C.. *Trest smrti v německo-českém porovnání*. Brno: DOPLNĚK, 1996, s. 63-64

těhotných ženách a každý odsouzený má právo požádat o milost, amnestii nebo změnu trestu. Čl. 4 platí i za stavu nouze.⁶²

Z 31 členských států Organizace amerických států ratifikovalo do konce roku 1987 tuto Konvenci 19 států, zatímco byla Spojenými státy, Chile a Paraguayí jen podepsána.

Další akce za zrušení trest smrti byla podniknuta Valným shromážděním Organizace amerických států v listopadu 1987, kdy byl předložen návrh, předpokládající vedle zrušení trestu smrti v mírových dobách i jeho úplné zrušení. Na základě tohoto návrhu byl k Americké úmluvě o lidských právech v roce 1990 přijat Protokol, který stanovil úplné zrušení trestu smrti s možností států vyjednat si při přistoupení k protokolu, či při jeho ratifikaci, výjimku, která umožní, aby si stát mohl trest smrti v právní úpravě ponechat pro dobu války. Zákaz trestu smrti platí pouze pro státy, které ho již zrušily, aby ho nemohly znovu zavést, nikoli pro státy, které trest smrti stále využívají. K srpnu 2015 měl tento protokol 13 účastnických států – Argentinu, Brazílii, Chile, Kostariku, Dominikánskou republiku, Ekvádor, Honduras, Mexiko, Nikaraguu, Panamu, Paraguay, Uruguay a Venezuelu.⁶³

4.4. Evropská unie

Evropská unie je založena na Smlouvě o Evropské unii a na Smlouvě o fungování Evropské unie, které uzavřely členské státy a kterými na Unii přenesly některé své pravomoci za účelem dosažení společných cílů. Podle čl. 3 Smlouvy o EU je cílem Unie podporovat mír, své hodnoty a blahobyt obyvatel. Unie zejména poskytuje svým občanům prostor svobody, bezpečnosti a práva bez vnitřních hranic, ve kterém je zaručen volný pohyb osob.

Evropská unie je založena na prosazování a ochraně lidských práv, demokracie a právního státu na celém světě. Lidská práva jsou rovněž prioritou ve vztazích EU s ostatními zeměmi a regiony. Prosazování lidských práv může pomoci při předcházení

⁶² Multilateral Treaties: *American convention on human rights*, [online]. [cit. 2017-02-19], 2014. Dostupné z: http://www.oas.org/dil/treaties_B-32_American_Convention_on_Human_Rights.htm

⁶³ Death Penalty: *Ratification of international treaties*. [online]. [cit. 2017-02-24]. Dostupné z: <https://www.amnesty.org/en/documents/act50/2305/2015/en/>

konfliktům i při jejich řešení a v konečném důsledku pak přispívat ke zmírnění chudoby.

Svou politikou EU:

- usiluje o ochranu práv žen, dětí, menšin
- **zavrhuje trest smrti**, mučení, obchodování s lidmi a diskriminaci
- brání občanská, politická, hospodářská, sociální a kulturní práva
- brání všeobecnou povahu lidských práv tím, že aktivně spolupracuje s partnerskými zeměmi, mezinárodními organizacemi, regionálními organizacemi a skupinami a sdružení na všech úrovních občanské společnosti.

Veškeré dohody o obchodu či spolupráci s nečlenskými zeměmi EU obsahují doložku o lidských právech, která stanoví, že lidská práva tvoří naprosto zásadní součást vztahů s EU.⁶⁴

Za úspěšný boj o demokracii a lidská práva, za usmíření v Evropě a sjednocení kontinentu byla v roce 2012 Evropské unii udělena Nobelova cena za mír.

Evropská unie a její právní zakotvení trestu smrti

V roce 1980 vyzval Evropský parlament členské státy ES, aby nevykonávaly rozsudky smrti, a vyslovil v červnu 1981 přání, aby byl trest smrti v Evropských společenstvích zrušen. Členské státy byly vyzvány, aby v tomto smyslu změnily své zákony. Přitom Parlament zvláště uvedl, že trest smrti nemá vyšší odstrašující účinek než trest odnětí svobody na doživotí.

V lednu 1986 vyslovil Evropský parlament mínění, že trest smrti představuje hroznou a nelidskou formu potrestání a porušuje právo na život i v tom případě, když byl vynesen na základě řádného soudního projednání. Současně vyzval všechny členské státy Rady Evropy k tomu, aby se připojily k 6. Dodatkovému protokolu EULP.

V čl. 22 Deklarace základních práv a svobod Evropského parlamentu z 12. 4. 1989 konečně bylo uvedeno: „Trest smrti byl zrušen.“ Tato deklarace se měla stát Katalogem základních práv pro Evropskou unii, čímž by se jí dostalo, jak důležité morální funkce, tak i významné praktické funkce pro budoucnost.⁶⁵ To se však nestalo.

⁶⁴ Evropská unie: *Lidská práva*. [online]. [cit. 2017-02-19], 2017. Dostupné z: https://europa.eu/european-union/topics/human-rights_cs

⁶⁵ Bestová, Cornelia C.. *Trest smrti v německo-českém porovnání*. Brno: DOPLNĚK, 1996, s. 63

Evropská unie tak dlouhou dobu neměla dokument, na jehož základě by bylo možné vynucovat lidská práva. Po předchozích, a ne příliš účinných, výzvách evropského parlamentu v 80. letech 20. století, týkajících se lidských práv, rozhodla Evropská rada 4. června 1999 o vypracování Listiny základních práv EU.

V průběhu roku 2000 byl vypracován návrh obsahující katalog základních práv Unie. Návrh se dostal 3. října 2000 na pořad jednání Evropského parlamentu. Ten se vyjádřil ve prospěch vypracovaného dokumentu. Dokument měl být začleněn, již téhož roku na summitu v Nice, k právním dokumentům Evropské unie. V roce 2000 byla sice Listina připojena ke Smlouvě z Nice, nicméně pouze jako nezávazná politická deklarace.

Součástí primárního práva EU se stala až o 9 let později prostřednictvím přijetí Lisabonské smlouvy. Formálně však součástí Lisabonské smlouvy není. Listinou se nerozšiřují pravomoci Unie upravené Smlouvami, nýbrž zakotvují se zejména principy obsažené již v judikatuře soudního dvora a vycházející kromě jiného z Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod přijaté Radou Evropy v roce 1950.

Listina základních práv Evropské unie má, co se týče trestu smrti, 3 důležité články. Prvním a nejdůležitějším článkem je článek 2, kde je upraven zákaz ukládání a vykonávání trestu smrti společně s právem na život.⁶⁶ Čl. 4 Listiny stanoví: „*Nikdo nesmí být mučen ani podroben nelidskému či ponižujícímu zacházení anebo trestu.*“ Posledním článkem, který se, byť jen zčásti, zmiňuje o trestu smrti, je článek 19, který říká, že „*nikdo nesmí být vyhoštěn ani vydán do státu, v němž mu hrozí vážné nebezpečí, že by mohl být vystaven trestu smrti.*“

I po přijetí Listiny základních práv EU je však pro ochranu lidských práv v právu EU zcela zásadním dokumentem Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod, ačkoliv se nejedná o přímý pramen unijního práva. Přistoupení EU k EULP je v EU diskutováno již od roku 1979, přičemž ESD označil v březnu 1996 tento krok za natolik zásadní, že podmínkou jeho uskutečnění je revize zakládacích smluv. Touto revizí byla právě Lisabonská smlouva.⁶⁷

⁶⁶ Euroskop.cz, Věcně o Evropě: *Listina základních práv EU*. [online]. [cit. 2017-02-19], 2017. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/204/sekce/listina-zakladnich-prav-eu/>

⁶⁷ Wikipedie, otevřená encyklopedie: *Úmluva o ochraně lidských práv a svobod*. [online]. [cit. 2017-02-19]. Dostupné z:

5. Právní úprava trestu smrti na území dnešní České republiky

Na území dnešní České republiky se trest smrti ukládal a vykonával od nepaměti. Trest smrti, jak dokládá historie, byl u nás hojně užíván v dobách raného a rozvinutého feudalismu. Cílem trestu byla často hlavně msta a osobní odplata.⁶⁸ Postupem času se charakter trestu smrti změnil ze soukromého spíše na státní. Hlavním činitelem v oblasti ukládání trestu smrti a obecně trestů byl panovník. Neexistoval však žádný ucelený systém trestů a trestního práva vůbec.

5.1. Vývoj do roku 1918

Českým zemím dlouhou dobu chyběla jednotná trestní kodifikace. Trestní právo se totiž vyznačovalo značnou roztržičností, která se projevovala existencí obyčejového práva, práva zemského, církevního, manského, dvorského, městského, vesnického a různých cizích práv. Za Habsburské monarchie se snahy o vytvoření přesných právních norem zvýšily.⁶⁹

Prvním pokusem o stanovení druhů trestů byl v roce 1579 Koldínův zákoník. Tresty byly buď stanovovány přímo soudcem, nebo byly určeny zákonem.⁷⁰ Tresty byly rozděleny do pěti skupin: trest smrti, tresty majetkové, ztráta cti, vypovězení, dočasné nebo doživotní vězení. Trest odnětí svobody však neměl moc velký význam, užíval se spíše k zajištění osob před popravou.

https://cs.wikipedia.org/wiki/%C3%9Amluva_o_ochran%C4%9B_lidsk%C3%BDch_pr%C3%A1v_a_z%C3%A1kladn%C3%ADch_svobod

⁶⁸ Chmel, L. *Nejslavnější popravky*. Havlíčkův Brod: Petrklíč, 2004, s. 99

⁶⁹ Navrátilová, J. *Výjimečný trest*, Praha: Leges, 2010, s. 44

⁷⁰ Malý, K. a kol. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. 3. doplněné vydání. Praha: Linde, 2004, str. 148

Doba sjednocování právních předpisů začíná pro české území až Obnoveným zřízením zemským roku 1627 pro Čechy a o rok později pro Moravu, ale ke kodifikaci trestního práva došlo až o století později.⁷¹

18. století se vyznačovalo mnoha kodifikacemi a zákony přijatými v oblasti trestního práva. Roku 1707 byl přijat hrdelní řád císaře Josefa I, který vycházel z hrdelního řádu císaře Karla V. z roku 1532, který upravoval působnost hrdelních soudů a stejně tak nové zásady působení těchto soudů. Další kodifikací trestního práva byl hrdelní řád císařovny Marie Terezie (*Constitutio criminalis Theresiana*) z roku 1768. Tento řád byl však již od svého přijetí normou zastaralou. Tresty se vyznačovaly velkou krutostí a trest smrti byl uplatňován velmi často.

Průlom v trestněprávní úpravě nastal roku 1787 vydáním Všeobecného zákoníku o zločinech a trestech Josefa II. Trest nemá být pouze prostředkem odplaty, ale měl sloužit i k převýchově pachatele. Zákoníkem došlo k faktické i právní aboliaci trestu smrti.⁷² Trest smrti měl zůstat pouze za doby stanného stavu. Po Josefově smrti byl však trest smrti dekretem z 2. ledna 1795 opět zaveden Leopoldem II., a to pro velezradu či pokus o ni.^{73 74}

Názory Josefa II. byly do značné míry ovlivněny osvícenstvím, ideály humanismu, dílem Josefa Sonnenfelse a především dílem C. Beccaria – *O zločinech a trestech* z roku 1764.

Další způsob výkonu trestu smrti byl do právního řádu zakotven zákoníkem z roku 1803, který zaváděl trest smrti oběšením. Celým názvem to byl Zákoník o zločinech a těžkých policejních přestupcích. Spočíval na zásadách zákoníku josefinského a za zločiny ukládal buď trest smrti, nebo žalář. Jeho novelizací Trestním zákonem o zločinech, přečinech a přestupcích z roku 1852 byl trest smrti zachován. Trestní zákon nově rozlišoval zločiny, přečiny a přestupky. Zločiny byly trestány buď

⁷¹ Navrátilová, J. *Výjimečný trest*, Praha: Leges, 2010, s. 44

⁷² Vaníček, J. *Trest smrti v pojetí československého a mezinárodního práva*, Trestní právo, 2000, č. 6

⁷³ Navrátilová, J. *Výjimečný trest*. Praha: Leges, 2010, s. 45

⁷⁴ Malý, K. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. Praha: Leges, 2010, s. 193

smrtí, nebo žalářem. Trest smrti byl možný oběšením, za stanného práva oběšením i zastřelením.⁷⁵ Trestní zákon o zločinech, přečinech a přestupcích, který platil s některými změnami téměř 100 let, ukládal trest smrti za poměrně malý počet trestných činů – za dokonanou vraždu, loupežné zabití, zlomyslné poškození cizího majetků, kdy byla způsobena smrt, kterou mohl pachatel předvídat, dále za vzbouření v době stanného práva a za zhářství, pokud tím byla způsobena smrt člověka a pachatel to mohl předvídat.⁷⁶

5.2. Období první republiky (1918 – 1938)

Podle ustanovení čl. 2 zákona č. 22 Sb. z. a n. (recepční norma), přijatého Národním výborem dne 28. října 1918, zůstaly po vzniku Československé republiky v platnosti dosavadní zákony zemské a říšské. Na území Česka tedy platil i nadále Zákon trestní o zločinech, přečinech a přestupcích, jenž byl v říšském zákoníku publikován pod č. 117/1852. Na Slovensku pak zůstal v platnosti uherský trestní zákon z roku 1878 a zákon o přestupcích z roku 1879. Právní prameny československého trestního práva byly tedy ze začátku různorodé.

Při přejímání dosavadních zákonů se muselo dbát na to, aby byly zrušeny ty, které neodpovídaly zásadám republikánského zřízení. V platnosti tedy zůstal trestní zákon z roku 1852 a tím byl do právního řádu československé republiky recipován i trest smrti.

Institut trestu smrti byl sice do československého právního řádu inkorporován již při jeho vzniku, avšak nový stát jeho využití v prvních dnech své existence výrazně omezil, a to především v oblasti vojenské. Vzhledem k tomu, že republika byla nucena v dalších měsících o svoje hranice bojovat s odbojnými českými Němci, kteří žádali připojení k Rakousku, v několika případech nastala situace, že především vojenskými autoritami byly vyneseny rozsudky smrti, jejichž opora v zákoně byla přinejmenším diskutabilní.⁷⁷

⁷⁵ Navrátilová, J. *Výjimečný trest*. Praha: Leges, 2010, s. 45

⁷⁶ Vorel, J. *Trest smrti – minulost a současnost*. IN: Liška, O. a kol. *Vykonané tresty smrti, Československo 1918-1989*. Praha: Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu PČR, 2000, s. 12

⁷⁷ Plachý, J.; Pejčoch I. *Masarykovy oprátky. Problematika trestu smrti v období první a druhé Československé republiky 1918 – 1939*. Cheb: Svět křidel, 2012, s. 14

V letech 1918 až 1938, v době první republiky, bylo vyvíjeno značné úsilí o sjednocení roztržitěného trestního práva, za tím účelem bylo dokonce zřízeno speciální Unifikační ministerstvo. Tyto snahy však zůstaly zpočátku bezúspěšné.

Po roce 1920, kdy byl přijat Zatímní návrh obecné části trestního zákona, bylo možné trest smrti uložit pouze u doživotně odsouzeného, který spáchal znovu tentýž čin, pro který byl již odsouzen, a dále se také mohl uložit trest smrti při stanném právu.

Oblast ukládání trestu smrti a doživotních trestů byla upravena zákonem č. 91/1934 Sb. z. a n.. Opravňoval soudy uložit místo trestu smrti trest těžkého žaláře buď doživotního, nebo dočasného v trvání od 15 do 30 let, pokud byly polehčující okolnosti natolik závažné, že by trest smrti byl nepřiměřeně přísný. V době účinnosti tohoto zákona byla existence trestu smrti víceméně formální záležitostí.⁷⁸ Soud tak měl od té doby novou možnost volit mezi uložením trestu smrti nebo žalářem.

Za období první republiky, bylo uloženo 433 trestů smrti, vykonáno jich však bylo pouze 21. Ostatní odsouzení byli ušetřeni, udělením milosti. Toto nízké číslo bylo způsobeno tím, že prezident T. G. Masaryk zastával, vůči trestu smrti, negativní postoj.⁷⁹ Jak je uvedeno v archivních materiálech, prezident Masaryk v období svého působení udělil 420 milostí, popraveno bylo pouze 20 odsouzených na loupežné vraždy a závažné vojenské zrady. Ačkoli tedy zůstával odpůrcem trestu smrti, pod tlakem veřejného mínění by nucen několik rozsudků smrti podepsat. Později k tomu uvedl: „... *Když jsem to musel udělat poprvé, načrtl jsem psaní, adresované odsouzenému k smrti provazem, abych mu to vysvětlil. Ale upustilo se od toho. V jednom případě mně odsouzený sám od sebe vzkázal, že se na mne nehněvá...pochopil spravedlnost.*“⁸⁰

5.3. Období protektorátu Čech a Moravy (1938-1945)

Protektorát Čechy a Morava bylo české území dočasně okupované nacistickým Německem. Toto období trvalo od 15. března 1939 do 8. května 1945. V protektorátu

⁷⁸ Vorel, J. *Trest smrti – minulost a současnost*. IN: Liška, O. a kol. *Vykonané tresty smrti, Československo 1918-1989*. Praha: Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu PČR, 2000, s. 13

⁷⁹ Kuklík, Jan ml. *Prezident Masaryk a trest smrti*, Dějiny a současnost 5/98, str. 31

⁸⁰ Chmel, L. *Nejslavnější popravy*. Havlíčkův Brod: Petrklíč, 2004, s. 100

Čechy a Morava byly pošlapány demokratické zásady trestního práva hmotného a procesního, např. zásada nullum crimen, nulla poena sine lege, zákaz analogie legis, zásada rovnosti před zákonem. Byla vytvořena dvojkolejná soustava státních orgánů, tj. orgánů říšských a autonomních, ale i ty byly zcela závislé na německých institucích.

Trestněprávní předpisy vzniklé v době protektorátu se vyznačovaly nepřiměřenými a okamžitě vykonatelnými tresty, z nichž nejčastějším byl trest smrti. Trest smrti byl v té době obvyklý i za nedbalostní trestné činy. Tresty smrti měly plnit převážně funkci zstrašující a měly odradit další případné odpůrce stanoveného režimu. Trestní právo se stalo zstrašujícím nástrojem vůči československému obyvatelstvu za účelem udržení panství německého národa v Československu.⁸¹

V protektorátu existovaly tzv. zvláštní soudy, které jednaly velmi rychle, neumožňovaly odvolání a na popravu posílaly stovky lidí. V září 1941 nacistická okupace vyvrcholila vyhlášením výjimečného stavu a byly zřízeny tzv. stanné soudy, které organizovaly masové popravy.⁸²

Období, které přišlo po 15. březnu 1939, ostře kontrastovalo s prvorepublikovou érou masarykovského humanismu. V průběhu světové války začalo být zřejmé, že kapacita katoven na území říše potřebám nacistické justice zdaleka nestačí. Protektorát v tomto smyslu nebyl výjimkou. Nacisté měli problémy s převážením českých vlastenců odsouzených k smrti k exekucím na území tehdejšího Německa. Sekyrárna v Drážďanech, která byla nejbliže, již nepostačovala ke stínání stále narůstajícího počtu odsouzených a doprava do sekyráren v Berlíně, Vídni a Mnichově celý proces jen prodražovala a zdržovala. Proto nacistické ministerstvo spravedlnosti rozhodlo o zřízení sekyrárny v Praze na Pankráci, kde se popravovalo gilotinou. Tyto popravy byly rychlé, levné, naprosto spolehlivé a díky hluku, který ji provázel, dostatečně odstrašující. Provoz pankrácké gilotiny byl zahájen 5. dubna 1943, o čtyři roky později, než se původně plánovalo. Denně bylo popraveno 4 – 6 osob. Do ukončení provozu pankrácké gilotiny dne 26. dubna 1945 zde bylo popraveno celkem 1079 osob.⁸³

⁸¹ Navrátilová, J. *Výjimečný trest*. Praha: Leges. 2010, s. 48

⁸² Francek, J. *Zločin a trest v českých dějinách*. Praha: Rybka Publishers, 2002, s. 79-80

⁸³ Vorel, J. *Trest smrti – minulost a současnost*. IN: Liška, O. a kol. *Vykonané tresty smrti, Československo 1918-1989*. Praha: Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu PČR, 2000, s. 14

5.4. Poválečný vývoj

V letech 1945-1948

Po skončení druhé světové války byla v Československu ražena teze o právní kontinuitě, tedy všechny trestněprávní normy, platné do 29. 9. 1938, do dne podpisu mnichovské dohody, zůstávaly nadále v platnosti.⁸⁴ Po 8. květnu 1945 platil tedy nadále trestní zákon z roku 1852.⁸⁵

V prvních letech po II. světové válce, kdy v Československu zasedaly mimořádné soudy, zvýšil se počet vynesených a vykonaných rozsudků trestu smrti na válečných zločincích a kolaborantech. V mimořádných a nestandardních poměrech bylo zvoleno i nestandardní řešení otázky potrestání nacistických zločinců, kolaborantů a zrádců. Zasedaly tzv. mimořádné lidové soudy a trest smrti byl rozšířen i na politické zločiny. Zákonným pokladem pro činnost těchto mimořádných lidových soudů v českých zemích byl Dekret prezidenta republiky č. 16 ze dne 19. června 1945 o potrestání nacistických zločinců, zrádců a jejich pomahačů a o mimořádných lidových soudech – tzv. velký retribuční dekret, podle něhož se měly trestat zločiny spáchané v době zvýšeného ohrožení státu. Touto dobou se rozumělo období od 21. května 1938 do 31. prosince 1946. Dalším důležitým přijatým dekretem byl Dekret č. 17/1945 Sb., o Národním soudu. Národní soud fungoval jednak jako soud trestní, jednak jako soud čestný. Před tento soud mohly být postaveny pouze osoby české národnosti, které v době okupace zastávaly význačné postavení v politické, hospodářské nebo správní oblasti státu.⁸⁶ Dohromady tyto dva dekrety byly nazývány „Benešovy dekrety“.

Dne 28. Října 1945, kdy začala činnost Prozatímního národního shromáždění, také skončilo prezidentovo zmocnění vykonávat zákonodárnou moc prostřednictvím dekretů. Všechny dekrety, včetně dekretů ústavních, prošly 28. Března 1946 tzv. ratihabací a byly prohlášeny za zákony.⁸⁷

⁸⁴ Bestová, Cornélie C.. *Trest smrti v německo-českém porovnání*. Brno: DOPLNĚK, 1996, s. 138

⁸⁵ Navrátilová, J. *Výjimečný trest*, Praha: Leges, 2010, s. 48

⁸⁶ Vorel, J. *Trest smrti – minulost a současnost*. IN: Liška, O. a kol. *Vykonané tresty smrti, Československo 1918-1989*. Praha: Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu PČR, 2000, s. 15-16

⁸⁷ Tamtéž, s. 16

Mimořádné lidové soudy v českých zemích byly zřizovány v sídlech krajských soudů. Obžalovaný měl právo sám si zvolit obhájce, a pokud tak neučinil, byl mu přidělen. Trest smrti byl většinou vykonán do dvou hodin po vyhlášení rozsudku. Tento soud mohl také rozhodnout, že trest smrti bude vykonán veřejně. V takovém případě mohla být dvouhodinová lhůta prodloužena, ne však déle než 24 hodin.

Za celou dobu těchto retribučních soudů od května 1945 do 31. 12. 1948 bylo v Československu, jak uvádí statistika, jimi odsouzeno více než 33 000 osob. Z toho přibližně 50% odsouzených bylo Němců. Mimořádné lidové soudy vynesly kromě trestů odnětí svobody také rozsudky trestu smrti. Těchto hrdelních trestů bylo vykonáno 714. Mezi popravenými byl nacistický pohlavár, kat českého národa, Karl Herman Frank.⁸⁸ Jeho poprava byla určitou odplatou, a aby se všichni mohli dostatečně nasytit tímto zadostiučiněním, K. H. Frank tady zůstal viset celou hodinu. Tato poprava se uskutečnila dne 22. května 1946 na popravišti na nádvoří pankrácké věznice a byla poslední veřejnou popravou u nás.⁸⁹

V letech 1948 - 1961

Po únorové revoluci v roce 1948 a včlenění Československa do systému sovětského bloku sledovalo československé trestní právo v podstatě vývoj trestního práva sovětského. V roce 1948 byl přijat zákon č. 231/1948 Sb., na ochranu lidovědemokratické republiky. Tento zákon umožňoval ukládat trest smrti i za politické delikty, což se v praxi použilo pro jakési „vyčištění“ v řadách politické opozice. Za politické delikty bylo uloženo v období od 1948 do 1950 celkem 99 trestů smrti.⁹⁰ Mezi nejznámější politické procesy patřil např. proces s Miladou Horákovou či Rudolfem Slánským.

Ten, kdo byl odsouzen k trestu smrti, ztrácel tak automaticky i státní občanství.

Po únorovém převratu roku 1948 bylo vedením KSČ rozhodnuto, že musí být provedena zásadní změna právního řádu, tak aby odpovídal změněným politickým,

⁸⁸ Chmel, L. *Nejslavnější popravy*. Havlíčkův Brod: Petrklíč, 2004, s. 103 -104

⁸⁹ Tamtéž, s. 107

⁹⁰ Fico, R. *Trest smrti*. Bratislava: Kódexpress s.r.o., 1998, s. 45-46

sociálním a ekonomickým poměrům. Vláda tedy rozhodla, že do 1. září 1950 by měly být vytvořeny a předloženy osnovy nových zákoníků.⁹¹

Ke zrušení řady trestněprávních předpisů došlo dne 12. 7. 1950 přijetím nového trestního zákona č. 86/1950 Sb., který poprvé platil pro území celého státu a dále přijetím nového trestního řádu (z. č. 87/1950 Sb.).

Formálně se nový socialistický trestní zákon přidržel klasických základních principů tradiční trestněprávní kultury, jako např. zásady „nullum crimen, nulla poena sine lege“, jakož i principu viny, zákazu uplatňování zpětného účinku a řady dalších zásad právního státu, avšak tyto zásady příliš respektovány nebyly.⁹²

Tento trestní zákon ovšem tvořil smutnou etapu ve vývoji československého trestního práva, jako zákon, jenž byl přijat v době tzv. politických trestních procesů z konce čtyřicátých a první poloviny padesátých let minulého století. Zákon především vyjádřil jasně své třídní zaměření, když definoval svůj účel. Podle § 1 „chránil lidově demokratickou republiku, její socialistickou výstavbu, zájmy pracujícího lidu a jednotlivce...“ Důsledky tohoto ustanovení se promítly i do souvisejícího ustanovení o účelu trestu v § 17 odst. 1, podle kterého bylo účelem trestu:

- zneškodnit nepřátele pracujícího lidu,
- zabránit pachateli v dalším páchání trestných činů a vychovávat ho k tomu, aby dodržoval pravidla socialistického soužití,
- působit výchovně na ostatní členy společnosti.⁹³

Nejzásadnějšími a nejpřísnějšími tresty byly trest smrti a trest odnětí svobody. Trest odnětí svobody mohl být uložen maximálně v délce 25 let nebo na doživotí. Doživotní trest byl zároveň koncipován jako alternativa k trestu smrti v případech, kdy by se trest smrti zdál nepřiměřeně přísným vzhledem k osobnosti pachatele nebo k závažným polehčujícím okolnostem.⁹⁴

⁹¹ Kuklík, J. *Vývoj československého práva 1945-1989*, Praha: Linde, 2009, s. 148

⁹² Bestová, Cornelia C. *Trest smrti v německo-českém porovnání*. Brno: DOPLNĚK, 1996, s. 138-139

⁹³ Solnař, V. a kol. *Systém českého trestního práva*. Praha: Novatrix, s.r.o., 2009, s. 51

⁹⁴ Navrátilová, J. *Výjimečný trest*. Praha: Leges, 2010, s. 49

Četná porušení legality během stalinské éry měla za následek rozsáhlou novelu trestního zákona (zákon č. 63/1956 Sb. ze dne 19. 12. 1956). Tato novela a nové politické klima vedly k určitému zmírnění v uplatňování trestního práva, ale podkopané základy zásad zákonnosti přetrvávaly a objevovaly se stále nové snahy o reformu.⁹⁵

Touto novelou byl doživotní trest zrušen a nahrazen trestem odnětí svobody na 25 let s odůvodněním, že odsouzený k tomuto trestu ztrácí perspektivu znovunabytí svobody a propadá pesimismu, lhostejnosti, zoufalství a tento trest je též v rozporu s výchovným působením na odsouzeného.⁹⁶

Poslední důležitý zákon, který byl přijat v oblasti trestu smrti, byl zákon č. 64/1956 Sb., o trestním řízení soudním. Tímto zákonem bylo zavedeno povinné přezkoumání rozsudku, kterým se ukládal trest smrti. Přezkoumáván byl Nejvyšším soudem. Pokud bylo dle jeho názoru vše v pořádku, mohl být trest vykonán.

Od února 1948 do roku 1961 bylo vykonáno celkem 363 rozsudků smrti. Většina poprav však proběhla v letech 1949 – 1953, kdy na našem území bylo popraveno více než 250 osob. Téměř všichni byli popravení na základě politických procesů.⁹⁷

Dále se počet poprav postupně snižoval, za vlády prezidenta Antonína Zápotockého (1953–1957) bylo popraveno 94 lidí, a za vlády Antonína Novotného v letech 1957–1968 osmdesát sedm lidí.⁹⁸

5.5. Vývoj od roku 1961 do 1989

Po přijetí nové ústavy v roce 1960 se projevila snaha o kodifikaci trestního práva, která vyvrcholila dne 29. 11. 1961. Československým Národním shromážděním byl přijat nový trestní zákon (zákon č. 140/1961 Sb.), který platil až do 1. 1. 2010. Dále byl přijat i zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním.

⁹⁵ Bestová, Cornelia C.. *Trest smrti v německo-českém porovnání*. Brno: DOPLNĚK, 1996, s. 139-140

⁹⁶ Navrátilová, J. *Výjimečný trest*. Praha: Leges, 2010, s. 49-50

⁹⁷ Liška, O. a kol. *Tresty smrti vykonané v Československu v letech 1918-1989*. Praha: Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu PČR, 2006, s. 26, 261-262

⁹⁸ Wikipedie, otevřená encyklopedie. Trest smrti v Československu. [online]. [cit. 2017-03-21]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Trest_smrti_v_%C4%8Ceskoslovensku

Nový trestní zákon byl v době svého vzniku poměrně pokrokový a odstraňoval řadu nespravedlností. Přesto však se ještě vyznačoval různými poststalinistickými rysy, a proto se stal terčem kritiky. Veškeré plány na jeho reformu však vzaly krutě za své příchodem vojsk Varšavské smlouvy. Od tohoto momentu se stalo trestní právo opět tzv. „nástrojem převýchovy“ politické opozice. Na sociální napětí, projevující se stále častěji v důsledku chybné hospodářské, sociální a kulturní politiky, mocní v sedmdesátých a osmdesátých letech reagovali zpeštěním trestněprávních represí. Avšak trest smrti za politické delikty již po roce 1956 uplatněn nebyl.

Zavedením nového trestního zákona bylo stanoveno, že trest smrti je trestem výjimečným a fakultativním. Přesto, že počet skutkových podstat, za které mohl být absolutní trest uložen, výrazně vzrostl, bylo zde jasně stanoveno, že jeho udělení je možné pouze za trestný čin, u kterého to zákon ve zvláštní části dovoloval. K tomu musely být splněny další podmínky: mimořádně vysoký stupeň nebezpečnosti trestného činu a zároveň uložení tohoto trestu vyžadovala účinná ochrana společnosti nebo absence naděje, že by na pachatele bylo možno trestem odnětí svobody výchovně působit.

Výrazný posun v ukládání rozsudků smrti přinesla novela trestního zákona z roku 1973. Tato novela č. 45/1973 Sb., zavedla možnost uložit místo trestu smrti jako výjimečný trest odnětí svobody od 15 do 25 let, pokud soud shledá takový trest ke splnění účelu za dostatečný. Tato úprava již nebyla do roku 1990 měněna.⁹⁹

Za vlády Gustava Husáka, tedy v letech 1975–1989 bylo popraveno celkem třicet osm lidí.

5.6. Zrušení trestu smrti

Již delší dobu se v Československu ozývaly stále silněji hlasy, požadující reformu trestního práva, a na intenzitě získaly zavedením Gorbačovovy reformní politiky. Avšak teprve sametová revoluce roku 1989 otevřela cestu pro opravdovou reformu trestního práva.

Politické síly, které u nás vládly do roku 1989, při hodnocení významu trestu smrti vycházely především z chápání tohoto trestu jako prostředku, kterým se

⁹⁹ Vorel, J. *Trest smrti – minulost a současnost*. IN: Liška, O. a kol. *Vykonané tresty smrti, Československo 1918-1989*. Praha: Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu PČR, 2000, s. 15-16

společnost chrání před nejnebezpečnějšími a nejvíce nepřizpůsobivými jednotlivci, kteří ohrožují životy svých spoluobčanů. Při hledání odpovědi na otázku, proč do roku 1988 trest smrti poměrně aktivně vystupoval v systému trestů, nesmíme zapomínat na určité skutečnosti. Byli jimi zejména atmosféra vyvolávaná politikou přemrštěné trestní represe, historická tradice ukládání a provádění trestu smrti, úroveň právního vědomí, odplatné pojetí spravedlnosti, jakož i chápání morálních a etických hodnot a v nejširší míře hodnoty lidského života. Nemůžeme zapomenout ani na danou politickou situaci. Nebylo náhodou, že všechny bývalé socialistické země bez výjimky až do roku 1987 trest smrti znali a v menším, či větším rozsahu i používali. Je tedy pochopitelné, že názory odborné právníkové veřejnosti na postavení trestu smrti ve společnosti nebyly ve zmíněném období zcela jednotné.

Ke konci 80. let začalo docházet k postupnému přehodnocování významu trestu smrti. Podle názoru Roberta Fica, při rušení tohoto institutu sehrál obzvláště důležitou roli prezident Václav Havel. Se svými nejbližšími spolupracovníky si dobře uvědomoval, že Československo potřebuje co nejrychleji vytvořit dojem demokratického státu a zrušení trestu smrti bylo jedním z vhodných spojovacích článků s vyspělými právními systémy západní Evropy.¹⁰⁰

V Ústavu státu a práva ČSAV dne 3. 4. 1990 proběhl seminář organizovaný skupinou pověřenou reformou trestního práva na téma „Trest smrti jako problém nejen právní, ale i filozofický a morální“. Odborné diskuse se zúčastnili přední odborníci trestního práva, kriminologové, kriminalisté, psychologové a sociologové. Záměrem organizátorů bylo umožnit odborníkům vyjádřit své názory na klady a zápory trestu smrti, ale také na jeho zrušení či ponechání v československém právním řádu. Tohoto cíle se podařilo beze zbytku dosáhnout. Na tom nic nemění ani fakt, že nebylo v závěru formulováno jednotné stanovisko, neboť názory na optimální řešení diskutovaného problému se radikálně rozcházely.¹⁰¹

¹⁰⁰ FICO, R.: Prečo a jako sme zrušili trest smrti, *Justičná revue*, 1991, roč. 43, č. 10., str. 5 -9

¹⁰¹ VÁLKOVÁ, H. Zamyšlení nad seminářem k otázce zrušení či ponechání trestu smrti v československém právním systému, *Právník*, 1990, č. 9, s. 828-829

Novelizace trestního práva probíhala ve dvou etapách. První byla dovršena v prosinci 1989 malou novelou trestního zákona a druhá etapa změn trestního práva byla ukončena na jaře roku 1990, kdy byl vládou předložen tehdejšímu Federálnímu shromáždění návrh na zrušení trestu smrti. Hlavní snahou této novely je dekriminlizace, důležité změny směrem k humanizaci se týkají systému sankcí. Pro otázku trestu smrti má tato novela ze dne 2. 5. 1990 rozhodující význam – trest smrti byl úplně zrušen a nahrazen mimořádným trestem odnětí svobody od 15 do 25 let, resp. na doživotí.¹⁰² Tak byl v tehdejší České a Slovenské Federativní Republice zrušen trest smrti de iure i de facto.

Poslední poprava před zrušením trestu smrti byla provedena v Praze 2. 2. 1989, kdy byl popraven Vladimír Lulek, posledním popraveným v Bratislavě byl 8. června 1989 Štefan Svitek. Důvodem udělení absolutního trestu byla v obou případech vražda.¹⁰³

Ačkoli ke zrušení trestu smrti došlo v době, kdy na jedné straně kriminalita mimořádně vzrostla a na druhé straně neměla tato trestně právní reforma náležitou podporu ze strany laické populace ani odborníků, došlo k úplnému zrušení tohoto trestu, který nebyl ponechán u žádného trestného činu, a to ani v období války či jiného stavu ohrožení. Přijetím Listiny základních práv a svobod byla stanovena nepřipustnost trestu smrti v čl. 6 odst. 3. i na ústavní úrovni.¹⁰⁴

Zákon č. 175/1990 Sb. po celou dobu své účinnosti, tj. do 31. 12. 2009, upravoval dvě formy výjimečného trestu, a to trest odnětí svobody nad patnáct až do dvaceti pěti let, a jednak trest odnětí svobody na doživotí. Výjimečný trest byl upraven především v ust. § 29 TZ, ale zároveň i v ustanoveních § 39 až 42 TZ, upravujících ostatní tresty odnětí svobody. Obecnou podmínkou pro uložení výjimečného trestu bylo podle ustanovení § 29 odst. 1 TZ, že tento trest bylo možné uložit jen za trestný čin, u něhož to trestní zákon ve zvláštní části dovoloval. Okruh trestných činů, za něž bylo

¹⁰² Bestová, Cornelia C.. *Trest smrti v německo-českém porovnání*. Brno: DOPLNĚK, 1996, s. 139-140

¹⁰³ Vorel, J. *Trest smrti – minulost a současnost*. IN: Liška, O. a kol. *Vykonané tresty smrti, Československo 1918-1989*. Praha: Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu PČR, 2000, s. 21

¹⁰⁴ Vaníček, J. *Trest smrti v pojetí československého a mezinárodního práva, Trestní právo, 2000, č. 6*

dovoleno uložit pachateli výjimečný trest, se postupně měnil s ohledem na změny znění zvláštní části trestního zákona.

V trestním zákoníku č. 40/2009 Sb., který je platný a účinný v současné době, již o trestu smrti nenajdeme jedinou zmínku. § 37 toho zákona stanovuje, že „*Trestní sankce lze ukládat jen na základě trestního zákona. Pachateli nelze uložit kruté a nepřiměřené trestní sankce. Výkonem trestní sankce nesmí být ponížena lidská důstojnost.*“¹⁰⁵ Nic o trestu smrti nenajdeme ani ve výčtu současných druhů trestů. Nejvýznamnější druh trestu, který je možný uložit jen za zvlášť závažný zločin, u něhož to trestní zákon dovoluje, je výjimečný trest. Výjimečným trestem současná právní úprava myslí trest odnětí svobody nad dvacet až do třiceti let nebo trest odnětí svobody na doživotí. Trest odnětí svobody na doživotí je možné uložit pouze za zvlášť závažný zločin, který je vypočten přímo v zákoně, a za přímo určených podmínek.

Kromě ústavněprávního zákazu se Česká republika zavázala k nepoužívání trestu smrti ratifikací Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a dvou na ni navazujících protokolů – č. 6 a 13.

6. Názory na trest smrti a jeho uplatňování

Trest smrti je velice kontroverzní institut trestního práva, který rozděluje svět na dvě skupiny lidí. Jedni s trestem smrti, jako s následkem určitého protiprávního jednání, souhlasí (retencionisté) a druzí naopak (abolicionisté). Velice těžko by se stanovovalo, který názor ve světě převládá. Pokud bychom to brali z hlediska počtu států, které trest smrti uplatňují a které ho naopak zrušily, jednoznačně by převážil názor proti trestu smrti.

Pokud bych se měla přiklonit k názoru, jaká skupina občanů je obsáhlejší, tedy jestli je více lidí proti nebo pro tento výjimečný trest, dle abolicionistické tendence dnešní doby, bych řekla, že více lidí je proti jeho ukládání a vykonávání. Možná to bude i tím, že o tom, že by trest smrti měl být zachován, se toliko nemluví, zatímco o tom, který stát trest smrti zrušil, uvažuje o zrušení či by zrušit tento trest měl, se debatuje poměrně často.

¹⁰⁵ Zákon č. 40/2009 Sb., Trestní zákoník

Ať už jde o skupinu, která je proti trestu smrti, tak i „tábor“ opačný, všichni své názory opírají o určité logické argumenty.

6.1. Argumenty proti trestu smrti

Zastánci názorů proti uplatňování trestu smrti přicházejí hned s několika smysluplnými argumenty, proč by tento trest měl být zrušen ve všech státech světa.

Mezi jejich nejhlavnější argumenty patří:

- možnost justičního omylu
- zneužití trestu smrti
- právo na život
- možnost nápravy

Mezi dalšími, neméně důležitými, argumenty proti využívání institutu trestu smrti najdeme též argument diskriminace člověka, krutost tohoto trestu či jeho brutalizační účinek, který je vysvětlen v podkapitole 6.2. Argumenty pro trest smrti, konkrétně u odstrašujícího účinku. Možná diskriminace při uplatňování trestu smrti je spatřována v tom, že podle některých výzkumů bývá tento trest uplatňován častěji vůči náboženským a etnickým minoritám, popřípadě vůči chudším lidem, kteří nemají dostatečné finanční prostředky na slušné advokáty.

Dále abolicionisté argumentují např. tím, že trest smrti je již institut historicky překonaný, že je to znak nedemokratických států, nebo že trest smrti není eticky vhodný, když poprava vyžaduje přítomnost lékaře, který se však zapřísáhl lidem pomáhat a ne je života zbavovat.¹⁰⁶

Mezi argumenty C. C. Bestové můžeme najít též názor, že trestem smrti je pachatel zneužíván jako objekt psychických potřeb společnosti.¹⁰⁷

¹⁰⁶ Klímová, M. Trest smrti v lidské historii. *Rodinné listy*, č. 4/2013, str. 33-39

¹⁰⁷ Bestová, C. C. *Trest smrti v německo-českém porovnání*. Brno: Doplněk, 1996, s. 31 a násl.

Justiční omyl

Trest smrti je trestem nenapravitelný, neodčinitelný a absolutně nezvratný. Jakmile jednou člověk zemře, už ho nikdo k životu zpět nepřivede. Řada odpůrců trestu smrti považuje toto hledisko za nejdůležitější a nejpřesvědčivější argument. Bohužel je pravdou, že chybné rozsudky a omyly provázejí lidstvo jeho celými dějinami.

Jednoduše řečeno, justiční omyl je případem, kdy byla k trestu smrti odsouzená nevinná osoba. Nezáleží na tom, zda byla odsouzena, protože bylo provedeno málo důkazů, nebo protože byly důkazy špatně vyhodnoceny, výsledek je vždy stejný – má zemřít popřípadě zemřela nevinná osoba. Pokud je odsouzena osoba, která skutek nespáchala, je to nepatřičné a napravuje se to jen ztěžka, pokud je ale osoba odsouzena k trestu smrti, je to nevratné. Nejspíš všichni se shodneme na tom, že k takovým případům by za žádných okolností docházet nemělo.

Dle R. Fica je důležité rozlišovat pojem justiční vražda a justiční omyl. Používání pojmu justiční vražda by nemělo implikovat tomu, že se zabití, které je následkem státního omylu, staví na roveň vraždě. Justiční omyl se Ficovi jeví, vzhledem k závažným následkům, které trest smrti pro obžalovaného má, jako příliš eufemistický. Správné označení by podle něho bylo justiční zabití, byť toto označení se paměti lidí příliš nevžilo.

Přesný počet justičních omylů, provázející dějiny lidstva, neznáme, avšak pokud bychom se o to pokusili, určitě bychom se dostali k vysokému číslu. Argument justičního omylu v posledních letech nabírá na síle hlavně díky tomu, že při revizi rozsudků v USA, díky použití nových vědeckých metod, jako je analýza DNA, bylo zjištěno nespočet nesrovnalostí a nových důkazů, na základě kterých by pachatel v mnoha případech nebyl ani uznán vinným, natož odsouzen k trestu smrti. K chybným rozsudkům dochází i v současnosti, čímž se obava, že by mohlo docházet k popravám nevinných osob, jen zvětšuje.

Jako příklad justičních omylů (či vražd) se uvádí např. případ Josepha Lesurquese, Josepha Jakubowskiho a Waltera Grahama Rowlanda. Poslední dva byly případy z 20. století.¹⁰⁸

¹⁰⁸ Bestová, C. C. *Trest smrti v německo-českém porovnání*. Brno: Doplněk, 1996, s. 41

Ráda bych se ještě několika mála slovy zmínila konkrétněji o případu Waltera Grahama Rowlanda. Je to jeden z opravdu zajímavých případů justičního omylu, který se ke konci stává „justiční vraždou“. Rowland byl obviněn, že kladivem utloukl jemu známou prostitutku. Rowlandova obžaloba se opírala o tři výpovědi svědků. Tyto výpovědi si však mezi sebou odporovaly. První svědek vypovídal, že viděl člověka s tmavými vlasy a v bílé košili. Druhý svědek uvedl, že obviněného s jednou ženou v dopoledních hodinách obsluhoval. Třetí poté vypověděl, že Rowlanda okolo půlnoci potkal v blízkosti místa vraždy. I když se ukázalo, že první svědek není schopen popsat jakoukoli osobu, kterou viděl minulý den. Velmi stručně řečeno všichni svědkové uvedli, že je Rowland tmavovlasý, ale po konfrontaci museli připustit, že je blondák, a že v osudný den musel mít vlasy napomádované. Ani jeden z nich nemohl při identifikaci Rowlanda ihned poznat a měli s jeho ztotožněním velké problémy.

Šetření tedy ukázalo, že se dalo o výpovědích značně pochybovat. Poté vypracovaný odborný posudek hovořil spíše ve prospěch obviněného. Lékař, který prováděl pitvu zemřelé, vypověděl, že by na oblečení obviněného muselo být nalezeno značné množství krve. O otiscích na kladivu se obžaloba také nezmiňovala. Nejvíce si Rowland přitížil sám přiznáním faktu, že by mohl mít motiv, protože ho právě tato jemu známá prostitutka nakazila pohlavní chorobou. Ačkoliv obviněný dokázal, že se v době vraždy nacházel na jiném místě, porota ho uznala vinným na základě výpovědí těch tří svědků a možného motivu.

O rok později se k vraždě přiznal jiný muž, který si již odpykával trest vězení. Stát však svůj omyl neuznal, ani nenapravit, na základě čehož byl Rowland nakonec opravdu popraven.¹⁰⁹

Ačkoli jsem nenašla žádný případ justičního omylu v české historii, neznamená to, že se žádný nestal. Alespoň pokud jde o omyl v uložení a výkonu trestu smrti. Pokud by však šlo o justiční omyl, týkající se uložení trestu odnětí svobody, existuje v současné době několik diskutabilních případů, ve kterých by se o této možnosti dalo polemizovat.

¹⁰⁹ Bestová, C. C. *Trest smrti v německo-českém porovnání*. Brno: Doplněk, 1996, s. 49-55

Pokud přijmeme argument odpůrců trestu smrti, je nejúčinnější cestou vyloučení možnosti justičního omylu, samozřejmě zrušení trestu smrti.¹¹⁰

Zneužití trestu smrti

V historii národa najdeme hojný počet případů, kdy možnost uložení trestu smrti byla zneužita k tomu, aby se stát „zbavil“ určitých nežádoucích občanů. Tyto popravy můžeme nazvat jako tzv. justiční vraždy. Politickému režimu v konkrétní zemi se nelíbily aktivity určité osoby, obvinili ji tedy z vážného trestného jednání a na základě vykonstruovaného soudního procesu, ji uložili trest smrti.

Jedním z nejznámějších příkladů zneužití trestu smrti, v dějinách českých zemí, je případ Milady Horákové. Milada Horáková byla českou političkou a obětí justiční vraždy. Byla popravena v 50. letech 20. století během komunistických politických procesů za velezradu. Její vykonstruovaný soudní proces vynikl několika body:

- Při jejím vyšetřování StB používala kruté a nehumánní metody výslechů a vynucování přiznání, jako bytí, nucené bdění, zima, nedostatek potravy, psychické týrání či vydírání.
- Horáková byla jedinou ženou popravenou na základě těchto politických procesů.

Kvůli své neústupnosti se stala symbolem odporu proti komunismu.

Bohužel tyto vykonstruované a „narařčené“ procesy nejsou pouhou historickou událostí, ale dochází k nim i v současné době, i když ne v takové míře. Dnes bychom toto zneužití práva mohli najít v některých islámských státech, jako např. v Íránu či v Afghánistánu.

Právo na život

Právo na život je základním lidským právem, které by mělo být nezcizitelné, to je další z velmi často používaných argumentů odpůrců trestu smrti.

¹¹⁰ Fico, R. *Trest smrti*. Bratislava: Kódexpress s.r.o., 1998, s. 19

Právo na život je tradiční součástí katalogů základních lidských práv, která požívají zvláštní ochrany ze strany státu. Tato práva lze jen těžko srovnávat a poměřovat jejich význam, neboť působí souběžně a vzájemně se doplňují a vyvažují, je proto složité vytvářet jejich hierarchii. Právo na život není pokládáno za absolutní, patří však mezi nejvýznamnější lidská práva, neboť bez jeho respektování by ostatní práva byla zcela bez významu.¹¹¹

Právo na život je deklarováno v mnoha dokumentech na mezinárodní úrovni, tak i na úrovni národních právních řádů. V České republice je toto právo deklarováno v čl. 6 Listiny základních práv a svobod, který uvádí: „Každý má právo na život. Lidský život je hoden ochrany již před narozením.“ Stejně tak je v druhém odstavci: „Nikdo nesmí být zbaven života.“ Jak jsem již uvedla, právo na život není absolutní, což deklaruje LZPS v čl. 6 odst. 4, který říká: „Porušením práv podle tohoto článku není, jestliže byl někdo zbaven života v souvislosti s jednáním, které podle zákona není trestné.“ Dle ustanovení zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, právo na život není porušeno osobou, která jedná v krajní nouzi (§ 28), nutné obraně (§ 29) nebo oprávněně použije zbraň v mezích stanovených jiným právním předpisem (§ 32). U oprávněného použití zbraně jde o takové použití zbraně, které je umožněno policistům, vojákům z povolání, příslušníkům bezpečnostní informační služby a dalším. Obecně jde o osoby, od nichž se vyžaduje, aby odvraceli útoky na právem chráněné zájmy. Jiným právním předpisem trestní zákoník myslí např. zákon č. 553/1991 Sb., o obecní policii, zákon č. 273/2008 Sb., o policii České republiky, zákon č. 219/1999 Sb., o ozbrojených silách České republiky, zákon č. 300/2013 Sb., o Vojenské policii či zákon č. 154/1994 Sb., o Bezpečnostní informační službě.

Čl. 1 Listiny říká: „Základní práva a svobody jsou nezadatelné, nezcizitelné, nepromlčitelné a nezrušitelné.“ Dle abolicionistů je to jednoduché, právo na život je právem základním, v tom případě je nezcizitelné, což znamená, že vám ho nikdo nemůže vzít. Je jedno zda to bude jiný člověk nebo stát, zákaz odebrání tohoto práva je jednoznačný a platí pro všechny. Jejich teorie vychází z humanismu a také z křesťanské morálky.

¹¹¹ Vlastník, J. Právo a smrt. *Rodinné listy*, č. 4/2013, s. 3-12

Zastánci trestu smrti to však vidí jinak. Pokud by bezmezně platilo to, co uvádějí na podporu svých tvrzení abolicionisté, znamenalo by to, že nikdo nemůže zabít člověka za žádné situace. Kontroverzi zde můžeme nalézt tedy v tom, že odpůrci však nejsou proti zabití člověka za okolností vylučujících protiprávnost jako je nutná obrana, krajní nouze či oprávněné použití zbraně, což už ale odporuje tomu, že vám nikdo nesmí brát právo na život. Jak mohou souhlasit se zabitím zatím ještě nevinného člověka, který se spáchat trestný čin zatím chystá?

Dalším vyvracejícím faktem je to, že křesťanství nikdy proti absolutnímu trestu nebylo. Starý i Nový zákon s výkonem trestu smrti souhlasí a nikdy neměli s jeho výkonem žádný problém.

Odpůrci tvrdí, že i když pachatel odejme právo na život nevinné osobě, nikdo není oprávněn vzít mu toto právo také, jelikož je to jeho přirozené a základní právo. Ale neznamenalo by to tedy popření veškerých trestů? Vždyť odsouzení pachatele k výkonu trestu odnětí svobody zase zasahuje do jeho práva na osobní svobodu. Nebo trest propadnutí majetku, nezasahuje náhodou do práva vlastnit majetek? Tak bychom mohli pokračovat do vyčerpání všech základních práv. Zastánci trestu smrti nepopírají, že je právo na život právem základním, ale tím že pachatel toto základní právo někomu bez oprávnění vzal, souhlasil s tím, že toto právo nejspíš tak cenné nebude, a že mu může být odebráno též.

Možnost nápravy

Jak již bylo pojednáno v kapitole o účelu trestu, náprava pachatele je jednou z obecných funkcí trestu. Mezi nejhlavnější funkce trestu patří funkce ochranná, preventivní a právě také nápravná. Možnost nápravy spočívá v tom, že pachatel svého činu začne litovat, uvědomí si jeho závažnost a začne vést řádný kvalitní život. Pokud bude pachateli uložen trest smrti, možnosti nápravy bude zbaven.

Nápravně orientované teorie spatřují příčinu kriminality v nevyzrálosti pachatele, jeho nedostatečné výchově v dětství, rodinných problémech, nevzdělanosti, chudobě, neschopnosti prosadit se ve společnosti, biologickém zatížení atd. Tyto teorie datují svůj počátek do 18. století.¹¹²

¹¹² Lata, J. *Účel a smysl trestu*. Praha: LexisNexis CZ s.r.o., 2007, s. 27

Říká se, že každý si zaslouží druhou šanci. Platí to tedy i v případě vrahů? A co sériových vrahů? Abolicionisté by mi nejspíš odpověděli, že ano, že se to týká všech. I pachatel, který spáchal brutální vraždu či znásilnil a zabil malé dítě, i ten si zaslouží možnost, aby se napravil.

Pokud jde o můj názor, a nejspíš i názor většiny retencionistů, má odpověď je – NE! Např. u sériového vraha je evidentní, že svého činu nelituje, a že jeho náprava není možná. Všichni lidé jsme uvažující bytosti a každý, ať už jeho inteligence dosahuje jakékoli hodnoty, si může svůj čin rozmyslet.

Další otázkou je: Může se pachatel napravit ve vězení? Samozřejmě záleží na každém jedinci samostatně, protože každá osoba je jiná. Každý má jiné myšlenkové pochody, jinak vysoký intelekt, jinou schopnost empatie, takže i jinou schopnost napravit se. Za další, pokud bude člověk odsouzen k dlouholetému trestu odnětí svobody či na doživotí, což je alternativa uložení trestu smrti, kterou zastávají abolicionisté, bude zařazen do přísného typu věznice, kde jeho spoluvězni budou osoby jako on. Pachatel ztratí kontakt s blízkými osobami, jeho svoboda bude omezená a jediný každodenní kontakt bude mít s pachateli stejných trestných činů nebo i horších. V takovémto prostředí není příliš velká možnost nápravy, což je jeden z protiargumentů zastánců absolutního trestu.

Diskuze mezi abolicionisty a retencionisty, ohledně trestu smrti, trvá již několik století a za tu dobu bylo oběma stranami vymyšleno mnoho argumentů. Některé byly relevantnější, některé méně, ale to diskuzi rozhodně neukončí. Pokud si obě strany budou stát za svými tvrzeními a budou neustále jen vyvracet argumenty strany druhé, aniž by se přitom snažili druhou stranu a její argumenty pochopit, nikdy společnost nedosáhne shody. Což u kontroverzních institutů, kterým trest smrti rozhodně je, není výjimkou.

6.2. Argumenty pro trest smrti

Již jsme probrali argumenty odpůrců trestu smrti a je na čase připomenout argumenty i jeho zastánců. Jejich nejhlavnější argumenty jsou:

- odstrašující účinek trestu smrti
- eliminační teorie
- princip pojistky
- jediný spravedlivý trest – argument odplaty
- ekonomický faktor

Dále by bylo možné uvést ještě podporu veřejnosti jako celkem častý argument pro trest smrti. Velmi často ho uvádí státy, které trest smrti nezrušily, nebo ho znovu zavedly. Podle většiny výzkumů prováděných ve 20. století v rámci postupného rušení tohoto trestu, většina veřejnosti byla vždy pro ponechání trestu smrti. Jako příklad bych ráda uvedla výzkum z roku 1965 ve Velké Británii, kdy při zrušení trestu smrti na zkoušku, se pro jeho obnovení vyjádřilo více než 71% občanů.¹¹³

Na jaře roku 2010 Gallupův institut v USA prováděl šetření, ze kterého vyplynulo, že na prostou otázku, zda trest smrti zachovat či ne, 64% amerických občanů odpovědělo, že ano. Toto šetření je však v určité míře v rozporu se studií považovanou za jednu z nejkompexnějších studií o nejvyšším trestu, která kdy byla vytvořena, a provedenou ve Spojených státech amerických později roku 2010 Informačním centrem o trestu smrti (DPIC), která ukazuje názory poněkud odlišné. Dle průzkumu DPIC by přesně 61% amerických občanů udělila za vraždu jiný trest než trest smrti, což dokazuje relativně vysoký odklon americké společnosti od absolutního trestu a vzestupnou tendenci k jeho alternativám.

Průzkumu DPIC se zúčastnilo patnáct set amerických registrovaných voličů. Podle nich by nejlepší alternativou k trestu smrti bylo udělení doživotního vězení bez možnosti předčasného propuštění a s nutností odškodnění rodiny oběti (39% dotázaných), doživotí bez možnosti propuštění (13%) a doživotí s možností předčasného propuštění (9%).

Americká společnost chce čím dál tím častěji nahrazovat trest smrti trestem alternativním, zároveň si však chce nechat určitou pojistku a trest smrti zachovat.¹¹⁴

¹¹³ Fico, R. *Trest smrti*. Bratislava: Kódexpress, s.r.o., 1998, str. 99

¹¹⁴ *Veřejné mínění v USA se odvrací od trestu smrti*. [online]. [cit. 2017-04-01]. Dostupné z: <http://denikreferendum.cz/clanek/7377-verejne-mineni-v-usa-se-odvraci-od-trestu-smrti>

Názory na trest smrti se mění. Tato změna je způsobena vždy nejvíce situací, která ve světě panuje. Pokud je ve světě relativní klid, roste počet lidí, kteří jsou proti trestu smrti, zatímco pokud se stane něco neočekávaného, ať je to série masových vražd či teroristické útoky, roste naopak počet stoupců absolutního trestu.

Dalšími důvody, pro které absolutní trest zůstává zachován v trestních zákonících některých zemí, a čímž také argumentují retencionisté, jsou nevyhnutelnost zachovat starou, po staletí osvědčenou praxi a obavy z důsledků, které by zrušení trestu smrti přineslo.¹¹⁵

Odstrašující účinek trestu smrti

Odstrašující účinek trestu smrti je nejčastěji uváděný argument retencionistů pro jeho ospravedlnění. Odstrašení pachatelů skutečných i možných patří mezi všeobecně zastávané účely trestu.

Odstranit někoho znamená, že se dotyčný zdrží nějakého jednání, neboť se obává možného následku, který by v důsledku tohoto jednání mohl nastat. Možnost uložit určitý trest odstrašuje v první řadě samotného pachatele, který by na vlastní kůži pocítil nepříjemnost této sankce a ze strachu před jejím uložením se zdrží zakázaného jednání (individuální prevence). V rámci generální prevence je možnost uložení trestu či přímo jeho vykonání na konkrétním pachateli, důraznou informací i pro ostatní členy společnosti, aby se raději páčání trestné činnosti zdržely.¹¹⁶

Dle názorů zastánců absolutního trestu je tedy třeba pachatele trestných činů zbavit života, aby se odstrašili další potenciální pachatelé od spáchání trestného činu stejného.¹¹⁷

¹¹⁵ Vorel, J. *Trest smrti – minulost a současnost*. IN: Liška, O. a kol. *Vykonané tresty smrti, Československo 1918-1989*. Praha: Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu PČR, 2000, s. 21

¹¹⁶ Lata, J. *Účel a smysl trestu*. Praha: LexisNexis CZ s.r.o., 2007, s. 20-21

¹¹⁷ Bestová, C. *Trest smrti v německo-českém porovnání*. Brno: Doplněk, 1996, s. 16

Ačkoliv zastánci trestu smrti odstrašujícím účinkem pro výjimečný trest argumentují, odpůrci je naopak tento důvod zpochybňován. Jde většinou o odborníky, kteří se touto otázkou seriózně zabývají. Pokud vůbec odstrašující účinek existuje, je velice slabý. Podle přehledu výzkumů vztahu mezi trestem smrti a počtem vražd vedeným pro OSN v roce 1988 a opakovaným v roce 1996, se výzkumu nepodařilo prokázat větší efekt zastrašení u poprav než u doživotního vězení. Téměř všechny statistiky, které se touto otázkou zabývají, naprosto přesvědčivě dokazují, že zrušení trestu smrti nevede k růstu zločinnosti.¹¹⁸

Prokázat odstrašující účinek absolutního trestu se v 70. letech 20. století snažil Isaac Ehrlich se svou studií o vlivu poprav a dalších proměnlivých faktorů na počet spáchaných vražd v letech 1932 až 1970 v USA. V uvedeném období se snižoval počet uložených a vykonaných poprav, ale zároveň počet vražd stoupal. Ehrlich, právě na základě těchto získaných poznatků, konstatoval, že trest smrti odstrašující účinek opravu má. Abolicionisté se však s tímto závěrem smířit nechtěli, a proto jeho studii vytýkali mnoho nedostatků, jako např. všeobecné zvýšení kriminality v 60. letech nebo fakt, že počet spáchaných trestných činů jiné povahy než vražda stoupal rychleji.¹¹⁹

Další studie odstrašující účinek trestu smrti potvrdila poněkud lépe. Zohledňovala více faktorů, a tak jí nemohlo být tolik vytýkáno. Šlo o výzkum provedený v USA mezi roky 2003 až 2004, který se zabýval také obdobím 70. let, kdy bylo Nejvyšším soudem Spojených států vyhlášené moratorium na výkon absolutního trestu. Z výsledků jasně vyplývalo, že v době pozastavení výkonu trestu smrti počet brutálních trestných činů, jako vražda, stoupal, a naopak po jeho znovuoobnovení začal opět razantně klesat.¹²⁰

Abolicionisté s odstrašujícím účinkem trestu smrti nesouhlasí a přichází s opačným stanoviskem, s tzv. brutalizačním efektem trestu smrti. Dle tohoto efektu po zvýšení počtu poprav následuje i zvýšení počtu spáchaných vražd. Přívrženci tohoto

¹¹⁸ Vorel, J. *Trest smrti – minulost a současnost*. IN: Liška, O. a kol. *Vykonané tresty smrti, Československo 1918-1989*. Praha: Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu PČR, 2000, s. 21

¹¹⁹ Tamtéž, s. 18-19

¹²⁰ Lipšic, D. *Trest smrti – ano či nie? Trestní právo*, s. 42-47

efektu se stali Pierce a Bowers, kteří se zajímali o vztah spáchaných vražd a poprav v New Yorku, a z jejich výsledků jasně plynulo, že s každou vykonanou popravou, opravdu vzrostl i počet vražd.¹²¹

Dle odpůrců odstrašujícího účinku ho ve většině případů nelze použít, protože převážná část brutální trestné kriminality není páchána s rozmyslem. Ba právě naopak. Většina těchto činů je spáchána pod vlivem určité emoční situace. Pachatelé těchto činů tak jednají na základě konkrétních impulzů dané situace a vůbec je nenapadne před tím zapřemýšlet o riziku jejich potrestání.¹²²

Mezi posledními argumenty proti odstrašující funkci trestu smrti abolicionisté uvádějí, že generálně-preventivní funkce trestu smrti (tj. zejména odstrašení ostatních kolísavých jedinců) nemůže v současné době sama o sobě odůvodnit jeho oprávněnost. V této spojitosti je problém trestu smrti problémem oprávněnosti exemplárního trestání. Exemplární trestání, které znamená obětování jednotlivce v zájmu napravení či zastrašení jiných občanů, přestává být v normálních podmínkách společnosti něčím nevyhnutelným, něčím, bez čeho by nebylo možno se obejít, a stává se anachronismem.¹²³

Eliminační teorie

V mnoha případech se na odstrašující funkci trestu nemůžeme spolehnout, a proto je dalším argumentem zastánců trestu smrti eliminace zločinců. Řada pachatelů není odstrašitelná ani sebepřísnějšími tresty a naděje na jejich resocializaci je zcela idealistická. Právě tito zločinci se přitom dopouštějí té nejzávažnější trestné činnosti a není tedy jiná možnost, jak jim zabránit v páchání další trestné činnosti, než tyto osoby izolovat od společnosti tím, že je „zlikvidujeme“. Dle zastánců trestu smrti, vězení ve většině případů neplní izolační funkci správně, a proto je vhodné znemožnit trestaným osobám páchat trestné činy nadobro, a tím znemožnit i možnost recidivy.¹²⁴

¹²¹ Fico, R. *Trest smrti*, Bratislava: Kódexpress s.r.o., 1998, s. 84

¹²² Lata, J. *Účel a smysl trestu*. Praha: LexisNexis CZ s.r.o., 2007, s. 23-24

¹²³ NOVOTNÝ, O. Trest smrti a platné trestní právo, *Právník*, 1967, č. 6, s. 521-524

¹²⁴ Lata, J. *Účel a smysl trestu*. Praha: LexisNexis CZ s.r.o., 2007, s. 29

Eliminační teorie by se, stejně jako následující princip pojistky, mohla podřadit pod obecnější argument ochrany společnosti. Vlastně všechny výše i níže uvedené argumenty zastánců trest smrti bychom mohli podřadit pod ochranu společnosti, protože ochrana společnosti je jeden z nezákladnějších účelů trestu vůbec.

Princip pojistky

V případě, že se jeví i všeobecný preventivní účinek trestu smrti jako problematický, jak je na první pohled nesporné, že lze trestem smrti provést úplně nejlepší možnou speciální prevenci: popravný zločinec je zaručeně zneškodněný. Trest smrti z důvodu pojistky je určitý způsob sebeobrany. Volí se mezi smrtí vraha a jeho potenciální budoucí obětí. I když chybí jistota toho, že vrah v budoucnu ještě někoho usmrtí, již jednou to udělal a volí se tudíž raději jeho smrt, než aby se riskovala smrt někoho dalšího, koho by zabít ještě mohl. Pokud by pachatel zůstal naživu, pasuje se tím společnost do role „spolupachatele“.¹²⁵

V rámci tohoto argumentu jde o stejný princip, jaký vyvstává z předchozí eliminační teorie. V obou těchto argumentech jde o zneškodnění pachatele a tím i o ochranu společnosti.

Podle principu pojistky popravený pachatel nepředstavuje žádné zlo a ani nebezpečnou hrozbu pro společnost, zatímco pachatel odsouzený k trestu odnětí svobody stále nebezpečnou hrozbou být může. Pachatel by mohl pokračovat v trestné činnosti po svém propuštění. Dále by mohl být hrozbou pro ostatní osoby ve věznicích, ať již pro ostrahu a personál věznice, tak i pro ostatní spoluvězně, kteří byli odsouzeni za méně závažnou kriminalitu než on. V posledním případě by mohl být hrozbou v případě útěku, což sice není moc pravděpodobné, ale v historii bychom našli celou řadu vězňů, kterým se utéct povedlo. U nás je takovým případem opět kauza Jiřího Kajínka, kterému se v roce 2000 podařilo utéct z věznice Mírov.

I zde se retencionisté střetávají s názory opačnými. Abolicionisté namítají, že počet vrahů, kterým byla udělena milost, či byli po nějaké době propuštěni, se málokdy dopouští recidivy, tedy opětovného spáchání stejného brutálního trestného činu.

¹²⁵ Bestová, C. *Trest smrti v německo-českém porovnání*. Brno: Doplněk, 1996, s. 22-25

Jednoduše řečeno se propuštění vrahové dopouštějí dalšího trestného činu vraždy pouze zřídka.¹²⁶ Daleko více se recidivy dopouštějí pachatelé jiné trestné činnosti, např. krádeží.

Argument odplaty

Za jeden z nejdůležitějších a nejstarších smyslů či účelů trestu se často považuje odplata, to znamená, že se trestný čin odčiní odpovídajícím ekvivalentem. Argument odplaty lze chápat jako sociální mstu, z něho vycházelo již babylonské trestní právo.¹²⁷ Argument odplaty se liší od argumentů odstrašení a pojistky zvláště v tom, že se zde již nejedná o zabránění dalším zločinům, ale zde má zabití zločince demonstrovat spravedlnost.¹²⁸ Po spáchání určitého brutálního zločinu, společnost více či méně emočně reaguje a nastolení spravedlnosti si žádá. S uvedeným koresponduje i myšlenka O. Novotného: „*Trest smrti za brutální vraždy občany uklidňuje, ba uspokojuje*“.¹²⁹

Pro zastánce trestu smrti je odplata, ve smyslu vzájemného vyrovnání život za život, v případě vraždy poměrně jednoznačná.¹³⁰ Je tedy nutná určitá ekvivalence stanoveného trestu spáchanému činu. Pokud bude k trestu smrti odsouzen pachatel např. neúmyslného zabití, popř. krádeže, nepůjde zde podle mého názoru už o přiměřenou ekvivalenci a tudíž ani o odplatu. V tomto případě by šlo spíše o akt msty, jak to vidí také přívrženci abolicionismu.

Ačkoliv odplata jako účel trestu postupem času ubírá na síle, nesmíme na ní zapomínat ani v současnosti. V Evropě se sice více přikláníme k výchovné funkci,

¹²⁶ Tamtéž, s. 23

¹²⁷ Klímová, M. Trest smrti v lidské historii. *Rodinné listy*, č. 4/2013, s. 33-39

¹²⁸ Bestová, C. C. *Trest smrti v německo-českém porovnání*. Brno: Doplněk, 1996, s. 25-26

¹²⁹ BOČEK, Otmar a Helena VÁLKOVÁ. *Trest smrti jako problém nejen právní, ale i filosofický a morální: sborník příspěvků ze semináře pořádaného pracovní skupinou trestního práva Ústavu státu a práva ČSAV dne 3.4. 1990*. Praha: Ústav státu a práva ČSAV, 1990. Sborník příspěvků z trestního práva, s. 62

¹³⁰ Bestová, C. C. *Trest smrti v německo-českém porovnání*. Brno: Doplněk, 1996, s. 25-26

nicméně v USA nebo v určitých islámských státech odplata určitým způsobem dominuje stále.

Ekonomický faktor

Přívrženci tohoto trestu zastávají názor, že provést exekuci pachatele je mnohem levnější než ho ponechat doživotně či dlouhou dobu ve vězení. Toto by byla pravda, ale nejspíš pouze v nedemokratických a méně rozvinutých státech, v demokratických státech, jako jsou např. Spojené státy americké, by toto tvrzení neplatilo.

Ačkoli si zastánci trestu smrti myslí opak, výkon jedné popravy a vše s ní spojené, je finančně velmi nákladný. Do těchto nákladů se totiž nezapočítává pouze výkon samotné popravy, ale také celý proces pachatelova odsouzení, který tento výkon předchází. Proti rozsudkům, které ukládají absolutní trest, téměř všichni odsouzení využívají všechny možné opravné prostředky, a tím se celý trestní proces prodlužuje a stává se nákladnějším.

V USA byly nejednou prováděny výzkumy, které dokazují, že trestní řízení a výkon následné popravy u jednoho odsouzeného, vyjde finančně několikrát draž, než doživotní věznění pachatele. Samozřejmě se to liší stát od státu a také využitou technikou popravy. Samotný akt popravy není tak nákladný, jako jemu předcházející dlouhotrvající trestní řízení. Konkrétní případ uvádím v podkapitole zajímavá fakta u pojednání o plynové komoře. Co se týče pouze výkonu samotné popravy, zastřelení či oběšení budou, oproti např. elektrickému křeslu, méně nákladnějšími variantami.

U Spojených států amerických by tedy tato argumentace neplatila, ale pokud se zamyslíme např. nad Íránem a jeho trestem smrti ukamenováním, nejspíš by tu tato argumentace prošla.

V České republice náklady na doživotní odsouzení pachatele a výkon trestu smrti, díky jeho právní nezakotvenosti, porovnat sice nemůže, nicméně náklady na jednoho vězně umístěného v našich věznicích nejsou malé. Většina vězňů ani nepracuje, proto náklady na jejich věznění nese stát, resp. občané jako daňoví poplatníci.

Průměrný věk, dle statistických informací, je u muže, který se narodil v roce 1995 téměř 67 let, u žen je to ještě téměř o deset let více. Pokud by byl člověk odsouzen

k doživotnímu trestu odnětí svobody v 18 letech, čekalo by ho ve vězení okolo 50 let (u žen ještě více).

Vezmeme-li zprůměrovaný denní výdaj mezi lety 2003 až 2012, který vychází na 850 korun denně na jednoho vězně a vynásobíme ho počtem dnů v roce, tak roční náklady na jednoho vězně vycházejí na částku 310 323 korun. Pokud bychom se snažili spočítat náklady na doživotně odsouzeného, dostaneme se do závratných výšin, při padesátiletém výkonu trestu odnětí svobody by tato částka činila v současnosti přes 15,5 miliónu korun.¹³¹

6.2.1 Purgativní teorie

Lidské jednání není černobílé, může mít dobré i špatné důsledky, jež společně vytvářejí morální dilemata každodenního života. Např. mi zavolá babička, že doma spadla ze štaflí a jestli bych ji nemohla přijet pomoci. Samozřejmě za ní rychle vyrazím, ale pojedou rychleji, než bych měla, a tím zase ohrožuji chodce či ostatní řidiče. Na tomto a mnoho dalších případech můžeme demonstrovat tzv. princip dvojího účinku, podle kterého je možné jednat s dobrými i špatnými účinky, pokud jsou však splněny určité podmínky. Jednou z těchto podmínek je to, že musí být jednáním zamýšlen pouze dobrý účinek. V mém případě přijedu pomoci babičce včas. Špatný účinek být zamýšlen nesmí, tudíž ohrožení ostatních řidičů a chodců být v tomto případě zamýšleno nemůže. Tyto dva zamýšlené účinky je v chování osob nutné striktně rozlišovat.¹³²

Chování člověka může být jak morální, tak i nemorální. Nemorální chování nemusí být vždy jen nějakým způsobem špatné a nevhodné, často může být chováním zlým či extrémně zlým. S ohledem na trest smrti bychom tedy mohli chování lidské bytosti rozdělit na chování nemorální, zlé a extrémně zlé. S trestem smrti je pak nutné spojovat pouze chování nejhorší, tudíž extrémně zlé. Za tokové chování považujeme jednání, které je jednak nemorální a také způsobuje zvlášť závažnou újmu na státěm

¹³¹ Náklady na vězně, se šplhají do výšin. Ti pracovat nemusejí. [online]. [cit. 2017-03-07]. Dostupné z: <http://www.nasepenize.cz/naklady-na-vezne-se-splhaji-do-vysin-ti-pracovat-nemuseji-11630>

¹³² ČERNÝ, David. *Princip dvojího účinku: zabíjení v mezích morálky*. Praha: Academia, 2016, s. 13-14

chráněném zájmu. Důležitým je tedy stav myslí pachatele, ale také nastalé důsledky jeho jednání.

Zlé jednání či chování je možné klasifikovat na základě 3 důležitých dispozic. Jsou to sadismus, bezcitnost a extrémní bezohlednost.

Sadisté milují lidskou bolest a utrpení. Tyto faktory jsou pro ně určitou pohnutkou, zdrojem, který vede jejich jednání. Fyzická bolest a utrpení jim přináší radost a uspokojení jejich potřeb.

Bezcitného člověka k činům nevede bolest, utrpení a smrt jako primární hodnota, nicméně je k dosažení svých cílů je využívá. Bezcitným lidem jsou ostatní lidé jedno, nezajímají je, stejně jako jejich osud či osud celé společnosti. S bezcitností souvisí i poslední, ale neméně důležitý stav myslí, a to je extrémní bezohlednost. Extrémně bezohledné lidi nezajímá, zda bolest a utrpení způsobí jen svému cíli, nebo je možné že útokem mohou zasáhnout, a často i zasáhnou, další lidské bytosti. Je to pro ně taková malá vedlejší, ale hlavně nezajímavá ztráta.

Extrémně zlé jednání tedy může vycházet jak ze sadistického potěšení pachatele, z jeho bezcitnosti, ale také z jeho bezohlednosti. Vše samozřejmě vychází z míry takového jednání. Jak tuto míru ale stanovit? Žádné přesné etické hranice nemorálního a zlého chování stanoveny nejsou, tudíž ho nelze přesně kategorizovat. Dalo by se však říci, že extrémně zlé chování je takové chování, které je vedeno zlobou, brutalitou, násilím a které zanechává velmi závažné důsledky pro člověka, jeho lidskost či pro celou společnost. Takovým jednáním dává pachatel najevo, že se povznáší nad společnost, nad její principy jako jsou rovnost a důstojnost každého člověka. Vyjadřuje svou nadřazenost nad životem a zdravím jednotlivých osob. Nic jiného, než je on sám a jeho určený cíl, ho nezajímá.

Matthew H. Kramer, filozof práva na univerzitě v Cambridge, je zastáncem názoru, že extrémně zlé jednání pachatelů, vyžaduje specifický trest, nejvyšší trest, trest smrti. Současně pro trest smrti přichází s očištnou (purgativní) teorií trestání. Tato teorie se liší od ostatních, jako např. od teorie zásluhovosti či teorie budoucího odstrašení pachatele, tím, že je použitelná pouze na trest smrti.

Purgativní teorie se nezaměřuje na vztah pachatel x společnost, ale na vztah mezi společností a celým lidstvem. Vychází z již zmíněného extrémně zlého jednání, které podle ní znesvěcuje celou společnost. Pachatelé se svým jednáním staví proti celému lidstvu a ničí nejen životy jednotlivců, ale pošlapávají hodnoty celé společnosti.

Odporné činy zločinců zanechávají na společnosti určitý otisk tohoto nemorálního a zlého chování. Je proto věc států či společnosti samé, aby tyto lidské hodnoty chránila a tento temný stín ze sebe odstranila. Jediným způsobem, jak tuto povinnost splnit, je odsoudit tyto pachatele k trestu smrti a tento trest poté také vykonat. V rámci této teorie není trest smrti pouze morální volbou, ale dal by se považovat za určitou morální povinnost států. Společnost nemá podporovat život člověka, který činy vyjádřil odpor vůči všemu, co považujeme u lidí za morálně relevantní. Společnost samozřejmě nemůže být odpovědná za skutky, které spáchal zločinec, nicméně bude odpovědná za to, že pachatel stále žije. Brutální a extrémně závažné činy totiž nelze odčinit jinak než smrtí. Společnost má vůči každému člověku určitou povinnost, povinnost zbavit svět lidí, kteří naprosto pošlapávají stav bytí a lidské koexistence svými extrémně zlými činy, tím že ho odsoudí a vykonají na něm trest smrti. I v tomto případě je samozřejmě nutné vykonat humánním způsobem.

Českou společnost s tímto zajímavým, a řekla bych vcelku inovativním, názorem ohledně trestu smrti v současnosti seznamuje vědecký pracovník Ústavu státu a práva AV ČR, David Černý, který o této teorii dne 28. května 2016 napsal článek do Lidových novin.

Dle Davida Černého současná společnost svou výše popsanou povinnost řádně neplní a zanechává na sobě spoustu morálních „skvrn“. Vezměme v úvahu třeba norskou společnost v případě Anders Behring Breivika. Breivik si postupně vypěstoval odpor vůči společnosti, který následně vygradoval několika útoky, při kterých zahynulo 77 nevinných lidí. Toto jeho jednání bychom jistě mohli nazvat extrémně zlým jednáním, protože v něm najdeme jak bezcitnost, tak i extrémní bezohlednost. Breivika nezajímalo, jací lidé přišli při jeho útocích o život, jestli byli mladí či staří, jaké byli rasy či národnosti, jestli měli rodiny nebo ne či jaké měli plány do budoucna. A jak se k těmto činům postavila norská společnost? Odsoudila Breivika k jednadvaceti letům nepodmíněného trestu odnětí svobody s možností jeho prodloužení. Tento člověk, který ponižil lidské životy na pouhé objekty jeho zvrácených politických názorů, si teď sedí ve vězení za peníze společnosti, dívá se denně na televizi, aby se mohl vzdělávat, a jeho celkové životní podmínky jsou, dalo by se říci, více než přívětivé. Tímto lidstvo jen vyjadřuje podporu člověka, který popřel veškeré principy morálního života, úctu k druhým, respekt, právo a rovnost všech občanů.

Tím, že norská společnost nechává Breivika naživu, přijala na sebe určitou odpovědnost a jeho činem se nechala pošpinit. Jediná možnost, jak tento čin odčinit, by bylo uložení nejvyššího trestu, jedině ten by byl prostředek k tomu, aby se společnost od tohoto člověka a jeho jednání očistila.

Nelze za pošpinění společnosti touto „morální skvrnou“ vinit však pouze norskou společnost. Jde o věc celé společnosti a všech jejích členů. Států, které by rozhodly stejně jako Norsko, možná i mírněji, je na světě celá řada. Česká republika by uložila trest podobný, lišící se maximálně v délce odnětí svobody.¹³³

7. Metody či způsoby výkonu trestu smrti

7.1. Historie

Trest smrti je starý jako lidstvo sama, proto není žádným překvapením, jak mnoho způsobů výkonu tohoto trestu v průběhu dějin vzniklo. Který způsob trestu smrti byl vykonáván jako první? Na tuto otázku nedokážu odpovědět s jistotou. Způsobů poprav bylo opravdu mnoho a většinou se jich na určitém místě používalo více. Stejně tak existovaly rozdíly mezi společnostmi. Každé seskupení lidí si v historii oblíbilo určitou metodu a u té nějaký čas zůstávali, minimálně do té doby než jejich vývoj vymyslel nějaký způsob, který se zdál lepším, popřípadě než lepší způsob „okoukali“ i společnosti jiné.

S jistotou však mohu říci, že jedny z prvních způsobů trestu smrti byly: ukamenování, využívání zvířat k usmrcení lidí (udupání slonem či roztrhání koňmi), otrávení, svržení ze skály, dále oběšení a stětí. S tím, jak se společnost vyvíjela, rozvíjela i uvedené způsoby poprav. Činila je většinou efektivnějšími, nebo vymýšlela metody zcela nové.

Historických způsobů výkonu trestu smrti bylo opravdu mnoho, ale každý z nich byl ve své době způsobem originálním a řekněme i účinným, i když bychom v historii našly nespočet případů, kdy se poprava více či méně nepovedla.

¹³³ ČERNÝ, D. Vrah jako Breivik by už neměl žít. *Lidové noviny*. 2016 (5), s. 19-20

Mezi další historické způsoby poprav patří: ukřižování, upálení, utopení, lámání kolem, garota a další. Mohli bychom zmínit i stažení z kůže, podříznutí hrdla či rozpárání břicha a následné vykrvácení, zardění, uvěznění a vyhladovění, naražení na kůl, rozřezání, estrapáda, zardoušení a mnoho dalších.

Největším vývojem dle mého názoru prošlo stětí. V historických dobách se ke stětí používaly jakékoli sečné nástroje, i když nejvíce se používal meč a sekera. Jelikož však docházelo neustále k případům, kdy se stětí muselo vykonávat několikrát, protože první pokus nevyšel, hledala se náhrada. Konkrétně náhrada za lidský faktor popravčího. Společnost hledala něco, co by bylo silnější než člověk, a díky tomu byla vymyšlena gilotina. Gilotina byla jako nástroj poprav neblaze proslulá a to jak ve světě, tak i na našem území. Nejznámější gilotinou u nás byla proslulá Pankrácká sekyrárna umístěná ve věznici na Pankráci. Gilotina byla velmi účinná, rychlá a levná, a proto se využívala velmi často.

Historie metod, využívaných k usmrcení osob, je dlouhá a rozmanitá. Některé metody byly, dle mého názoru, vymyšleny dobře, a některé bych si za žádnou cenu vyzkoušet nechtěla.

Ať již jde o jakoukoliv historickou metodu, většina z nich měla představovat odplatu za spáchaný čin a jejich účelem bylo, aby dotyčný trpěl. Až v novověku se začaly projevat tendence k mírnění těchto trestů a k jejich humanizaci.

Věcí, kterou jsem si ale jistá, je to, že zatím posledním, nejnovějším způsobem výkonu popravky je smrtící injekce. Zda vývoj společnosti dospěl až k tomu, že vymyslel metodu, která je metodou i nejhumánnější, to není jisté. Mnoho lidí by řeklo, že ano, nicméně dalších mnoho lidí by stejně tak řeklo, že ne, že existují nebo existovaly i humánnější způsoby. Ať tak či tak my se dále zaměříme na způsoby, které se uplatňují v současnosti.

7.2. Nynější svět

V dnešní době nejsou metody výkonu trestu smrti již tak rozmanité, jako bývaly v dřívějších dobách. I přesto, že dnes najdeme státy, které stále využívají historické metody výkonu trestu smrti, převážně jsou používány metody humánnější.

V současnosti uplatňované způsoby popravky jsou oběšení, smrtící injekce, proudem na elektrickém křesle, otrávením v plynové komoře a zastřelení. V některých,

většinou, islámských zemích se však popravuje i tradičními způsoby poprav, jako je setnutí hlavy na špalku nebo ukamenování. Poprava může být prováděna jednak neveřejně, tak i veřejně na „popravišti“.

Ve vyspělých státech by měl být popravě přítomný i příslušný odborník. Při výkonu trestu smrti proudem na elektrickém křesle by to měl být technik, který má odborné znalosti v oblasti elektrické energie, zatímco při výkonu trestu smrti smrtící injekcí by odborníkem měl být vystudovaný lékař. Lékař by ale měl být přítomný u každé popravě, hlavně z důvodu konstatování smrti u popravené osoby.¹³⁴

7.2.1. Oběšení

Oběšení se metoda výkonu trestu smrti, která se uplatňovala převážně v dřívějších dobách, nicméně i v současnosti existují státy, které tuto metodu stále využívají. Poprava oběšením patří od pradávna k nejrozšířenějším způsobům poprav. Jak historie dokazuje, oprátka byla snad pro jednoduchost a ne příliš velkou náročnost pokládána za nejvhodnější druh trestu smrti a jak jsem již uvedla, oběšení přetrvává jako prostředek hrdelního trestu i do dnes.¹³⁵

Čistě technicky vzato má oběšení výhodu ve své jednoduchosti, úspornosti a snadnosti. To je bezpochyby také důvod, proč ho použije zhruba jeden kandidát sebevraždy ze dvou. Smyčku lze totiž uvázat kdekoliv. Podobně jako zastřelení umožňuje i oběšení provádět hromadné exekuce.¹³⁶

Oběšení byla po dlouhá staletí „výsadou“ neurozených, prostého lidu. Pověšení bylo totiž od počátku spojováno s určitým zneuctěním, a tak, když chtěli soudci někoho ponižít, pověsili ho. Šlechticům a lidu urozenému byla určena sekera.¹³⁷

Dnes pověšení jako metodu výkonu trestu smrti užívají např. Egypt, Japonsko a Singapur. Ve Spojených státech sice v roce 1927 bylo rozhodnuto, že je tento trest nehumánní a nahradili ho elektrickým křeslem, nicméně 2 státy USA ho stále použít

¹³⁴ Wikipedie, otevřená encyklopedie: *Poprava*. [online]. [cit. 2017-03-01]. Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Poprava>

¹³⁵ Chmel, L. *Nejslavnější poprav*. Havlíčkův Brod: Petrklíč, 2004, s. 40

¹³⁶ Monestier, M. *Historie trestu smrti*. Praha: Rybka Publishers, 1998, s. 199

¹³⁷ Chmel, L. *Nejslavnější poprav*. Havlíčkův Brod: Petrklíč, 2004, s. 42-43

mohou. Konkrétně je to Washington, kde si odsouzený může vybrat smrtící injekci nebo oběšení a Delaware, kde mají na výběr pouze ti pachatelé, kteří byli odsouzení před 13. 6. 1986.

Historie

K výkonu trestu smrti se oběšení používalo ve všech historických kulturách už od nepaměti. Princip věšení je zcela jednoduchý: tělo visí za krk a vlastní silou působí na stahující se oprátku, čímž dojde ke stlačení krkavice a k přerušení krevního oběhu.

Věšení za krk bylo a stále ještě je princip klasického oběšení. Existuje však celá řada dalších a dá se říci také mnohem krutějších způsobů věšení. V minulosti Římané a také řada jiných národů věšeli pachatele za vlasy nebo dokonce za pohlavní úd.

K věšení se používá šibenice. Většinou jde o jednoduchý typ šibenice, který má jedno svislé a jedno kratší vodorovné břevno, na kterém je připevněn provaz. V různých státech však převažovali šibenice různého typu.¹³⁸

Z ne až tak dávné historie bych ráda zmínila několik jmen popravených na našem území, a to právě oběšením. Za totalitního socialistického režimu byli v Československu tímto způsobem popraveni JUDr. Milada Horáková, Rudolf Slánský či Jan Buchal.

Průběh poprav

Při tomto způsobu výkonu trestu smrti se může použít, či se používalo trojího postupu. První a nejspíš nejrozšířenější způsob oběšení je to, že je člověk postaven na určitou zvýšenou oporu (židle, žebřík, kůň), kat mu dá okolo krku oprátku přivázanou k šibenici či ke stromu, a poté mu oporu pod nohama vezme. Smrt je v tomto případě pomalá a bolestivá.

Při druhém způsobu kat odsouzenému uváže kolem krku provaz, ten se protáhne kladnou nebo podobným mechanismem a pachatele vyzdvihnout tahem do výšky. Odsouzenec je, místo toho aby jeho tělo padalo dolů, vytažen. Tento způsob byl oblíbený při lynčování v USA nebo jsme se s ním mohli setkat u posledních veřejných poprav oběšením v Iráku, Íránu či Sýrii.

¹³⁸ Chmel, L. *Nejslavnější poprav*. Havlíčkův Brod: Petrklíč, 2004, s. 40-41

U třetího způsobu se k udušení přidává lámání krčních obratlů. Při tomto postupu je nutné, aby šibenice dosahovala určité výšky a měla propadlo, které když se sklopí, tělo odsouzeného padá volným pádem, tím se prudce napne provaz, který má kolem krku a to mu zlomí krční obratle. Tato metoda je známá až od 19. století.¹³⁹

V současnosti je postup v USA takový, že den před popravou je odsouzený zvážen a je provedena zkouška s pytlek písku o stejné hmotnosti. Tento postup je velmi důležitý pro rychlou smrt osoby, jelikož pokud by byl provaz příliš dlouhý, mohlo by dojít k dekapitaci, pokud by byl naopak příliš krátký, osoba se může dusit až 45 minut.

Zajímavá fakta

- Od roku 1977 došlo ve Spojených státech amerických pouze ke 3 popravám oběšením.
- Poslední poprava pověšením v USA byla uskutečněna roku 1996.
- V minulosti byla poprava oběšením určitým slavnostním okamžikem a vyhledávanou podívanou. Popravovalo se kvůli tomu nejčastěji v neděli nebo ve svátek.¹⁴⁰
- V historii můžeme často vidět případy, kdy byly mrtvoly ponechávány na šibenici, dokud neshnily a samy se nerozpadly. Cílem bylo, aby trest byl všem na očích co možná nejdéle. Spadlé pozůstatky byly poté pohozeny na mrchovišti¹⁴¹.

7.2.2. Elektrické křeslo

Elektrické křeslo je prostředkem k vykonání trestu smrti elektrickým proudem. Je to jedna z metod výkonu trestu smrti, která je užívaná v současném světě. Doménou této metody jsou Spojené státy americké, ať již proto, že tady jako první vyvstal nápad popravovat elektrickým proudem, nebo proto, že se tento způsob poprav nevyužíval

¹³⁹ Monestier, M. *Historie trestu smrti*. Praha: Rybka Publishers, 1998, s. 200-201

¹⁴⁰ Chmel, L. *Nejslavnější popravy*. Havlíčkův Brod: Petrklíč, 2004, s. 44

¹⁴¹ Monestier, M. *Historie trestu smrti*. Praha: Rybka Publishers, 1998, s. 202

téměř nikde jinde. Jediné dva státy, které určitou dobu elektrické křeslo také používaly, byly Filipíny a Taiwan, ale ty se po nějaké době opět vrátily k zastřelení.

Poprava a její příprava se dnes řídí přesně definovanými předpisy, propracovanými často do takových detailů, že je poprava vlastně určitým rituálem.

Historie

Pro Spojené státy americké se 19. století stalo obdobím hledání způsobu poprav, který by byl humánnější než původní oběšení. Vývoj aplikací vědeckých objevů v průmyslu vedl logicky k nápadu využít k usmrcování osob elektrickou energii.

Elektrické křeslo, jež je mezi nástroji smrti nejdiskutabilnější, a to i mezi přívrženci hrdelního trestu, vzniklo jako důsledek urputného technického a ekonomického zápolení mezi dvěma soupeřícími společnostmi Thomase Alva Edisona a George Westinghouse.¹⁴²

První elektrické křeslo bylo vyrobeno v New Yorku roku 1888 a poprvé bylo použito ve věznici Auburn; bylo to 6. srpna 1890 a byl jím popraven William Kemmler. Nechybělo mnoho a první oběť křesla byla i tou poslední. Počáteční výboj totiž Kremmlerovi popálil maso, ale po 17-ti vteřinách stále žil, teprve druhý výboj ho usmrtil. Konstrukce však byla rychle zlepšená a zařízení slouží dodnes.¹⁴³

V současnosti je elektrické křeslo stále křeslo ze dřeva a je připevněné k podlaze. Každé křeslo na území USA je jedinečné, nesériové dílo vyrobené ručně. Ve většině států jde o výrobky místních řemeslníků a firem, kteří je zhotovili podle zadávacích podmínek zaslanych státní správou a justičními orgány.¹⁴⁴

Průběh poprav

Rituál smrti uplatňovaný v případě elektrického křesla je prakticky stejný jako u všech ostatních technik poprav, jež se v USA používají. Po odmítnutí žádosti o milost je vězeň převeden do cely nazývané „pokoj smrti“. Zde tráví poslední dny života.

Odsouzený je připoután ke křeslu řemeny. Na hlavu a nohy jsou mu připevněny elektrody, které jsou navlhčeny slaným roztokem. Po přesunu popravčího týmu do

¹⁴² Monestier, M. *Historie trestu smrti*. Praha: Rybka Publishers, 1998, s. 307

¹⁴³ Lyons, L. *Historie trestu*. Praha: Svojtka & Co., 2004, s. 172

¹⁴⁴ Monestier, M. *Historie trestu smrti*. Praha: Rybka Publishers, 1998, s. 323-324

vedlejší místnosti se pustí proud. K popravě se používá proud střídavý a asi po 30 vteřinách je zdroj vypojen. Tento postup je však v každém státě jiný, např. ve státě Florida je zaveden automatický postup, který má tři fáze. Ať je ale postup jakýkoli, po vypnutí proudu se musí počkat několik vteřin, než tělo trochu vychladne a lékař může zkontrolovat, zda je odsouzený mrtev. Pokud mrtev není, cyklus se opakuje. Smrt je způsobena zástavou srdce a paralýzou respiračního systému.¹⁴⁵

Zajímavá fakta

Na konec pojednání o trestu smrti vykonávaném proudem na elektrickém křesle, bych vám zde ráda uvedla některá, alespoň pro mne, zajímavá fakta:

- Jedno elektrické křeslo bylo vyrobeno vězni samotnými. Vyrobili ho v roce 1924 vězni v Raidfordu ze dřeva dubu pokáceného přímo na pozemku věznice.
- Studie provedené v různých státech USA ukazují, že jedna poprava a vše s ní spojené vyjde stát finančně několikanásobně více než doživotní trest odnětí svobody.
- Popravy se mohou účastnit: ředitel věznice, vězeňský úředník se strážnými, elektrikář, lékař, kat, oficiální státní činitelé, odsouzencovi právní zástupci, vybraní akreditovaní novináři a osoby určené samotným odsouzeným.¹⁴⁶
- Současně je trest smrti na elektrickém křesle možné za určitých podmínek použít pouze v USA, resp. ve státech: Alabama, Florida, Virginia, Jižní Karolína, Arkansas a Tennessee.
- Od roku 1979 bylo ve Spojených státech amerických vykonáno celkem 158 poprav elektrickým proudem a poslední poprava elektrickým proudem v USA byla v roce 2013.¹⁴⁷

¹⁴⁵ Wikipedie, otevřená encyklopedie: *Elektrické křeslo*. [online]. [cit. 2017-03-01]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Elektrick%C3%A9_k%C5%99eslo

¹⁴⁶ Monestier, M. *Historie trestu smrti*. Praha: Rybka Publishers, 1998, s. 310-311; 322-324

¹⁴⁷ Death penalty information center. [online]. [cit. 2017-03-01]. Dostupné z: [http://www.deathpenaltyinfo.org/views-executions?exec_name_1=&&&sex=All&&&sex_1=All&method\[0\]=Electrocution&federal=All&foreigner=All&juvenile=All&volunteer=All&page=5](http://www.deathpenaltyinfo.org/views-executions?exec_name_1=&&&sex=All&&&sex_1=All&method[0]=Electrocution&federal=All&foreigner=All&juvenile=All&volunteer=All&page=5)

7.2.3. Plynová komora

Plynová komora je zařízení sloužící jako prostředek výkonu trestu smrti. Jde o uzavřenou místnost, ve které odsouzení zemřou v důsledku vdechování smrtelně jedovaného plynu.

Plynové komory se užívaly a do dnes užívají především ve Spojených státech amerických, bohužel však bylo i období, kdy byly plynové komory využívány i jiným státem, a to nacistickým Německem do konce II. světové války.

Plynová komora je ocelová kabina osmiúhelníkového tvaru s kupolí, do níž se vchází oválnými dveřmi, jež se neprodyšně uzavírají. Uvnitř jsou většinou dvě sedadla, protože většina plynových komor byla konstruována tak, aby v nich mohli být popravení dva odsouzení najednou.

Historie

Třicet čtyři let po prvních experimentech s usmrcením člověka elektrickým křeslem se Američané nechali znovu inspirovat duchem pokroku a zdokonalili umění usmrcovat tím, že do svého trestního arzenálu zavedli popravu udušením čili v praktickém provedení plynovou komorou. Myšlenka se zrodila z pokusů prováděných s bojovými plyny za první světové války a z účinků chemických jedů na člověka.

Princip poprav je prostý, odsouzený je umístěn do uzavřeného prostoru a přinucen dýchat výpary jedovaté látky. Po mnoha pokusech byl vybrán plynný kyanid.

Udušení plynem je jediná technika poprav, která od odsouzence vyžaduje, aby aktivně spolupracoval. Jestli nechce, aby se mu proces umírání řádně prodloužil, musí se ve vhodném okamžiku zhluboka nadechnout, a tím většinou ztratí vědomí do několika vteřin.

Prvním udušeným v historii soudnictví byl americký Číňan John Gee, popravený 8. února 1924 za vraždu.

Průběh poprav

Postup je ve všech státech, které plynovou komoru používají, prakticky stejný. Aby odsouzený nepodléhal pokušení spáchat před popravou sebevraždu, je posledních několik týdnů před stanoveným datem poprav umístěn ve zvláštním oddělení věznice, kde má nepřetržitý dozor.

Několik hodin před popravou se odsouzený přemístí do místnosti kousek od plynové komory. Na rozdíl od elektrického křesla, kde všechny spoje a obvody zajišťuje odborník, a kat jen pustí do křesla proud, u popravu udušením odpovídá kat i za technickou stránku popravu.

Ve stanovený čas je odsouzený přiveden do plynové komory, posazen do jednoho z křesel a řádně připoután. Ředitel věznice odsouzenci naposledy připomene, že nesmí zapomenout zhluboka dýchat, jakmile se objeví toxické výpary.

Proces netrvá ani dvě minuty. Pustí se naředěná kyselina sírová, ta se dostane do nádržky v podlaze pod sedadlem, a ta pak uvolní kyanid draselný, který se do nádoby s kyselinou vysype. Začne probíhat chemická reakce, kterou vzniká jedovatý plyn, který postupuje od podlahy nahoru k hlavě odsouzeného, který plyn vdechuje. Jakmile lékař, který celý proces sleduje a poslouchá odsouzencův srdeční tep, prohlásí, že srdce přestalo bít, poprava se pokládá za skončenou.

Zajímavá fakta

I o popravě pomocí plynové komory se můžeme dozvědět některá zajímavá fakta:

- Na základě výzkumu provedeného na konci minulého století v Marilandu bylo zjištěno, že jedna poprava plynovou komorou vyšla na 7 miliónů dolarů. Náklady na věznění jedné osoby po dobu 40-ti let byly však pouze 560 000 dolarů.
- Od roku 1979 do současnosti bylo v USA pomocí plynové komory vykonáno 11 exekucí. Posledním popraveným v USA dne 3. března 1999 byl Walter LaGrand.
- V současné se tato metoda uplatňuje v pěti státech USA – v Kalifornii, Missouri, Wyomingu, Arizoně a Marylandu.¹⁴⁸

7.2.4. Zastřelení

Zastřelení, jako metoda výkonu trestu smrti, je v současnosti nejspíš nejrozšířenější metodou poprav vůbec. Tato metoda se netýká pouze USA, ale mnoha

¹⁴⁸ Death penalty information center. [online]. [cit. 2017-03-03]. Dostupné z: <http://www.deathpenaltyinfo.org/>

dalších států, jako je např. Čína, Vietnam, Thajsko, Egypt či Somálsko. Jediný stát Evropy, který do dnes trest smrti nezrušil - Bělorusko, používá zastřelení jako způsob popravu též. V současnosti je zastřelení zákonným způsobem popravu v několika desítkách zemí světa. Začátkem 21. století to bylo 70 států a 42 z nich mělo zastřelení jako způsob jediný.¹⁴⁹

Historie

Sotva se objevily střelné zbraně, objevila se s nimi i nová technika poprav. Účinnost prvních poprav střelnými zbraněmi byla dosti pochybná, protože nebyly příliš přesné. Často se proto musely exekuce opakovat.

Za poslední dvě staletí se střílení odsouzců stalo technikou popravu rozšířenou po celém světě. Všechny politické bouře, revoluce, vzpoury, převrasy, ať už kdekoli na světě, doprovázely popravu zastřelením.

Právní státy, v jejichž trestním zákoníku v současnosti zastřelení figuruje, používají přesně vymezený ceremoniál, který nenechává žádný prostor pro improvizaci.

Průběh popravu

Přesný průběh popravu zastřelením je v každé odlišný. Příčina smrti závisí na tom, kam je odsouzený střelen, stejně tak i rychlost jeho skonu.

V Číně, kde je tato metoda nejoblíbenější a nejrozšířenější. V trestním zákoníku mají dokonce způsob výkonu této metody trestu smrti popsány. Uvádějí: „Odsouzený k smrti bude popraven s rukama svázanýma za zády ranou vystřelenou do zadní části hlavy.“¹⁵⁰ Odsouzenec je tedy donucen si kleknout a jsou mu za zády svázaný ruce. Poté je jednou ranou střelen zezadu do zátylku z bezprostřední blízkosti.

Ve Spojených státech amerických je průběh popravu zastřelením odlišný. Odsouzený je posazen na křeslo a přivázán pouty. Na hlavu je mu nasazena černá kukla a na místo srdce připevněn bílý látkový terč. Před odsouzeným stojí 5 střelců, z nichž jeden má ve zbrani slepý náboj, aby nebylo na 100% zřejmé, který ze střelců bude

¹⁴⁹ Lyons, L. *Historie trestu*. Praha: Svojtka & Co., 2004, s. 174

¹⁵⁰ Chmel, L. *Nejslavnější popravu*. Havlíčkův Brod: Petrklíč, 2004, s. 61

„vrahem“. Střelci tedy zamíří a všichni společně vystřelí do středu připevněného terče. Pokud by ani jeden netrefil srdce, umírá odsouzený pomalu na vykrvácení.¹⁵¹

V Thajsku střílí vězně jediný popravčí, který míří těžkým kulometem na věžňovo srdce. V Egyptě je zase zastřelení vyhrazeno příslušníkům ozbrojených sil.¹⁵²

Zajímavá fakta

Stejně jako u ostatních metod exekuce, i zde můžeme najít několik zajímavých faktů:

- V Číně rodina popraveného po popravě obdrží dopis, ve kterém je provaz, jímž byly svázány ruce popraveného, kulka ze střelné zbraně použité při popravě a také příkaz k úhradě nákladů exekuce.
- Od roku 1977 byly ve Spojených státech amerických touto metodou popraveny pouze 3 osoby. Poslední popravený zastřelením ve Spojených státech byl roku 2010 49-ti letý Ronnie Gardner.
- Ze všech států USA je zastřelení povoleno pouze v Utahu a Oklahomě.¹⁵³

7.2.5. Smrtící injekce

Výkon trestu smrti pomocí smrtí injekce je nejmladší technika poprav. Po mechanickém pokroku, který vedl ke zrodu gilotiny, po pokroku elektřiny, jež umožnila opravy na elektrickém křesle, po vývoji chemie, jejímž důsledkem bylo zrození poprav v plynových komorách, byl v roce 1977 učiněn další krok ve výzkumu nejhumánnějších metod poprav, důsledkem čehož vznikla metoda usmrcení osoby pomocí smrtící injekce. Tato metoda vznikla ve Spojených státech amerických jako výsledek nepokojů při využívání elektrického křesla, které bylo považováno za nehumánní a často krutý a bolestivý způsob poprav.

¹⁵¹ Wikipedie, otevřená encyklopedie: *Poprava zastřelením*. [online]. [cit. 2017-03-03]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Poprava_zast%C5%99elen%C3%ADm

¹⁵² Lyons, L. *Historie trestu*. Praha: Svojtka & Co., 2004, s. 174

¹⁵³ Death penalty information center. [online]. [cit. 2017-03-03]. Dostupné z: <http://www.deathpenaltyinfo.org/>

V současnosti tento způsob exekuce již není doménou pouze USA, ale používá se i v dalších státech světa jako např. v Číně, Thajsku či Guatemale. V důsledku pocitu že je tato metoda nehumánnější, rychlá a také levná, se velmi rychle rozšiřovala.

Historie

Metoda smrti smrtící injekcí vyšla z lékařské vědy a poprvé byla uzákoněna jako metoda výkonu poprav v roce 1977 v Oklahomě. Poprvé ji však využil stát Texas v roce 1982.¹⁵⁴ Prvním odsouzeným a popraveným tímto způsobem byl Charlie Brooks.¹⁵⁵

První neshody při uplatňování tohoto způsobu poprav vznikly v důsledku dohadů, zda se bude při popravě používat jedna nebo dvě injekce. Oklahoma se rozhodla popravovat pomocí dvou injekcí, zatímco Texas uzákonil usmrcení injekcí jedinou, jelikož původní předpoklady byly, že popravovat se bude bez anestetika.¹⁵⁶

I přes to, že se v současnosti složení smrtící injekce liší, účel je vždy jasný, vyvolat bezvědomí osoby, poté paralyzovat její svaly a navodit selhání srdce.¹⁵⁷

Průběh poprav

Ačkoliv některé státy užívají jednosložkové injekce a jiné tříložkové, postup exekuce je téměř ve všech státech stejný. Odsouzený je přiveden do místnosti, tam je připoután k lůžku a do žíly, většinou na paži, je mu zavedena jehla. Od jehly vede otvorem ve zdi dlouhá hadice, která končí u nádoby se smrtící látkou.¹⁵⁸

Při popravách pomocí tříložkových injekcí je jako první odsouzenici vstříknut do žíly thiopental sodný, která má za následek to, že dotyční do 15 vteřin usíná. Pak následuje pankuronium bromide, který zcela ochromí svaly a zastavuje dýchání. Poslední látkou je chlorid sodný, jež způsobí zástavu srdce.

¹⁵⁴ Monestier, M. *Historie trestu smrti*. Praha: Rybka Publishers, 1998, s. 327

¹⁵⁵ Chmel, L. *Nejslavnější poprav*. Havlíčkův Brod: Petrklíč, 2004, s. 90

¹⁵⁶ Monestier, M. *Historie trestu smrti*. Praha: Rybka Publishers, 1998, s. 329

¹⁵⁷ Lyons, L. *Historie trestu*. Praha: Svojtka & Co., 2004, s. 173

¹⁵⁸ Monestier, M. *Historie trestu smrti*. Praha: Rybka Publishers, 1998, s. 328

Po výkonu této metody pomocí jednosložkových injekcí je odsouzení podána jediná látka a to buď Thiopental nebo Phenobarbital. Obě látky by vězně měly uspat a on pak zemře.¹⁵⁹

Zajímavá fakta

- Pokud byl odsouzenec uživatelem drog nebo má z nějakého jiného důvodu zjizvené či zborcené cévy, je to při aplikaci smrtící injekce problém. Už několikrát se stalo, že bylo nutné hledat vhodnou žílu, která by vpich vydržela, několik desítek minut.¹⁶⁰
- Od roku 1982 do 31. 1. 2017 bylo smrtící injekcí popraveno 1271 osob a z toho bylo pouze 14 žen.
- Ve Spojených státech amerických není státu, který by neměl smrtící injekci uzákoněnou, jako metodu možné popravy. Ve všech státech USA, kde je trest smrti možné uložit a vykonat, je smrtící injekce primární metodou.
- V roce 2016 bylo v USA vykonáno celkem 20 poprav a všechny byly provedeny smrtící injekcí.

7.2.6. Další uplatňované metody

Pět výše zmíněných způsobů výkonu trestu smrti je v současném světě nejrozšířenějších. Bohužel stále musíme konstatovat, že existují ve světě státy, které uplatňují i jiné, řekněme dnes již zastaralé, metody poprav. S těmito historickými metodami se můžeme setkat převážně v islámských zemích, a to i v těch vyspělých.

V Íránu je uplatňováno jako metoda trestu smrti, mimo jiné, i ukamenování, v Saúdské Arábii pro změnu stětí mečem. V Somálsku je stále ještě používáno ubodání. V islámských státech se řídí právem šaría, které trestá smrtí mnohé jednání. Obecně nejčastějšími způsoby poprav v těchto zemích jsou oběšení, stětí, ukamenování nebo zastřelení. Závisí to na spáchaném činu.

¹⁵⁹ Wikipedie, otevřená encyklopedie: *Poprava smrtící injekcí*. [online]. [cit. 2017-03-04]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Poprava_smrt%C3%ADc%C3%AD_injekc%C3%AD

¹⁶⁰ Lyons, L. *Historie trestu*. Praha: Svojtka & Co., 2004, s. 173

O oběšení a zastřelení jsem pojednávala výše, takže uvedu jen pár vět o zbylých dvou metodách uplatňovaných v těchto zemích – o stětí a ukamenování. Oba způsoby se ukládají za opravdu velmi vážné delikty.

Kamenování coby trest smrti, pochází již z předbiblických dob a trestání byli zejména ti, kteří se provinili svatokrádeží. Historické prameny uvádějí, že kamenování se vykytovalo velice často v archaickém Řecku.¹⁶¹

Princip ukamenování je jasný, házet po člověku kameny do té doby, než zemře. Někde měl odsouzený možnost se na malém prostoru pohybovat, někde byl přivázaný třeba ke kůlu. Další možností bylo jeho zahrabání a odsouzenému koukala ven jen hlava. V dnešním světě je ukamenování uzákoněno v několika muslimských zemích, a to jako trest za sexuální delikty a cizoložství. Nejvíce tuto metodu dnes využívá Írán.¹⁶²

Stětí je metoda poprav, jejímž principem je setnutí hlavy, oddělení hlavy od těla. Oddělení hlavy od těla zapříčiňuje okamžitou smrt. Stětí vždy bylo považováno za prostý trest smrti, a to nejspíš kvůli jeho jednoduchosti. Setnutí bylo nejčastěji prováděno sekerou a mečem, ale mohl být použit jakýkoli sečný nástroj. Kvůli mnohým nepovedeným popravám se začal hledat nástroj, který by hlavu setnul za kata, a který by byl této činnosti „úspěšnější“. Tak se postupem času vyvinula gilotina.

Doposud existují státy, které ukončují život odsouzeným tímto způsobem. Nejvíce tuto metodu uplatňují v Saúdské Arábii.¹⁶³

7.3. Uplatňování institutu trestu smrti v různých zemích

Trest smrti má opravdu dlouhou tradici. Podle mého názoru žádný jiný trest nemá tak dlouhou historii jako právě trest smrti. Snad jen určité peněžité sankce by se mohli tomu trestu přiblížit. V prvotních společnostech byl trest smrti univerzálním

¹⁶¹ Monestier, M. *Historie trestu smrti*. Praha: Rybka Publishers, 1998, s. 185

¹⁶² Chmel, L. *Nejslavnější poprav*. Havlíčkův Brod: Petrklíč, 2004, s. 17

¹⁶³ Tamtéž, s. 65-71

trestem. Tento institut se využíval jako určitý prostředek k tomu, aby byl pachatel vyloučen z komunity, a to trest opravdu do písmene splňuje.¹⁶⁴

I když víme, že je ukládání trestu smrti staré jako lidstvo samo, nikdy nemůžeme začátek toho ukládání přesně datovat. Stejně tak nemůžeme s jistotou říci, který způsob poprav byl použit jako první a kde. Jisté je však to, že každá společnost uplatňovala určitý způsob popravy, který jim byl z nějakého důvodu nejbližší. Některé společnosti uplatňovaly dokonce několik způsobů najednou a metoda byla vybrána dle spáchaného skutku. Ačkoliv se na určitém území nemusíme setkat s každým druhem poprav, určitě se jich na tom území vystříдалo mnoho.

Trest smrti se v historii uděloval za celou řadu kriminálních skutků včetně krádeže, prodeje nebo přechovávání kradeného zboží, za únos, za pomoc uprchlým otrokům, dokonce za nepovolený prodej nápojů či za vlastnictví výtržnické hospody. V těchto případech nebyl způsob trestu smrti předem daný, ale mnohé kriminální činy vyžadovaly specifickou formu exekuce. Cizoložství, bigamie, znásilnění zasnoubené dívky nebo spatné chování manželky se trestalo utopením, incest s vlastní matkou se trestal upálením. Za loupež se pak trestalo oběšením na místě, kde k loupeži došlo.¹⁶⁵

Jaké metody trestu smrti byly ukládány na určitém území a za co přesně tyto tresty mohly být uloženy, to vše je lepší rozdělovat až od novověku. Dříve, jak jsem již uvedla, nebylo přesně stanoveno, jaká metoda trestu smrti se ukládá, dokud nebyl zločin spáchán.

7.3.1. Uplatňování metod trestu smrti v Evropě a českých zemích

Pokud začnu daleko v historii, nejdříve bych uvedla 3 způsoby popravy uvedené již v Bibli. Jsou to ukamenování, spálení a dekapitace. Ukamenování bylo nejobvyklejší a ukládalo se většinou za delikty proti blahobytu komunity včetně deliktů sexuálních. Ukamenování se provádělo skupinově, ale první kameny měli hodit svědkové žalující strany. Spálení bylo zase trestem za 9 kategorií incestu a za jednu kategorii cizoložství. Metoda spálení není zrovna čistá, ale v postbiblických časech se používal „humánní“ způsob. Dekapitace, nejrychlejší a nejhumánnější metoda, byla vyhrazená úkladným

¹⁶⁴ Navrátilová, J. *Výjimečný trest*. Praha: Leges, 2010, s. 9-10

¹⁶⁵ Lyons, L. *Historie trestu*. Praha: Svojtka & Co., 2004, s. 27

vrahům a odpadlíkům. Všude tam, kde nebyla metoda smrti stanovena, byl odsouzený uškrcen.¹⁶⁶

Za doby římské říše, byly hlavními tresty poprava, vyhnanství, tělesný trest, vězení a pokuta. Nejvyšší sankce, tedy trest smrti, se velice zřídka ukládal římským občanům nebo alespoň jejich vyšším vrstvám. Pro otroky, cizince a dokonce i pro občany nízkého původu existovala celá řada hrdelních trestných činů. Například žhářství se obvykle trestalo vyhnanstvím, ale za žhářství za účelem rabování ve městě bylo možné vynést rozsudek smrti.

Mezi způsoby popravky patřilo upálení, ukamenování, ukřižování, *furca* (pověšení z velké vidlice) a předhození zvěři. Upálení a ukřižování bylo vyhrazené pro otroky a osoby nízkého původu. Obvykle se používalo za úklady proti pánovi a příležitostně i za svatokrádež, za útek a za čarodějnictví. Předhození zvěři byl trest vyhrazený pro otroky, cizince a svobodné občany, kteří se dopustili vážných zločinů.¹⁶⁷

Ve středověku uplatňovaly všechny evropské země hrdelní tresty za širokou škálu zločinů. Nejtěsněji je tato doba spjatá s trestem smrti upálením. Po 500 let byli u kůlů upalovaní kacíři a čarodějnice. V Anglii bylo preferováno věšení, ale pouze do té doby než to Vilém Dobyvatel nezakázal. Za vlády Jindřicha VIII. se však věšení opět zavedlo spolu s dalšími metodami, jako jsou: upalování, vaření či čtvrcení. Ve středověké Francii a v Německu bylo zase oblíbeným způsobem trestu smrti lámání v kole.¹⁶⁸ Na našem území se v dobách pozdějšího středověku a novověku, jako metoda výkonu trestu smrti, používalo nejvíce stětí a oběšení. Tyto dva způsoby nebyly oblíbené a rozšířené pouze na území našeho státu, ale i v mnoha dalších státech. Stětí se např. hojně využívalo ve Francii za doby Velké francouzské revoluce.

V období první republiky se hrdelní trest v Československu vykonával výhradně oběšením, výjimkou bylo krátké období stanného práva na Slovensku za bojů s maďarskými jednotkami roku 1919, tehdy byli odsouzení stříleni popravčí četou

¹⁶⁶ Lyons, L. *Historie trestu*. Praha: Svojtka & Co., 2004, s. 35

¹⁶⁷ Tamtéž, s. 67-68

¹⁶⁸ Lyons, L. *Historie trestu*. Praha: Svojtka & Co., 2004, s. 155-159, 170

podle vojenských zvyklostí. Na rozdíl například od Spojených států, kde se oběšení provádělo na tzv. „dlouhém laně“, kdy tělo odsouzence proletělo propadlem a prudkým zbržděním došlo okamžitě k zlomení vazů, probíhala v Československu exekuce na tzv. popravčím prkně rakouského vzoru. Odsouzený byl doveden k popravčímu prknu, tam mu byl na krk nasazen provaz a v podpaží byl připoután řemenem, pomocí kterého ho pak kat vytáhl nahoru.¹⁶⁹ Od roku 1918 do 1938 bylo však v Československu popraveno pouze 15 osob.

Situace se radikálně změnila při německé okupaci, kdy hlavním způsobem výkonu trestu smrti bylo stětí pomocí gilotiny. V té době na našem území proslula již zmíněná pankrácká sekyrárna. Právě tady prožívali své poslední chvíle lidé odsouzení německým soudem za politické a hospodářské delikty, ale i za kriminální činy. Popravy se zde prováděly pouze něco málo přes dva roky, ale i to stačilo k popravě 1079 osob.¹⁷⁰

Dále přišel rok 1950 a současně s ním i nový trestní zákoník, který v § 29 uváděl, že trest smrti je vykonáván oběšením a v době zvýšeného ohrožení státu zastřelením. Tento zákon uplatňoval trest smrti v podstatně širším měřítku a za podstatně více trestných činů, než tomu bylo do té doby. Užití tohoto zákona bylo navíc rozšířeno i na delikty politického rázu.

Od roku 1955 se v Československu stala metoda oběšení metodou o něco málo humánnější. Začala být používána metoda krátkého pádu, při které byla oprátka umístěna na hák visící ve zdi, pod níž bylo umístěno propadlo. Propadliště bylo asi 80 cm hluboké. Při této metodě mohlo dojít opět k několika minutovému škrcení, nebo k okamžité smrti zlomením vazů.¹⁷¹ Dle historika Petra Blažka byl k několika popravám v 50. letech použit také tzv. trhací stůl. Hlava odsouzence měla být připoutána k jedné části stolu, tělo k druhé, a prudkým trhnutím mu byl zlomen vaz. Mělo se tak popravovat v pankrácké věznici, a to dole ve sklepě, v cele nazvané „sklad léků“. Žádné oficiální prameny o použití této metody popravky ale neexistují, a i ohledací listy údajných obětí této formy popravky uvádí jako příčinu smrti strangulaci.^{172 173}

¹⁶⁹ Plachý, J.; Pejčoch I. *Masarykovy oprátky. Problematika trestu smrti v období první a druhé Československé republiky 1918-1939*, Cheb: Svět křidel, 2012, s. 9

¹⁷⁰ Monestier, M. *Historie trestu smrti*. Praha: Rybka Publishers, 1998, s. 372

¹⁷¹ Wikipedie, otevřená encyklopedie: *Trest smrti*. [online]. [cit. 2017-03-05]. Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Trest_smrti

¹⁷² Tamtéž

7.3.2. Zvláštnosti uplatňování metod trestu smrti v některých státech

Historický vývoj způsobů trestání a vykonávání trestu smrti je ve všech státech podobný. Já bych však chtěla v této kapitole upozornit na několik států, kde se vývoj, ať už v jakémkoli směru, poněkud odchýlil. V těchto státech se uplatňovaly, alespoň určitý časový okamžik, podobné metody jako zbytku světa, ale jejich společenský vývoj dospěl k jinému, zatím, konečnému směru.

Spojené státy americké

Metodami uplatňovanými v současné době ve Spojených státech jsem se tu již zabývala, nicméně neuškodí srovnat jejich vývoj. Po všech různých historických způsobech poprav dospěly Spojené státy k popravám oběšením, jako mnoho dalších území. Na našem území bylo oběšení posledním způsobem výkonu trestu smrti. Poslední poprava byla u nás vykonána roku 1989. Oproti tomu USA bylo mnohem pokrokovější a oběšení se snažilo nahradit humánnější metodou již o více než 100 let dříve.

V okamžiku, kdy byl vymyšlen elektrický proud, začalo se uvažovat o jeho využití i v této oblasti. Tak se také stalo. Od roku 1890 se začalo k popravám využívat elektrické křeslo.

Dalším mezníkem byl pokrok v přírodních vědách, konkrétně v chemii, který zapříčinil, že vznikla další metoda výkonu trestu smrti a to pomocí výparů jedovatých látek v plynových komorách. Tato metoda byla poprvé využita roku 1924.

I přes všechny metody, které do té doby USA využívala, stále byl hledán ještě humánnější způsob, jak někoho popravít. A tak s rozvojem lékařské vědy přibyla v roce 1977 i poslední metoda exekuce, smrtící injekce.

Ve spojených státech amerických tedy vidím ve společenském vývoji několik zvláštností. První zvláštností je podle mého názoru to, v kolika státech stále trest smrti v současné době přetrvává. Druhá zvláštnost je to, že i přes pokrok, který Spojené státy

¹⁷³ Monestier, M. *Historie trestu smrti*. Praha: Rybka Publishers, 1998, s. 373

ve vývoji metod trestu smrti udělaly, některé státy si v právním řádu stále ponechávají možnost uplatnění metody, kvůli které se začaly vymýšlet metody nové – oběšení. Vybrat si mezi smrtící injekcí a oběšením si odsouzený může např. ve státě Washington. Tím se dostávám k další zvláštnosti, která je, alespoň podle mého názoru, pro odsouzené „pozitivní“, možnost výběru metody popravky v některých státech.

Islámské státy

V těchto státech vývoj nabal poněkud jiný směr než v ostatních státech světa. Tyto země jsou odlišné hlavně náboženstvím, jsou založené na právu šaría, které vychází z Koránu. Podle práva šaría je zločin definován jako zákonem zakázaný a trestný akt anebo zanedbání nařízené povinnosti.

Šaría klasifikuje zločiny podle typu trestu, jaký se za ně ukládá:

- a) Takové, za něj jsou tresty specifikované (hadd).
- b) Takové, za něž jsou tresty podle uvážení soudce (ta'zir)
- c) Takové, které si zaslouží akt odplaty (kisas) provedený rodinou oběti nebo krevní peníz (diya), placený zločincem nebo jeho rodinou
- d) Činy proti politice státu, které si zaslouží administrativní tresty (siyasa).
- e) Činy, které lze napravit aktem osobního pokání (kaffara).

Islámské státy jsou zajímavé z opačného hlediska než Spojené státy, tady se totiž pokrok pro změnu zastavil. Převládají v nich dosud historické metody výkonu trestu smrti. Účelem trestu tu stále přetrvává odplata. Asi nejčastějším způsobem usmrcení je tu ukamenování, popř. stětí.

Výše uvedené samozřejmě neplatí pro všechny islámské státy, například v Malajsii mají muslimové většinu, ale společnost je kosmopolitní a s moderními názory politické odpovědnosti v zákoně nic nebrání.¹⁷⁴

V neposlední řadě mi přijde vhodné ještě uvést 2 státy, které se od ostatních něčím liší:

¹⁷⁴ Lyons, L. *Historie trestu*. Praha: Svojtka & Co., 2004, s. 43-51

- Bělorusko, kde se trest smrti vykonává zastřelením popravčí četou, je jedinou zemí v Evropě, kde trest smrti stále přetrvává.
- Čína se od ostatních odlišuje zase počtem ročně popravených osob. Sice nevíme přesná čísla, protože výkony poprav v Číně patří ke státním tajemstvím, nicméně uvádí se ročně tisíce popravených. Někdo by mohl argumentovat tím, že je Čína opravdu veliká a lidnatá země, ale USA také není malým státem a tam se v roce 2016 popravilo dohromady 20 osob. Druhým rozdílem mezi Čínou a USA je také to, že odsouzený v Číně čeká na výkon trestu obvykle maximálně rok, zatímco v USA je běžnou praxí, že odsouzený čeká na smrt třeba i deset let.

8. Současná situace trestu smrti ve světě – v jakých státech tento institut stále přetrvává

Již v 80. letech 20. století začala rozsáhlá vlna postupného rušení trestu smrti ve světě. Zemí, které ve svých právních řádech trest smrti zrušili, rok co rok přibývá. Dle údajů Amnesty International k 19. prosinci 2016 nevykonává trest smrti celkem 134 států.

Tyto státy však musíme rozčlenit na státy, které trest smrti zrušily ve svých právních řádech, těch je 104, a na státy, které trest smrti zrušily pouze v praxi, těch je 30. Další kategorií jsou státy, které trest smrti ve svých právních řádech zrušily, nicméně pouze pro „obvyklé trestné činy“, pro dobu válečného stavu si je zatím ponechaly. Podrobně znázorněno na mapce v příloze č. 1.

Mezi státy, které si trest smrti ponechaly pouze na období války, patří např. Brazílie, Chile, Peru, Izrael, Kazachstán. V praxi trest smrti zase nevykonává Rusko, Laos, Maledivy, Mongolsko, Tunisko, Jižní Korea a další.

Posledními státy, které se zřekly trestu smrti, jsou:

- v roce 2015 Republika Kongo, Fidži, Madagaskar a Surinam – všechny státy zrušily trest smrti pro všechny zločiny.
- v roce 2016 státy Benin a Nauru pro všechny zločiny a Guinea pro obvyklé trestné činy.

V současnosti tedy existuje stále 57 států, ve kterých je trest smrti možné uložit a vykonat i v běžných dobách. Jsou to Spojené státy americké, Čína, Egypt, Vietnam, Bahamy, Kuba, Somálsko, Japonsko, Indonésie, Irák, Írán a mnoho dalších.

S postupným snižováním počtu států uplatňujících trest smrti se snižoval také počet uložených a vykonaných poprav. Rok 2015 však vše změnil. Zatímco roku 2014 bylo vyjma Číny uskutečněno 607 poprav ve 22 zemích, což představovalo asi o 20% popravených méně než roku 2013, v roce 2015 počet popravených razantně stoupl. Dle Amnesty International byl v roce 2015 zaznamenán alarmující nárůst poprav. Opět vyjma Číny bylo zaznamenáno minimálně 1634 popravených v 25 zemích. Toto číslo je nejvyšší od roku 1989.

Čína každoročně drží v počtu poprav světové prvenství. Skutečný rozsah používání trestu smrti v Číně je však neznámý, jelikož jsou tyto údaje považovány za státní tajemství. Z počtu popravených roku 2015 se téměř 90% všech poprav odehrálo pouze ve třech státech – v Íránu, Pákistánu a v Saudské Arábii.

Pákistán pokračoval ve státem posvěceném vraždění, které začalo, když v prosinci 2014 země zrušila moratorium na civilní popravy. V roce 2015 bylo více než 320 lidí posláno na smrt, nejvyšší počet, který kdy Amnesty v Pákistánu zaznamenala.

Írán na smrt v roce 2015 poslal minimálně 977 lidí, převážná většina trestů byla udělena za zločiny spojené s drogami. Írán je také jedním z posledních států, který popravuje nezletilé pachatele.

V Saudské Arábii vzrostl počet poprav oproti údajům z roku 2014 o 76%.¹⁷⁵

Jedinými regiony, kde se počet poprav snížil, byly Spojené státy a Bělorusko, které roku 2015 žádnou popravu nevykonalo.

Zprávy ukazují, že v roce 2015 bylo popraveno nejméně 9 osob, kterým v době spáchání zločinu nebylo 18 let a v celách smrti bylo ke konci roku umístěno přes 20 000 osob.

Za rok 2015 bylo použito těchto metod popravy: oběšení, smrtící injekce, zastřelení a stětí hlavy.

¹⁷⁵ Trest smrti v roce 2015: *Alarmující nárůst poprav znamená nejhorší čísla za posledních 25 let.* [online]. [cit. 2017-03-05]. Dostupné z: <https://www.amnesty.cz/news/2896/trest-smrti-v-roce-2015-alarmujici-narust-poprav-znamena-nejhorsici-sla-za-poslednich-25-let>

Souhrnné údaje o počtu poprav za rok 2016 ještě Amnesty International nezveřejnila. Jediné dostupné údaje jsou údaje o trestu smrti v USA. Spojené státy opět počet poprav snížily. Roku 2016 uskutečnily pouhých 20 exekucí, z toho nejvíc stát Georgia a Texas. Jediná uplatněná metoda zde byla smrtící injekce.

V USA stihli popraviti minimálně 4 lidi už i letos.

9. Alternativy trestu smrti

Trest smrti je někdy též nazýván hrdelní trest, absolutní trest či výjimečný trest. V současném světě již pojem výjimečný trest není označení pouze pro trest smrti. Sousední „výjimečný trest“ je v našem právním řádu legálním termínem, tedy pojmem, jenž užívá přímo trestní zákoník. Mimořádnou závažnost jeho uložení tedy stanovuje sám zákonodárce. Jde o jev spíše ojedinělý, např. německý či rakouský Strafgesetzbuch pojem výjimečného trestu vůbec nezná, a dokonce i doživotní trest je jen zvláštním případem trestu odnětí svobody, který však lze uložit pouze ve specifických případech.¹⁷⁶

Ačkoliv náš právní řád výjimečný trest upravuje, trest smrti do něj nezahrnuje. Výjimečný trest umožňuje trestní zákoník uložit jako nejvyšší možnou formu trestu. Současná trestněprávní úprava, resp. § 54 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník stanovuje: „*Výjimečným trestem se rozumí jednak trest odnětí svobody nad dvacet až do třiceti let, jednak trest odnětí svobody na doživotí. Výjimečný trest může být uložen jen za zvlášť závažný zločin, u něhož to trestní zákon dovoluje.*“

Co se rozumí pojmem zvlášť závažný zločin? Definicí nám stanovuje trestní zákoník v § 14 odst. 3. Zvlášť závažným zločinem je pouze úmyslný trestný čin, na který trestní zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby nejméně 10 let.

¹⁷⁶ Šimánová, H. Několik poznámek k výjimečnému trestu. *Právní prostor*. [online]. [cit. 2017-03-07]. Dostupné z: <http://www.pravniprostor.cz/clanky/trestni-pravo/nekolik-poznamek-k-vyjimecnemu-trestu>

Většina právních řádů evropských zemí upravuje výjimečný trest podobně jako český právní řád. Odchylky jsou většinou pouze v délce nejdelšího možného uložení trestu odnětí svobody, nebo ve výčtu trestných činů, za které je možné uložit trest odnětí svobody na doživotí. Jediná země Evropy, která se tomuto stavu zcela vymyká, je Bělorusko, které jako jediná země stále ve svém právním řádu upravuje trest smrti.

K demonstraci výjimečného trestu v jiném státě jsem si vybrala našeho jižního souseda. V rakouském právním řádu je možné uložit trest odnětí svobody v maximální možné výměře do 20 let, nad tímto trestem je možné uložit už pouze trest odnětí svobody na doživotí. K doživotnímu trestu může být odsouzena osoba starší 21 let. Většina trestných činů, za které je možné doživotí uložit, je spjata s následkem smrti minimálně jedné osoby. K 1. 12. 2007 bylo v Rakousku 152 osob odsouzených na doživotí, což představuje asi 1,8 doživotně odsouzených na 100 000 obyvatel. V ČR se toto číslo pohybuje okolo 0,3 doživotně odsouzených na 100 000 obyvatel.¹⁷⁷

Pokud je odsouzenému stanoven výjimečný trest, v souladu s ustanovením trestního řádu, mu může i tak být udělena milost prezidenta republiky nebo může být využita amnestie. Milost je aktem individuálním a vztahuje se na konkrétní osobu, amnestie se uděluje hromadně. Na základě těchto práv může prezident republiky odpouštět nebo zmírňovat již uložené tresty.

Ať jde o mírnější nebo přísnější formu výjimečného trestu, obě dvě možnosti jsou výkonem nepodmíněného trestu odnětí svobody. Obecně platí, že nepodmíněný trest odnětí svobody se ukládá nejvýše na dvacet let. Existují však výjimky, kterými je jednak výjimečný trest a jednak mimořádné zvýšení trestu odnětí svobody dle § 59 TZ nebo ukládání trestu odnětí svobody pachateli trestného činu spáchaného ve prospěch organizované zločinecké skupiny dle § 108 TZ.

Střežení odsouzených, dozor nad nimi, metody zacházení s odsouzenými a stanovené podmínky výkonu trestu nepodmíněného odnětí svobody, včetně trestu výjimečného, dle § 3 odst. 1 zákona č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody, zajišťuje Vězeňská služba České republiky. Vězeňská služba je dle zákona č. 555/1992

¹⁷⁷ Navrátilová, J. *Výjimečný trest*. Praha: Leges, 2010, s. 29-30

Sb., o vězeňské a justiční strážci ČR, ozbrojeným bezpečnostním sborem ČR, a mimo výkon vazby a trestu odnětí svobody zajišťuje též výkon zabezpečovací detence.

9.1. Trest odnětí svobody na doživotí

Trest odnětí svobody na doživotí je tím nejpřísnějším trestem, který může být odsouzenému uložen. Ačkoli je nazýván trestem výjimečným, není to žádný jiný druh trestu, jeho výjimečnost se spatřuje pouze v délce jeho trvání. Je to závažnější forma výjimečného trestu, resp. ta nejzávažnější. Tento trest by zřejmě měl nahrazovat dříve nejtvrďší trest, a to trest smrti.

Dle § 54 odst. 3 současného trestního zákoníku může soud tento trest uložit pouze pachateli, který spáchal jeden z kogentně uvedených trestných činů. Pachatel musel spáchat zvlášť závažný zločin vraždy podle § 140 odst. 3, nebo úmyslně zavinit smrti jiného člověka při spáchání zvlášť závažného zločinu obecného ohrožení podle § 272 odst. 3, vlastizrady dle § 309, teroristického útoku podle § 311 odst. 2, teroru (§ 312), genocidia (§400), útoku proti lidskosti (§401), použití zakázaného bojového prostředku a nedovoleného vedení boje dle § 411 odst. 3 nebo zneužití mezinárodně uznávaných a státních znaků podle § 415 odst. 3 TZ.

Dále je nutné, aby tento čin spáchal za určitých podmínek:

- takový zvlášť závažný zločin je mimořádně závažný vzhledem k zvlášť zavrženíhodnému způsobu provedení činu nebo k zvlášť zavrženíhodné pohnutce nebo k zvlášť těžkému a těžko napravitelnému následku a
- uložení takového trestu vyžaduje účinná ochrana společnosti nebo není naděje, že by pachatele bylo možno napravit trestem odnětí svobody nad dvacet až do třiceti let.

Bylo by dobré vysvětlit pojem zvlášť zavrženíhodný způsob, pohnutka a zvlášť těžký a těžko napravitelný následek. Na otázku co tyto pojmy znamenají, odpovídá judikatura.

Dle usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 3. 2009 zvlášť zavrženíhodný způsob provedení činu charakterizuje objektivní stránku trestného činu a může záležet buď na povaze samotného jednání, např. ve vyšší míře surovosti, zákeřnosti, zvláštní lsti, brutality či zvrhlosti při provedení činu, než jaká obvykle bývá s tímto trestným činem

spojena, nebo v povaze situace, místa, času okolností apod. (např. za živelní pohromy). Lze přihlížet i k tomu, že oběť byla vystavena zvláštním fyzickým nebo duševním útrapám, zejména, šlo-li o osobu nějakým způsobem handicapovanou (dítě, starý či nemocný člověk, bezbranná žena).

Za zvlášť zavrženíhodnou pohnutku lze, dle stejného usnesení, považovat pohnutku, jež je v příkrém rozporu s morálkou občanské společnosti a svědčí zpravidla o morální bezcitnosti, zvrhlosti, o bezohledném sobectví, o pohrdavém postoji k základním lidským hodnotám, zejména k lidskému životu. Může sem patřit bezohledná snaha o parazitní způsob života nebo snaha vyhnout se trestní odpovědnosti za předchozí trestnou činnost i za cenu zmaření lidského života nebo pomstychtivost např. za zákonný zákrok policejního orgánu, za rozhodnutí veřejného činitele apod. Není též vyloučeno spatřovat takovou pohnutku v sexuální zvrhlosti či zvrácenosti, nepatří sem ovšem pohnutka, která má podklad v přirozených citech člověka, např. žárlivost, jednání v afektu, v dlouhodobě stresové situaci apod. Zvlášť zavrženíhodná pohnutka je v takových případech jednou z hlavních příčin spáchání trestného činu. Takovou pohnutkou může být i spáchání trestného činu v úmyslu napomáhat tím zločinnému spolčení. Pokud byla pohnutka pachatele vyvolána biologicky, bez viny pachatele, a pramenila z jeho deviantního pudového založení (např. některé sexuální úchytky), nelze ji hodnotit jako zvlášť zavrženíhodnou pohnutku.¹⁷⁸

Zvlášť těžký a těžko napravitelný následek představuje určitou vyšší míru intenzity než následky jiné.

Nepodmíněný trest odnětí svobody se dle § 56 odst. TZ vykonává ve věznicí s dohledem, dozorem, s ostrahou nebo se zvýšenou ostrahou. V odstavci 2 písm. d) se uvádí, že pachatel, kterému byl uložen výjimečný trest, bude umístěn do věznice se zvýšenou ostrahou. Z tohoto typu věznice nemůže být pachatel, kterému byl uložen trest odnětí svobody na doživotí, přeřazen, dokud nevykoná alespoň 10 let ze stanoveného trestu.

Obecně má soud dle § 56 odst. 3 TZ možnost pachatele zařadit do věznice jiného typu, než do které má být zařazen, má-li se zřetelem na závažnost trestného činu a na stupeň a povahu narušení pachatele za to, že bude působní na něj, aby vedl řádný život,

¹⁷⁸ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31.3.2009, sp. zn. 6 Tdo 1334/2008

v jiném typu věznice lépe zaručeno. Pachatele, kterému byl uložen trest odnětí svobody na doživotí, však zařadí vždy do věznice se zvýšenou ostrahou.

Bude člověk, který je odsouzen k odnětí svobody na doživotí, opravdu do konce svého života ve vězení? Být tomu tak nemusí. Existuje institut podmíněného propuštění, stanovený v § 88 trestního zákoníku. Dle odstavce 5 tohoto ustanovení osoba odsouzená k tomuto trestu může být podmíněně propuštěna, ale minimálně po 20 letech výkonu tohoto trestu. Současně také nesmí hrozit, s ohledem na okolnosti činu, za který byl dotyčný odsouzen, a povahu jeho osobnosti, že bude svůj čin nebo jiný obdobný zvlášť závažný zločin opakovat.

Pokud soud uloží trest odnětí svobody na doživotí, může zároveň rozhodnout, že doba výkonu trestu ve věznici se zvýšenou ostrahou se pro účely podmíněného propuštění do doby výkonu trestu nezapočítává. To znamená, že podmíněně propuštěn nemůže být po 20 let výkonu trestu (v souvislosti se splněním ostatních podmínek), ale až po 30 letech.

Argumenty svědčící pro trest odnětí svobody na doživotí i proti němu můžeme shrnout takto:

Pozitivní argumenty

- nepochybně respektuje základní lidské právo na život
- neznamená ireparabilní důsledek chybného soudního rozhodnutí
- respektuje právo pachatele a povinnost státu poskytnout každému možnost resocializace a přitom existence možnosti podmíněného propuštění tento resocializační proces stimuluje.

Negativní argumenty

- bezvýchodnost se všemi negativními důsledky tohoto trestu
- nepříznivý vliv na psychiku odsouzených
- beztrestnost za činy spáchané ve výkonu trestu
- relativní nerovnost v postavení odsouzených¹⁷⁹

¹⁷⁹ Kalvodavá, V. *Trest odnětí svobody na doživotí*. Brno: Masarykova univerzita, 1995, s. 78

Trest odnětí svobody na doživotí s sebou nese velkou spoustu negativních psychických a sociálních faktorů. Mezi psychické faktory najdeme převážně faktory stresové. Dle výzkumu provedeného v roce 2009 převládalo mezi doživotně odsouzenými vězni těchto 5 problémů (stresových faktorů):

- 1) Toužím, aby se uplynulý čas vrátil zpět.
- 2) Zlobím se sám na sebe.
- 3) Postrádám někoho.
- 4) Cítím, že zde promarňuji svůj život.
- 5) Postrádám život ve společnosti.¹⁸⁰

Trest odnětí svobody na doživotí se v České republice vykonává ve věznicích Valdice, Mírov, Karviná, Opava a Horní Slavkov. Z údajů zjištěných na internetu bylo ke dni 6. 3. 2017 k doživotnímu trestu odsouzeno celkem 49 osob, z toho 3 ženy.

Věznice Valdice

Odsouzení k doživotním trestům jsou umístováni zpravidla po jednom na ubytovně se zesíleným stavebnětechnickým zařízením. Dle údajů dostupných na internetu, bylo k 31. 12. 2015 ve věznicích umístěno 23 doživotně odsouzených.

Do Valdic jsou umístováni odsouzení muži s delšími tresty, recidivisté a jinak nebezpeční odsouzení. Vězni jsou zde ubytováni v celách o výměře 9 m² s odděleným záchodem a umyvadlem s teplou i studenou vodou. Celé oddělení je monitorováno pomocí kamer a to 24 hodin denně. Doživotně odsouzený má budíček v 6:00 a večerku ve 22:00. V rámci jejich celodenního režimu mají téměř celý den osobní volno.¹⁸¹

Každý odsouzený, doživotně odsouzeného nevyjímaje, má určen program zacházení. Cílem realizace programů zacházení u této skupiny odsouzených je zvýšení nebo prohloubení vzdělání, posilování poznávacích funkcí, udržení tělesného a duševního zdraví, eliminace důsledků vyplývajících z dlouhodobého uvěznění – sociální izolace, která s sebou nese ztrátu osobní zodpovědnosti, krizi identity, popřípadě

¹⁸⁰ Navrátilová, J. *Výjimečný trest*. Praha: Leges, 2010, s. 183

¹⁸¹ Navrátilová, J. *Výjimečný trest*. Praha: Leges, 2010, s. 78

závislost na trestní instituci, možnost přeřazení z věznice se zvýšenou ostrahou do věznice s mírnějším režimem a po uplynutí zákonem stanovené doby též příprava na případné podmíněné propuštění z výkonu trestu.¹⁸²

9.2. Trest odnětí svobody na 20-30 let

Trest odnětí svobody nad 20 až do 30 let je na našem území mírnější formou výjimečného trestu. Soud tento trest může uložit pouze když:

- Závažnost zvláště závažného zločinu je velmi vysoká nebo
- Možnost nápravy pachatele je obzvláště ztížena.

Tyto 2 požadavky jsou v trestním zákoníku stanoveny alternativně, jak vyplývá ze slova NEBO, nicméně v praxi se tento trest ukládá většinou za splnění podmínek obou.

Obecně platí, že za určitých podmínek, může být horní hranice trestní sazby ještě o něco zvýšena. Při ukládání trestu odnětí svobody nad dvacet až do třiceti let, nesmí však horní hranice ani tak převýšit 30 let. Toto je uvedené v § 59 odst. 2 TZ.

I odsouzený, kterému byl uložen výjimečný trest ve výměře nad 20 až do 30 let, může soud žádat o podmíněné propuštění z výkonu tohoto trestu. Jak je uvedeno v § 88 odst. 4 trestního zákoníku, může tato osoba být podmíněně propuštěna až po výkonu dvou třetin uloženého trestu odnětí svobody. Zároveň však nesmí hrozit, s ohledem na okolnosti činu, za který byl dotyčný odsouzený, a povahu jeho osobnosti, opakování spáchaného nebo jiného obdobného zvláště závažného zločinu.

Trest odnětí svobody nad 20 až do 30 let se v České republice vykonává ve věznici se zvýšenou ostrahou, stejně jako trest na doživotí. Je tu však výjimečně možnost zařadit pachatele do jiného typu, pokud splňuje podmínka stanovené v § 56 odst. 3 TZ. Jak je uvedeno v § 57 odst. 6 TZ, odsouzený může požádat o přeřazení do věznice s mírnějším režimem, ale pouze za předpokladu, že ve věznici určitého typu

¹⁸² *Problematika doživotně odsouzených*. [online]. [cit. 2017-03-08]. Dostupné z: <http://www.vscr.cz/veznice-valdice-95/o-nas-1632/vykon-vezenstvi-366/vykon-trestu/problematika-doizivotne-odsouzenych>

vykonal nepřetržitě alespoň jednu čtvrtinu uloženého trestu, nejméně však šest měsíců. Rozhodovat o přeřazení vězně bude soud.

Ze zjištěných údajů bylo ke konci roku 2015 ve věznicích celkem 97 odsouzených k výkonu trestu v rozmezí 20 až 30 let.

9.3. Zabezpečovací detence

Jako poslední možnou alternativou trestu smrti je zabezpečovací detence. Trestní zákoník rozlišuje trestní sankce na tresty a ochranná opatření. Zabezpečovací detence je jedním druhem ochranného opatření, které se ukládá, pokud by stejný účel nesplnilo ochranné léčení. Institut zabezpečovací detence byl do našeho právního řádu vpraven zákonem č. 129/2008 Sb., o výkonu zabezpečovací detence, a je využíván od 1. ledna 2009, kdy začal být uvedený zákon účinný. V březnu téhož roku, byl do ústavu pro výkon zabezpečovací detence v Brně umístěn první chovanec.

Ukládání zabezpečovací detence můžeme rozdělit na obligatorní a na fakultativní.

Obligatorně může být zabezpečovací detence soudem uložena (§ 100 odst. 1 TZ):

- pokud pachatel spáchal zločin ve stavu zmenšené přičetnosti nebo ve stavu vyvolaném duševní poruchou, a nelze přitom očekávat, že by uložené ochranné léčení, s přihlédnutím k povaze duševní poruchy a možnostem působení na pachatele vedlo k dostatečné ochraně společnosti, a dále má soud za to, že zabezpečovací detence, zajistí ochranu společnosti lépe, nebo
- jestliže pachatel činu jinak trestného, který by naplňoval znaky zločinu, není pro nepřičetnost trestně odpovědný, jeho pobyt na svobodě je nebezpečný a nelze očekávat, že by uložené ochranné léčení s přihlédnutím k povaze duševní poruchy a možnostem působení na pachatele vedlo k dostatečné ochraně společnosti.

Detence může být uložena vzhledem k osobě pachatele s přihlédnutím k jeho dosavadnímu životu a jeho poměrům i tehdy (fakultativní uložení - §100 odst. 2 TZ):

- pokud pachatel spáchal zločin ve stavu vyvolaném duševní poruchou, jeho pobyt na svobodě je nebezpečný a k povaze duševní poruchy a možnostem působení

na pachatele by uložení ochranného léčení nevedlo k dostatečné ochraně společnosti, nebo

- pokud pachatel, který se oddává zneužívání návykové látky, znovu spáchal zločin, ač již byl pro zločin spáchaný pod vlivem návykové látky nebo v souvislosti s jejím zneužíváním odsouzen k nepodmíněnému trestu odnětí svobody nejméně na dvě léta a nemůžeme očekávat, vzhledem k projevenému postoji pachatele, že by ochranné léčení dostatečně ochránilo společnost.

Dle § 100 odst. 4 TZ a § 1 odst. 3 zákona č. 129/2008 Sb. se toto ochranné opatření vykonává v ústavu pro výkon zabezpečovací detence se zvláštní ostrahou a s léčebnými, psychologickými, vzdělávacími, pedagogickými, rehabilitačními a činnostními programy. Tyto ústavy spravuje Vězeňská služba České republiky a jsou jimi vazební věznice a ústav pro výkon zabezpečovací detence Brno a ústav pro výkon zabezpečovací detence v Opavě.

Účel tohoto institutu je vyjádřen v § 1 odst. 2 zákona o výkonu zabezpečovací detence, kde je psáno, že jejím výkonem je sledována ochrana společnosti a terapeutické a výchovné působení na osoby.

Zabezpečovací detence není časově omezená. Trvá tak dlouho, dokud to vyžaduje ochrana společnosti, takže pokud by měla být alternativou trestu smrti, může trvat i na doživotí. Soud však jednou za 12 měsíců musí přezkoumat, zda trvají důvody, pro její pokračování. U mladistvých je to jednou za 6 měsíců.

10. Názory na trest smrti

V této kapitole bych ráda obecně shrnula všeobecné názory na trest smrti. Kdo je pro uplatňování tohoto trestu, kdo naopak zastává opačný názor. Dále mě také zajímal důvod, proč člověk zastává ten určitý názor a jaké informace o trestu smrti vlastně má.

Nejdříve se podíváme na trest smrti a náboženství, tedy jak tento institut vnímala a vnímají různá náboženství. Poté se zaměřím na aktuální veřejné mínění v České republice.

Předposlední vyhodnotím, ohledně absolutního trestu, názory, které zastávají lidé v mém okolí – rodina, kolegové z práce, přátelé. Završením této kapitoly bude vyhodnocení, jak tento institut vnímám já.

10.1. Současné postoje veřejnosti k trestu smrti

10.1.1. Trest smrti a náboženství

Křesťanství

Ačkoliv se často odpůrci trestu smrti na křesťanskou víru a morálku odvolávají, protože jedno z věcí, které toto náboženství hlásá, je opuštění a milosrdenství vůči provinilcům a nedotknutelnost lidského života, trest smrti neztrácuje a přikazuje tento trest ve Starém zákoně za celou řadu prohřešků.

V první knize Mojžíšově je však napsáno: „Kdo prolíje krev člověk, toho krev bude člověkem prolita, neboť člověka Bůh učinil, aby byl obrazem Božím.“ Vykonatel poprav tedy nebude vrahem, nýbrž nástrojem božího konání. Jedno z přikázání druhé knihy Mojžíšovy, konkrétně: „Nezabiješ!“, je vykládáno tak, že osoba nesmí jinou osobu zavraždit, ale ne na ní vykonat za vraždu trest smrti.

Starý zákon ukládá trest smrti jak za prohřešky náboženské povahy, tak i obecně kriminální, konkrétně je ukládán např.:

- za rouhání – rouhat se nesmí ani domorodec, ani cizinec. Pokud takový čin spáchá, bude potrestán ukamenováním celou společností.

- za práci v neděli – pracovat se má 6 dní v týdnu. Sedmý den má být Hospodinův svatý den odpočinku.

- za únos – pokud člověk někoho unese a je jedno, zda ho bude uschovávat u sebe nebo že ho prodá, musí zemřít.

- za bestialitu – pokud by muž spal s mužem jako s ženou, oba musí zemřít.

- za krádež – v případě, že by byl zloděj chycen a zbit při krádeži, může na následky zbití zemřít.

- za obcování se zvířetem – obcovat se zvířetem má zakázáno kdokoliv, nezáleží na pohlaví.

- za čarodějnictví – trestáno bylo ukamenováním.

- za zranění či vztažení ruky na rodiče – nikdo nesmí uhodit svou matku či otce.
- za cizoložství – kdo se dopustí cizoložství, zemře. Zemřít musí cizoložník i cizoložnice.

Současný pohled křesťanství na trest smrti se vyvinul až v 90. letech minulého století. Zločinec může být zneškodněný, pokud to vyžaduje obecné blaho společnosti. Tresty by však měly být přiměřené závažnosti zločinu. S trestem smrti tedy souhlasí, avšak po vyčerpání ostatních možných variant. Hlavní je ochrana veřejného pořádku a bezpečnost osob.

Islámské právo

O islámském právu jsem si v práci již zlehka zmiňovala. Islámské náboženství se řídí právem šaría, která vychází z islámského Koránu. Šaría s uplatňováním trestu smrti souhlasí, a také ho islámské státy velmi často uplatňují.

Již 17. súra Koránu přikazuje: „A nezabíjejte osoby, jež Bůh zakázal zabít, leda podle práva. A byl-li někdo zabit nespravedlivě, dali jsme jeho nejbližšímu pravomoc jej pomstít, nechť však při zabití nepřehání, vždyť zajisté mu bude pomoženo“. Dle této zásady má být trest umírněný a neměl by přesahovat míru spáchaného činu. Právo msty tu má pouze nejbližší příbuzný zavražděného.

Írán, jeden z islámských států, kde se trest smrti uplatňuje, povoluje tohoto institutu využít ale i vůči nezletilým. Právně odpovědní jsou tam totiž dívky starší 9 let a chlapci 15 let, protože ti jsou už považovány za dospělé osoby.¹⁸³ Je to správné trestat tak mladé osoby? Alespoň pokud se jedná o devítileté dívky, podle mého názoru ne. Vždyť jak dalece mají takové dívky vyvinutý rozum? Podle mne ne dostatečně. Je však na každém z nás, aby si o tomto problému udělal vlastní názor.

Judaismus, hinduismus, buddhismus

Judaismu trest smrti připouští, ale Talmud klade na vynesení takového trestu takové podmínky spravedlnosti, že je téměř nemožné v praxi použít. Talmud je soupis rabínských diskusí týkajících se židovského zákona a etiky, které židovská tradice považuje za směrodatné. V Izraeli byl trest smrti uložen a vykonán pouze jedno a to

¹⁸³ Klímová, M. Trest smrti v lidské historii. *Rodinné listy*, č. 4/2013, str. 33-39

v roce 1961 na válečném zločinci Adolfu Eichmannovi. Často se používá výrok jednoho židovského filosofa: „Je lepší propustit tisíc zločinců než odsoudit k smrti jednoho nevinného.“

Hinduismus s trestem smrti souhlasí též a bere ho jako určité vysvobození vinné osoby. Dle jeho učení, je vykonáním trestu smrti, udělena pachateli zločinu vlastně milost. Není-li totiž zločinec zabit v tomto životě, bude zabit a podroben mnohem většímu utrpení v životech budoucích.

V buddhismu není stanovisko k absolutnímu trestu příliš jasné. Některé směry s tímto institutem souhlasí a některé naopak.

Další náboženství

Anglikánská, metodistická a luteránská církev se k výkonům trestu smrti staví relativně kriticky.

Jiné církve protestantského směru, zvláště baptisté v Americe, trest smrti naopak schvalují. Stejně tak trest smrti schvalují i představitelé augsburského vyznání.

Pravoslavná církev se k hrdelnímu trestu staví takovým způsobem, že ho ani nepodporuje, ani neodsuzuje. Tato církev je k našemu tématu neutrální.¹⁸⁴

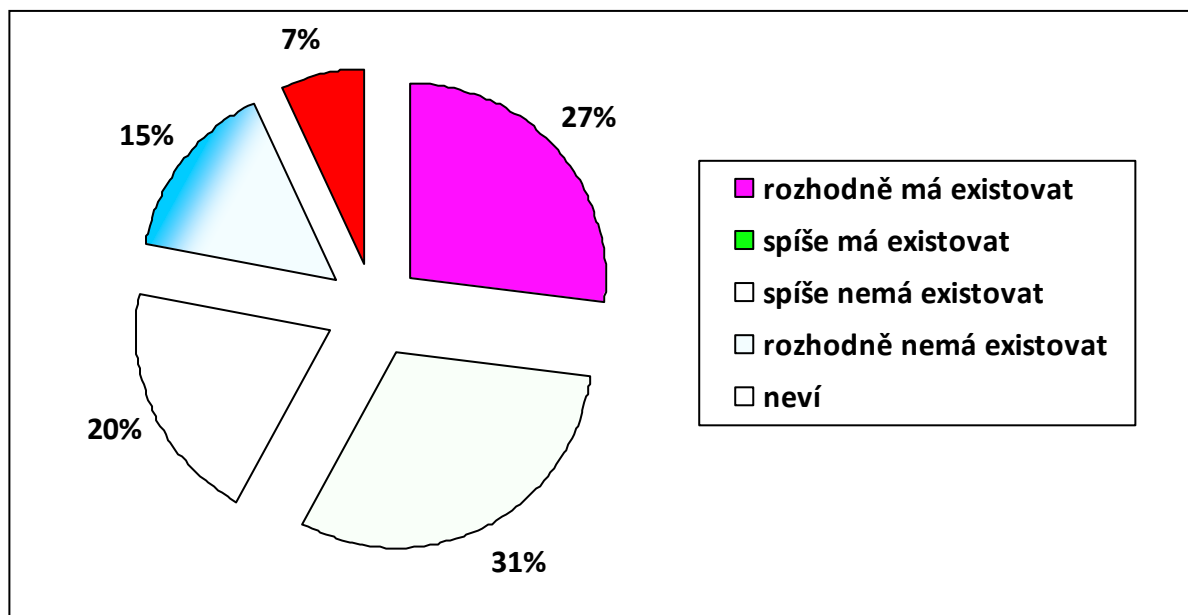
10.1.2. Veřejné mínění v ČR

Názory na trest smrti se na našem území v průběhu času měnily, stejně jako jinde ve světě, nicméně vždy převažovala jedna skupina lidí. Dle výzkumu veřejného mínění byla v průběhu naší historie většina obyvatel vždy pro uplatňování trestu smrti, i když se samozřejmě průběžně tato skupina lišila počtem její přívrženců.

Trest smrti byl pro naše území zrušen v roce 1990, i přes to, že v té době bylo téměř 80% obyvatel pro jeho zachování. Nejvyšší podíl, téměř 76%, zastánců nejvyššího trestu jsme mohli zaznamenat v první polovině devadesátých let minulého století. Postupem času však tento podíl obyvatelstva pomalu klesal. Roku 1996 bylo pro trest smrti či jeho obnovení již 67% a o deset let později, v roce 2006, tato část činila 57% obyvatel. Mínění pro absolutní trest mělo tedy jasně klesající tendenci.

¹⁸⁴ Wikipedie, otevřená encyklopedie: *Trest smrti*. [online]. [cit. 2017-03-11]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Trest_smrti

Uplynulo dalších 10 let a v roce 2016 byl, jako každoročně, proveden výzkum veřejného mínění. Výzkumu se účastnilo celkem 1005 respondentů starších 15 let. Klesající trend se zastavil a my jsme zůstali celkem na 58%. Z tohoto podílu bylo 27% určitě pro uplatňování trestu smrti a 31% pro možnost, že trest smrti má spíše existovat, než neexistovat. 35% občanů bylo pro možnost, že tento institut existovat nemá. Lidí, kteří nevěděli, pro jakou možnost by se rozhodli, bylo celých 7%.

Graf: Postoje veřejnosti k trestu smrti (v %) – červen 2016

Měřitelné rozdíly:

- Mezi odpůrce se dle výzkumu častěji řadí lidé s vysokoškolským vzděláním, u kterých dokonce mírně převážil názor, že trest smrti existovat nemá.
- V Praze jsou počtem lidí obě skupiny vyvážené.
- Větší část odpůrců trestu smrti tvoří respondenti řadící se na pravou stranu politického spektra a zejména pak voliči TOP 09.
- Podporu trest smrti našel více u mužské části populace.
- Obyvatelé Ústeckého a Jihočeského kraje jsou spíše pro trest smrti.
- Podporu tento institut získal více od lidí, kteří se řadí k politické levici a KSČM.

185

¹⁸⁵ Sociologický ústav AV ČR, v.v.i. *Veřejné mínění o interrupci, eutanazii a trestu smrti* – červen 2016. [online]. [cit. 2017-03-10]. Dostupné z: <http://cvvm.soc.cas.cz/vztahy-a-zivotni-postoje/verejne-mineni-o-interrupci-eutanazii-a-trestu-smrti-cerven-2016>

10.2. Názory mého okolí na trest smrti – dotazník

Ještě než jsem svou diplomovou práci začala psát, zajímalo mne, jaký názor na trest smrti mají lidé v mém okolí, lidé, kteří jsou mi nějakým způsobem blízcí. Zajímalo mne, kolik informací o absolutním trestu tito lidé mají, zda vědí, v kterých státech se uplatňuje, a kde již byl zrušen, jejich argumenty pro jeho uplatňování či naopak zrušení, zda je jejich názor celosvětový, nebo zda o tomto problému uvažují pouze v rámci našeho území, a jakým trestem by hrdelní trest případně nahradili.

Na základě toho jsem se rozhodla vypracovat menší dotazník, který jsem nechala vyplnit 6 lidí z rodiny, 9 lidí ze dvou advokátních kanceláří, kam docházím, a 15 mých přátel. Celkové zjištění je tedy výsledek odpovědí celkem 30 respondentů. Všichni dotazovaní žijí v současnosti v Praze, i když původně z Prahy pochází asi tak polovina.

30 respondentů opravdu není mnoho, nicméně závěry veřejného mínění, vypracovaných sociologickým ústavem akademie věd ČR, viz minulá podkapitola 11.1.2., mi odpověděly na otázku, jaké mínění převažuje v České republice, a zajímalo mne, zda tomu také odpovídají i názory mých blízkých, na což 30 lidí stačilo.

Vraťme se však k mému dotazníku. Úvodní otázka byla, zda dotyčný souhlasí s možností ukládání trestu smrti či ne. Poté jsem se ptala na nejhlavnější argumenty pro trest smrti a proti němu. Dále mne zajímalo, pokud byl člověk pro trest smrti, za jakých podmínek by bylo možné ho ukládat, a naopak pokud byl člověk proti tomuto trestu, jaký trest by byl vhodnou alternativou. Co mne zajímalo dále, bylo to, zda jsou uvedené názory lokálního nebo celosvětového názoru. Poslední otázkou bylo uvedení států, kde se v současné době trest smrti uplatňuje, aniž by si to člověk kdekoliv vyhledával.

Otázky	Výsledky
Souhlasíte s možným uložením trestu smrti?	25 odpovědí ANO 5 odpovědí NE
Jaké jsou nejhlavnější argumenty pro trest smrti?	<u>Nejčastější argumenty:</u> <ul style="list-style-type: none">- Preventivní charakter, snížení recidivy- Posílení spravedlnosti- Přiměřené zadostiučinění pro rodinu oběti

	<ul style="list-style-type: none"> - Snížení kriminality – ochrana společnosti - Snížení nákladů státu na věznění pachatele
Jaké jsou nejhlavnější argumenty proti trestu smrti?	<u>Nejčastější argumenty:</u> <ul style="list-style-type: none"> - Možnost potrestání nevinného - Překonaná metoda trestu - Rozpor s lidskými právy - Nehumánnost
Pokud trest smrti ano, za jakých podmínek?	<u>Nejčastější odpovědi:</u> <ul style="list-style-type: none"> - Pouze za vybrané TČ - Pouze na základě jasných důkazů či přiznání pachatele - Bezbolestná metoda - Zajistit co nejmenší možnost zneužitelnosti
Pokud trest smrti ne, jaké by byly jeho vhodné alternativy?	<ul style="list-style-type: none"> - Trest odnětí svobody na dlouhou dobu je dostatečnou alternativou. - Radikální zpřísnění trestu odnětí svobody
Je váš názor na trest smrti mezinárodního nebo spíše lokálního charakteru?	Všechny odpovědi stejné, vyjma jedné. Názor většiny je obecného charakteru.
Kde se v současné době trest smrti uplatňuje?	Nejvíce jmenované byly Spojené státy americké, Čína, Saúdská Arábie a obecně asijské státy

I když byli o vyplnění dotazníku požádáni lidé, které dobře znám, některé odpovědi mě velice překvapily. Někteří odpovídali i na to, co nebylo předmětem otázky, nicméně pro trest smrti by bylo 5/6 dotázaných a většina z nich argumentovala spojením: „Život za život“.

Co se týká informací, ve kterých státech je trest smrti současně uplatňován, zklamalo mě, že většina byla málo informovaná. Převážně všichni si vzpomněli na USA, ale další státy si vybavil jen málokdo. Nejvíce vynikl jeden z mých kamarádů, který si vzpomněl na celkem 10 států.

Argumenty pro trest smrti a proti němu není potřeba dále rozebírat, nikdo z dotazovaných nevymyslel žádný argument, který by nebyl obecně známý a často používaný.

Pokud jde o otázku vhodných alternativních trestů, záleželo na tom, zda na ní odpovídal ten, kdo je obecně proti trestu smrti nebo naopak. Kdo s uplatňování trestu smrti souhlasí, na tuto otázku odpovídat nemusel, většina však i přes to odpověděla. Odpůrci trestu smrti souhlasili s dlouhodobým výkonem trestu odnětí svobody, zatímco přívrženci trestu smrti s trestu odnětí svobody přidávali zpřísnující podmínky jako: menší cely, žádný kontakt s jinými vězni či příbuznými, velmi těžká fyzická práce, žádná možnost propuštění, žádná televize či něco podobného. Jedna odpověď zahrnovala i omezit přísun potravin na minimum.

V rámci otázky, zda je respondentův názor obecného (mezinárodního) či lokálního charakteru, mě překvapila jediná odpověď, která se vymykala ostatním. Čekala jsem totiž, že všichni odpoví, že je jejich názor obecný, ale našel se jeden názor, který říkal, že obecně by pro trest smrti byl, ale když se podívá na poměry v České republice a na stav našeho soudnictví a obecně na náš právní systém, tak musí v ČR s trestem smrti vyslovit nesouhlas. Dle této osoby by tu docházelo k mnoha případům justičních omylů.

Pokud bych shrnula výsledky mého dotazníku, tak i když jsem dotazníky rozdala přibližně stejnému počtu žen i mužů, lidem různé věkové kategorie, politického zaměření či intelektu, přes 85% respondentů by s trestem smrti souhlasilo. Stejně jako u názorů veřejného mínění české společnosti, tak i z mého dotazníku vyplynulo, že lidé s vysokoškolským vzděláním se řadí spíše mezi odpůrce trestu smrti, když z celkového počtu dotazovaných má vysokoškolské vzdělání 6 osob a z toho 4 jsou proti trestu smrti.

10.3. Můj názor na trest smrti

Ačkoliv argumenty odpůrců trestu smrti jsou velmi přesvědčivé a leckoho by přesvědčit opravdu mohly, já osobně se přikláním ke skupině druhé. Samozřejmě souhlasím s tím, že je trest smrti neobvyklým a také velmi vážným institutem, který může napáchat nevratné a velmi zásadní škody. Je to institut, který by měl být uplatňován až jako krajní prostředek a za určitých striktně stanovených podmínek.

Jediný důvod, kvůli kterému bych uvažovala o neuplatňování absolutního trestu, by byla možnost justičního omylu a popravení nevinného. Jelikož je odsouzení pachatele v rukou společnosti a společnost se bohužel může mýlit, stanovení striktních podmínek je nutností.

Ačkoli jsem byla trochu skeptická, když mi byl doporučen článek Davida Černého, viz kapitola argumenty pro trest smrti, musím přiznat, že po jeho přečtení jsem byla velmi příjemně překvapená. Konečně jsem totiž našla názor, se kterým naprosto souhlasím a se kterým se naprosto ztotožňuji. Opravdu koresponduji se všemi argumenty tam uvedenými, jen bych nejspíš nedokázala svůj názor tak vhodně vyslovit navenek.

Dle mého názoru je trest smrti bohužel nutností i v současné době. Každá společnost by měla mít takový právní instrument, který nás zbaví těch nejhorších a nejbrutálnějších pachatelů. Nejhlavnější účel trestu je ochrana společnosti. Stát má povinnost své občany chránit a udělat vše proto, aby byli v bezpečí. Trest odnětí svobody na doživotí nebo nad 20 až do 30 let, který v našem právním řádu nahrazuje absolutní trest, však tento účel správně nezajistí, a to hned z několika důvodů. Každý pachatel může být dříve nebo později propuštěn na svobodu, ať na základě amnestie či milosti, nebo na základě podmíněného propuštění, a poté nastává opět možnost recidivy pachatele. I pokud by byl pachatel ve vězení na doživotí a už nikdy se tam odsud nedostal, stejně je tu možnost, že může svůj čin opakovat přímo uvnitř vězení. Riskujeme tím životy našich občanů.

Já osobně bych takovou oběť neriskovala, spíš bych tuto možnost eliminovala. Ať se to lidem líbí nebo ne, trest smrti podle mě zůstává jediným spolehlivým prostředkem prevence vůči těm nejhorším pachatelům. Když si představím člověka, který brutálně vyvraždí několika člennou rodinu, mučí, zneužívá a poté i zavraždí malé dítě, člověka, který spáchá teroristický útok a zavraždí několik desítek nevinných, nic nečekajících lidí nebo sériového vraha, který poté své oběti pojídá, dle mého názoru si nezaslouží nic jiného než trest smrti. Smířit se s tím, že jsou takoví lidé odsouzeni pouze k trestu odnětí svobody např. na 25 let, ve vězení nemusejí nic dělat, mohou se vzdělávat, číst, posilovat, koukat na televizi a dělat spoustu dalších věcí a po čase mohou ještě žádat o podmíněné propuštění, neumím a je mi z toho upřímně hodně úzko a smutno. Copak jeho oběti ještě něco takového dělat můžou? Bohužel ne. Nejenom že

je pro nic denně zavražděno mnoho lidí, ale zkažené životy mají i rodinní příslušníci obětí. Co bude s dětmi, kterým zemřeli rodiče při teroristickém útoku? Jak může dál žít matka, které bylo uneseno, týráno, zneužíváno a zabito její jediné dítě, a ještě s pocitem, že pachatel je od společnosti oddělen pouze nějakou zdí věznice, kde nemá žádné zvláštní povinnosti a má povolených spoustu aktivit? Když si představím, že bych byla na jejich místě, myslím, že bych dál takto žít nedokázala. Vykonat na takovém člověku absolutní trest dá těmto lidem pocit spravedlivého zadostiučinění.

Vím, že je to celkem archaický pohled na věc, a že jde o uplatňování teorie oko za oko, zub za zub, nicméně já s touto teorií souhlasím. Ačkoliv jsem mladá, vyrůstala jsem a žiji v moderní době, kdy se ve státech, kde se trest smrti nadále uplatňuje, hledá jeho nejhumánnější způsob, ani s tímto úplně nesouhlasím. Pro již zmíněné pachatele je odsouzení k trestu smrti tou nejhumánnější možnou metodou, za kterou se dnes považuje smrtící injekce, dle mého názoru milosrdenství, které si pachatel nezaslouží. Po důsledném zamyšlení jsem však došla k závěru, že je nejlepší možností, aby si odsouzený mohl způsob, kterým má být zbaven života, vybrat. Bylo by to nejlepší i pro jeho rodinné příslušníky, kteří za jeho jednání nemohou, a nebylo by spravedlivé je nechat trpět ještě více tím, že by měl být odsouzený usmrcen nějakým nehumánním či brutálním způsobem.

Jak praví jedno rčení: „Každý svého štěstí strůjcem“. Pokud něco chci, musím se o to určitým způsobem zasloužit a něco pro to udělat. Pokud nechci umřít hladu, musím pracovat, abych si mohla koupit jídlo, pokud chci mít hezký domov, také mi jen tak nepadne do klína. Pokud chci mít právo vlastnit majetek, neměla bych toto právo upírat či omezovat jiným. Stejně tak pokud chci mít právo žít, nesmím dělat nic, co by mě o toto právo mohlo připravit. Pokud odejmu někomu život, čím bych si zasloužila, aby mi zůstal ten můj?

I přes to, že souhlasím s argumentem odpůrců trestu smrti spočívající v justičním omylu, musím zařadit do skupiny retencionistů. Velmi dobře chápu závažnost uložení tohoto institutu a stejně tak závažnost možných chybných rozsudků, a proto kdyby u nás byl trest smrti povolen, mělo by být možné ho uložit jen za předem daných podmínek.

Pokud by vše nasvědčovalo tomu, že je odsouzený vinný a pachatel se k činu či k činům přiznal, trest smrti bych uložila, a to i přes nepatrnou možnost, že by svým přiznáním chtěl někoho krýt či ochránit. Pokud bych se měla rozhodnout, zda bych tento trest uložila pachateli, který se ke všemu přiznal, ale žádné důkazy tomu nenásvědčují, v tom případě bych samozřejmě raději uložila alternativní trest. A pokud se jedná o ostatní pachatele, kteří svou vinu popírají, trest smrti bych uložila pouze za opravdu chladnokrevný brutální čin, který dokazuje, že pachatel nemá žádné slitování, a pokud k němu jednoznačně budou ukazovat důkazy. Usvědčit pachatele k tomuto trestu bych dovolila pouze na základě jednoznačných a přímých důkazů. Pokud bychom mohli pachatele odsoudit pouze na základě důkazů nepřímých, v tomto případě bych trest smrti neriskovala.

Podmínky možného uložení TS

Pokud by byl v České republice někdy obnoven trest smrti, bylo by nutné stanovit podmínky, za kterých by ho bylo možné ukládat. V současnosti se v naší právní úpravě výjimečným trestem myslí trest odnětí svobody nad 20 až do 30 let a doživotí. Tuto úpravu bych ponechala zčásti. Nechala bych trest odnětí svobody nad 20 až do 30 let a místo trestu odnětí svobody na doživotí bych stanovila trest smrti, který by bylo možné uložit za podobné trestné činy, za které je dnes možné uložit doživotí.

Trest smrti by tedy bylo možné uložit pouze za zvlášť závažný zločin, u něhož by to trestní zákon dovoľoval. Trest smrti by soud mohl uložit pouze pachateli, který spáchal:

- zvlášť závažný zločin vraždy podle současného § 140 odst. 2 a 3 TZ
- trestný čin obecného ohrožení, pokud by takovým činem způsobil úmyslně smrt
- trestný čin teroristického útoku, teroru či vlastizrady (pokud by ve spojení s cizí mocí spáchal teroristický útok či teror) a zároveň byla minimálně jedné osobě způsobena smrt
- zvlášť závažný zločin genocidia dle současného § 400 TZ
- zvlášť závažný zločin útoku proti lidskosti dle současného § 401 TZ
- trestný čin použití zakázaného bojového prostředku a nedovoleného vedení boje, válečné krutosti a perzekuce obyvatelstva, pokud tímto činem byla způsobena smrt nejméně jedné osoby.

Další současně upravené podmínky výjimečného trestu bych ponechala, tedy pokud by takový čin vykazoval mimořádnou závažnost vzhledem k zvlášť zavrženíhodnému způsobu provedení činu nebo k zvlášť zavrženíhodné pohnutce nebo k zvlášť těžkému a těžko napravitelnému následku a pokud by uložení takového trestu vyžadovala účinná ochrana společnosti a nebyla by naděje, že by pachatele bylo možné napravit.

Zamezení justičnímu omylu

I přes to, že jsou současná trestní, kriminalistická, kriminologická a další vědy na vysoké úrovni, při případném znovuzavedení trestu smrti do našeho právního řádu by bylo nutné stanovit i podmínky, které by sloužily k zamezování justičních omylů.

Popravení nevinné osoby je velmi závažná věc, a proto je nutné udělat vše proto, aby k takovému případu vůbec nedošlo. Po vynesení odsuzujícího rozsudku k trestu smrti by automaticky měl následovat přezkum případu u soudu druhé instance či jiného speciálního soudu, ať již odsouzený opravné prostředky chce či nechce využít. Pokud i přezkumný soud dojde ke stejnému závěru, rozsudek by nabýval právní moci. Vykonatelnost takového rozhodnutí bych odsunula minimálně rok či dva po nabytí právní moci rozhodnutí, ne proto, aby odsouzený trpěl déle, ale aby ještě existoval určitý časový prostor pro zjištění případných nových skutečností či nesrovnalostí.

Další (a také podobnou) možností je nechat plynout trestní řízení, tak jak je v současné době upraveno, samozřejmě i s možnými řádnými a mimořádnými opravnými prostředky, a před samotným výkonem popravky ještě provést obligatorní přezkum případu u Nejvyššího soudu.

Pokud by měl být trest smrti v České republice někdy opět zaveden, přineslo by to s sebou také ne jeden problém na národní, ale i mezinárodní úrovni.

Problémy s možným znovuzavedením trestu smrti

V současnosti se dle § 6 odst. 3 LZPS trest smrti nepřipouští. Jak stanoví § 1 ústavního zákona č. 23/1991 Sb., kterým se uvozuje Listina základních práv a svobod: „Ústavní zákony, jiné zákony a další právní předpisy, jejich výklad a používání musí

být v souladu s Listinou základních práv a svobod“. Z tohoto vyplývá, že i ústavní zákony se musí vykládat v souladu s LZPS, nevyplývá z toho však, že by Listina nemohla být změněna pozdějším ústavním zákonem. Pokud by znovuzavedení trestu smrti našlo v zákonodárných sborech potřebnou kvalifikovanou většinu, nic by nebránilo tomu, aby byla LZPS změněna a trest smrti v právním řádu ČR znovu zaveden.

Takto „jednoduše“ by se znovuzavedení tohoto institutu řešilo pouze na národní úrovni, nicméně ČR je členem mnoha mezinárodních organizací a přijala tak na sebe mnoho mezinárodních závazků. Ačkoli je ČR dle mezinárodního práva suverénním státem, své závazky musí dodržet. Jak jsem již uváděla v kapitole 4. Mezinárodní dokumenty týkající se trestu smrti, podle odst. 3 MPOPP smí být trest smrti uplatňován jen ve státech, ve kterých ještě nebyl zrušen. Z čehož lze odvodit zákaz jeho opětovného zavedení. Kdy se nepodařilo prosadit výslovný zákaz trestu smrti přímo do MPOPP, schválilo Valné shromáždění II. Opční protokol k MPOPP zaměřený na zrušení trestu smrti. V čl. 1 odst. 1 tohoto Protokolu se uvádí: „Nikdo, kdo podléhá jurisdikci státu, který je členem tohoto Opčního protokolu, nebude popraven“. ČR je tímto Protokolem vázána od roku 2004. Pokud by teda Česká republika chtěla znovuobnovit trest smrti, musela by od tohoto Protokolu a MPOPP odstoupit. V souvislosti s tím je nutné připomenout, že MPOPP ani jeho II. Opční protokol nemají ustanovení o výpovědi, to však neznamená, že by jejich výpověď byla právně nemožná. Bylo by potřeba se uchýlit ke zvykovému, popř. smluvnímu mezinárodnímu právu, zejména k Vídeňské úmluvě o smluvním právu z roku 1969. Její čl. 56 odst. 1 písm. b) připouští výpověď smlouvy, která nepředvídá výpověď sama, pokud právo od ní odstoupit lze vyvodit z povahy této smlouvy. Současná stanoviska právní vědy však nepodporují názor, že by MPOPP, či jeho II. Opční protokol, mohl být vypovězen.

Další problém by vyvstával na evropské úrovni, jak v rámci Rady Evropy, tak i Evropské unie. ČR je též vázána Úmluvou o ochraně lidských práv a základních svobod a jeho protokoly č. 6 a 13. Pokud by ČR byla vázaná pouze Protokolem č. 6, mohla by trest smrti obnovit jen pro případ přípustných výjimek stanovených v čl. 2 zmíněného Protokolu totiž jako trest za činy spáchané v době války nebo bezprostřední hrozby války, a to pouze v případech, které stanoví zákon a v souladu s jeho ustanoveními. ČR je však od roku 2004 vázaná i Protokolem č. 13, který trest smrti zakazuje úplně. Na rozdíl od MPOPP lze EÚLP a její Protokoly vypovědět. Dle čl. 58 odst. 1 EÚLP je

možné tak učinit nejdříve 5 let od data, kdy se stala jejich stranou, a to s šestiměsíční výpovědní lhůtou, počínající dnem zaslání sdělení o vystoupení generálnímu tajemníkovi Rady Evropy.¹⁸⁶

Trest smrti nepřipouští ani politický postoj Evropské unie. Listina základních práv EU trest smrti zakazuje.

Pokud by se ČR v budoucnu tedy rozhodla pro obnovení trestu smrti, porušila by své mezinárodní závazky, čímž by se pravděpodobně vystavila nutnosti vystoupit minimálně z Rady Evropy a EU, a tím by se vyřadila ze společenství evropských demokratických států.

¹⁸⁶ ADAMUS, V. Lze obnovit trest smrti? *Právní praxe*, 1993, (1), 38-43

Závěr

Absolutní trest, hrdelní trest, trest smrti – co k němu dodat? Bylo řečeno již mnohé a také by ještě mnohé být řečeno mohlo, trest smrti je nepochybně velmi diskutovatelným instrumentem trestního práva. Odpůrci tohoto trestu by se s jeho zastánci mohli dohadovat dlouhou dobu, myslím si však, že by stejně nic nevyřešili. V každé části historie existuje mnoho různých typů lidí, a ti všichni mají rozdílné názory a postoje. Nikdy se nestane, že by byla společnost v určité otázce jednotná, to je jednoznačné, měli bychom se však co nejvíce snažit, abychom našli mezi našimi názory ten nejlepší kompromis. Nikdy nesmíme nikomu žádný názor vnucovat, každý si vytvoří svůj vlastní, i když každý postoj bude více či méně vždy ovlivněn společností, ve které žijeme.

Cílem této práce bylo čtenáři přiblížit veškeré aspekty, které se trestu smrti dotýkají, a zejména seznámení ho s argumenty jeho odpůrců a zastánců, aby si každý mohl na tento institut vytvořit svůj vlastní názor.

Z mého dotazníku, z výzkumu veřejného mínění a ze světových názorů vyplývá, že stále existuje více osob, které jsou pro uplatňování trestu smrti, tak jak je možné, že světovým trendem je jeho rušení? Jak to že každý rok je států, které trest smrti zrušily více? Hodně to závisí na tom, že se většina států zavázala členstvím v nějaké mezinárodní organizaci, která obecně podporuje lidská práva. Státy nechtějí být tím malým státem, který není ničím výjimečný a ještě se odlišuje něčím, jako je stále uplatňování trestu smrti. Hlavním účelem společnosti v obecné rovině je zajištění její bezpečnosti, jejího řádného fungování a především její další možné existence. Většina států ale přemýšlí podobně, dobře si spočítá, že jako víc hlav víc ví, tak více států může společnost ochránit lépe, proto se mezi sebou státy začnou sdružovat a pomalu ale jistě vytvářet určité organizace. Mnoho dalších států jen nechce zaostávat, a proto následují ty první. Proto se podle mého názoru tolik rozšiřuje trend rušení trestu smrti, i když větší část společnosti je pro jeho uplatňování.

Určité skupiny lidí bych však do mínění společnosti přece jen nezahrnovala. Za prvé rodinné příslušníky obětí, protože u nich je samozřejmé, že bude převažovat názor pro trest smrti, a dále samotné odsouzené a čekající na výkon tohoto trestu, protože ti by

určitě byli raději pro jeho neuplatňování. Jak se můžeme přesvědčit z dopisu jednoho muže odsouzeného k trestu smrti, při čekání na jejich „konec“ na ně působí silný psychický tlak: *„Dopis tento jsem psal před smrtí, ruka se chvěla, srdce se zmítalo. Odpusťte, že je tak špatně napsán, spěchám. S bohem, s bohem! Není mne už. Ještě jednou s bohem, ženo moje drahá, moje milá! S bohem! Nemám času. Čekají na mne. Milující syn vás ...“*¹⁸⁷ Tento člověk jistojistě s trestem smrti nesouhlasí, dopadá na něj tíha situace. K určitému relevantnímu názoru na každé téma, tedy i na téma trestu smrti, je však potřeba racionálních názorů prostých této situační tíhy.

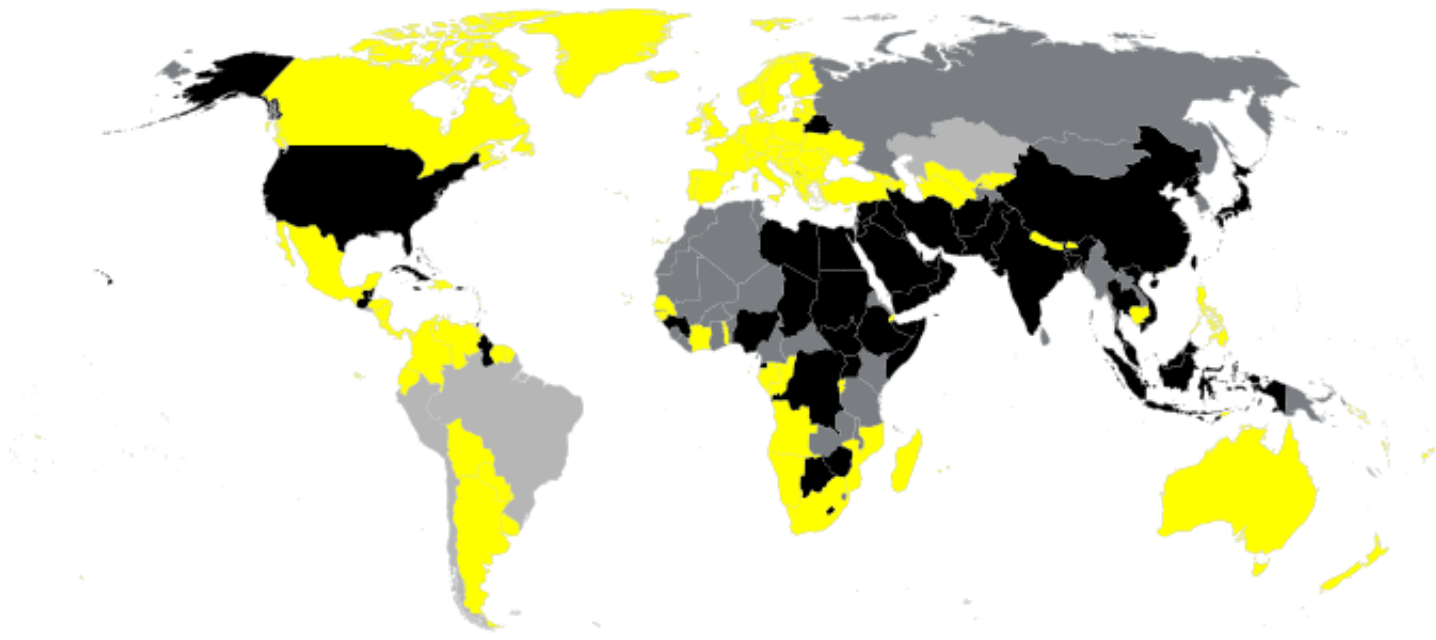
Já s trestem smrti souhlasím, nicméně nemůžu říci, že mě argumenty jeho odpůrců nedonutily k zamyšlení. Po komplexním zvážení všech aspektů jsem však došla k závěru, že i když jsou argumenty abolicionistů smysluplné a rozumné, můj názor na uplatňování trestu smrti se nezměnil.

Mnoho států na trestu smrti lpí, už jen díky své historické tradici, pokud by však byly jedni z posledních států, kde by trest smrti zůstal zachován, možná by svůj názor přehodnotily. V současné době se každý rok počet zemí, který tento trest uplatňují, snižuje. Pokud by se světový vývoj ubíral dál tímto směrem, mohli bychom se teoreticky dočkat světa, kde trest smrti neexistuje. Musím však konstatovat, že tomu příliš nevěřím. Současný stav nevypadá, že by měl být trest smrti na celém světě zrušen, spíše naopak. V loňském roce začal uvažovat o obnovení absolutního trestu stát, který je částečně součástí Evropy – Turecko. Turecko trest smrti zrušilo pouze z důvodu jeho možného členství v Evropské unii, jeho současný prezident by však trest smrti rád obnovil. Další nepředvídatelnou změnou je plán Arkansasu, který po dobu 12 let trest smrti nevyužil, v dubnu letošního roku během 10 dnů popravil najednou 8 vězňů, kteří jsou odsouzeni za trestné činy mezi lety 1991 a 2000. Kam toto povede? To nevím, mohli bychom se pouze domnívat.

Jistá jsem si jednou věcí, je jedno kolik států bude ve svém právním řádu trest smrti upravovat, důležité je, kolik se bude dít hrůzných činů, za které by tento trest mohl být uložen. I když s trestem smrti souhlasím, přeji si, aby případů, za které je možné ho uložit, bylo na světě co nejméně.

¹⁸⁷ KOROLENKO, Vladimír Galaktionovič. *Co píšou odsouzení před popravou: publicistovy poznámky o trestu smrti*. Praha: Pelcl, 1912, s. 36

Příloha č. 1.

- státy, které trest smrti zrušily pro všechny TČ
- státy, které trest smrti zrušily pro obvyklé TČ
- státy, které trest smrti zrušily v praxi
- státy, které trest smrti uplatňují pro určité TČ

Seznam zkratk:

TZ	zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník
LZPS	usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky
MPOPP	Mezinárodní pakt o občanských a politických právech, dokument přijatý 19. 12. 1966 na půdě Organizace spojených národů
EULP	Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod, dokument přijatý 4. 11. 1950 na půdě Rady Evropy
OSN	Organizace spojených národů – mezinárodní organizace založená roku 1945 v San Franciscu
EU, ES	Evropská unie, evropská společenství
AULP	Americká úmluva o lidských právech, lidsko-právní dokument přijatý dne 22. 11. 1969 na americkém kontinentě

Seznam použité literatury a pramenů

Učebnice, monografie:

- BAIRD, Robert M. a Stuart E. ROSENBAUM. *Philosophy of punishment*. Buffalo, N.Y.: Prometheus Books, 1988. ISBN 978-0879754174.
- BESTOVÁ, Cornelia C. *Trest smrti v německo-českém porovnání*. Brno: Doplněk, 1996. ISBN 80-85765-56-X.
- *Bible: český překlad Jeruzalémské bible*. V Praze: Euromedia Group společně s BigMedia a Galerií Zdeněk Sklenář, 2014. ISBN 978-80-87543-06-1.
- BOČEK, Otmar a Helena VÁLKOVÁ. *Trest smrti jako problém nejen právní, ale i filosofický a morální: sborník příspěvků ze semináře pořádaného pracovní skupinou trestního práva Ústavu státu a práva ČSAV dne 3.4. 1990*. Praha: Ústav státu a práva ČSAV, 1990. Sborník příspěvků z trestního práva.
- ČERNÝ, David. *Princip dvojího účinku: zabíjení v mezích morálky*. Praha: Academia, 2016. ISBN 978-80-200-2605-7.
- ČIČ, Milan. *Teoretické otázky československého socialistického trestného práva: vysokoškolská příručka pro právnické fakulty vysokých škol*. Bratislava: Veda, 1982.
- FICO, Robert. *Trest smrti*. Bratislava: Kódexpress, 1998. ISBN 80-967943-8-8.
- FRANCEK, Jindřich. *Zločin a trest v českých dějinách*. 3. vydání, Praha: Rybka Publishers, 2002. ISBN 80-86182-68-1.
- CHMEL, Ladislav. *Nejslavnější popravy*. Praha: Petrklíč, 2004. ISBN 80-7229-107-6.
- IMBERT, Jean. *Trest smrti*. Bratislava: Archa, 1994. ISBN 80-7115-064-9.
- JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část*. 4. vydání, Praha: Leges, 201. Student. ISBN 978-80-7502-044-4.
- KALVODOVÁ, Věra. *Trest odnětí svobody na doživotí*. Brno: Masarykova univerzita, 1995. Spisy Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně. Řada teoretická. ISBN 80-210-1197-1.
- KOROLENKO, Vladimír Galaktionovič. *Co píšou odsouzení před popravou: publicistovy poznámky o trestu smrti*. Praha: Pelcl, 1912.

- KUKLÍK, Jan. *Vývoj československého práva 1945-1989*. Praha: Linde, 2009. ISBN 978-80-7201-741-6.
- LATA, Jan. *Účel a smysl trestu*. Praha: LexisNexis, 2007. Knihovnička LexisNexis. ISBN 978-80-86920-24-5.
- LIŠKA, Otakar. *Tresty smrti vykonané v Československu v letech 1918-1989* [online]. 2., opr. a rozš. vyd. Praha: Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu SKPV PČR, 2006 [cit. 2017-03-14]. Sešity Úřadu dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu. ISBN 80-86621-09-X.
- LIŠKA, Otakar. *Vykonané tresty smrti, Československo 1918-1989: (nezahrnuje rozsudky německé justice)*. Praha: Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu PČR, 2000. Sešity Úřadu dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu PČR. ISBN 80-238-5743-6.
- LYONS, Lewis. *Historie trestu: justiční tresty od dávných dob po současnost*. Praha: Svojtka & Co., 2004. ISBN 80-7352-021-4.
- MALÝ, Karel. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. 3. přeprac. vyd. Praha: Linde, 2004. ISBN 80-7201-433-1.
- MÍŘIČKA, August. *Trestní právo hmotné*. Praha: Všehrd, 1934. Publikace Všehrdu.
- MONESTIER, Martin. *Historie trestu smrti: dějiny a techniky hrdelního trestu od počátků po současnost*. Praha: Rybka, 1998. ISBN 80-7176-812-X.
- NAVRÁTILOVÁ, Jana. *Výjimečný trest*. Praha: Leges, 2010. Teoretik. ISBN 978-80-87212-41-7.
- NOVOTNÝ, Oto. *O trestu a vězeňství: studie o funkcích trestu v soudobé naší společnosti*. 2. vyd. Praha: Academia, 1969.
- PLACHÝ, Jiří a Ivo PEJČOCH. *Masarykovy oprátky: problematika trestu smrti v období první a druhé Československé republiky 1918-1939*. Cheb: Svět křídel, 2012. Svět křídel. ISBN 978-80-87567-21-0.
- REPÍK, Bohumil. *Evropská úmluva o lidských právech a trestní právo*. Praha: Orac, 2002. Výběrové texty. ISBN 80-86199-57-6.
- SOLNAŘ, Vladimír. *Systém českého trestního práva*. Praha: Novatrix, 2009. ISBN 978-80-254-4033-9.
- SOLNAŘ, Vladimír. *Tresty a ochranná opatření*. Praha: Academia, 1979. Systém československého trestního práva.

- ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. I, § 1-139. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-428-5.

Odborné články:

- ADAMUS, Vladimír. Lze obnovit trest smrti? *Právní praxe*, 1993, (1), 38-43
- ČERNÝ, David. Vrah jako Breivik by už neměl žít. *Lidové noviny*, 2016, 28.5.2016, 19-20.
- FICO, Robert. Prečo a jako sme zrušili trest smrti, *Justičná revue*, 1991, 43(10)
- KLÍMOVÁ, Michaela. Trest smrti v lidské historii. *Rodinné listy*, 2013, (4), 33-39.
- KUKLÍK, Jan. Prezident Masaryk a trest smrti. *Dějiny a současnost*, 1998, (5), 31
- LIPŠIC, Daniel. Trest smrti - áno či nie? *Trestní právo*. 2008, 13(6), 42-47.
- MALENOVSKÝ, Jiří. *Trest smrti v současném mezinárodním společenství*. Bratislava: Právní obzor, 67, 1984, č. 4, s. 370-379
- NOVOTNÝ, Oto. Trest smrti a platné trestní právo. *Právník*. 1967, (6), 521-524.
- VÁLKOVÁ, Helena. Zamyšlení nad seminářem k otázce zrušení či ponechání trestu smrti v československém právním systému, *Právník*, 1990, (9), 828-829.
- VANÍČEK, Jiří. Trest smrti v pojetí československého a mezinárodního práva. *Trestní právo*. 2000, 5(6), 15-19.
- VLASTNÍK, J. Právo a smrt. *Rodinné listy*. 2013, (4), 3-12.

Právní předpisy a judikatura:

- Usnesení předsednictva ČNR č. 2/1993 Sb., o vyhlášení LISTINY ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD jako součástí ústavního pořádku České republiky
- Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon

- Zákon č. 129/2008 Sb., o výkonu zabezpečovací detence a o změně některých souvisejících zákonů
- Zákon ČNR č. 555/1992 Sb., o Vězeňské a justiční strážci České republiky
- Zákon č. 285/2002 Sb., o darování, odběrech a transplantacích tkání a orgánů a o změně některých zákonů
- usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 3. 2009, sp. zn. 6 Tdo 1334/2008

Elektronické zdroje:

- www.amnesty.cz
- www.amnesty.org
- www.coe.int
- <http://cvvm.soc.cas.cz>
- www.deathpenaltyinfo.org
- www.epravo.cz
- www.europa.eu
- www.euroskop.cz
- www.nasepenize.cz
- www.oas.org
- www.pravniprostor.cz
- www.vscr.cz
- www.wikipedia.cz
- www.denikreferendum.cz

Abstrakt

Tato diplomová práce se zabývá jedním z instrumentů trestního práva, konkrétně trestem smrti. Trest smrti je již dlouhá léta kontroverzním tématem, o kterém se diskutuje po celém světě. I když tento trest mají mnohé státy několik let či desetiletí zrušený, popřípadě ho neuplatňují, velmi se debatuje o tom, zda by neměl být opětovně zaveden.

Po úvodním vysvětlení, proč jsem si, jako téma své diplomové práce, vybrala zrovna trest smrti, následuje pojednání o trestu obecně, jeho druzích, účelu spolu s teoriemi, které na něj nahlízejí, a dále konkrétněji o tom, co je přesně míněno pojmem trest smrti a jaký účel, z již uvedených, se vztahuje právě k němu.

V další části mé práce najdeme obecný historický vývoj tohoto institutu, vývoj absolutního trestu v českých zemích a také mezinárodní dokumenty týkající se lidských práv a mého tématu též. V rámci obecného historického vývoje se podíváme, jak to s trestem smrti vypadalo ve starověku, středověku, v období absolutismu až se postupně dostaneme do současnosti. V rámci českých zemí se zaměříme na vývoj do roku 1918, na období první republiky, období protektorátu, na poválečný vývoj a na vývoj do roku 1990, kdy byl trest smrti na našem území zrušen. Co se týče mezinárodních dokumentů, pojednáme zde o významných dokumentech Organizace spojených národů, Rady Evropy, Evropské unie a Spojených států amerických.

V kapitole sedmé jsou uvedeny nejhlavnější argumenty odpůrců trestu smrti, ale také jeho přívrženců. Mezi názory odpůrců trestu smrti můžeme, mimo jiné, nalézt argument justičního omylu, možnosti nápravy pachatele a práva na život, zatímco v rámci argumentů přívrženců tohoto trestu se něco dozvíme o preventivním a odplatném účinku a také o ekonomickém faktoru absolutního trestu.

Další dvě kapitoly se zabývají možnými metodami výkonu trestu smrti, jaké metody se užívaly v rámci historie a jaké jsou povoleny dnes a v kterých státech. Z uvedených způsobů si řekneme, které se užívaly na našem území a v osmé kapitole najdeme shrnutí trestu smrti se současnou situací ve světě, tedy hlavně v kterých státech stále zůstává zachován.

V předposlední kapitole jsou rozepsány alternativy trestu smrti, kterými jsou trest odnětí svobody na doživotí a trest odnětí svobody nad 20 až do 30 let. Dále je sem také zařazena zabezpečovací detence.

Má diplomová práce je zakončena různými názory na tento institut. Setkáme se zde s názorem různých náboženství, s veřejným míněním české společnosti, s názory mé rodiny, mých přátel a pracovních kolegů. V poslední řadě uvádím názor svůj, společně se shrnutím, jak to s institutem trestu smrti dnes vypadá a kam jeho vývoj dále směřuje.

Abstract

This thesis deals with one of the instruments of criminal law, specifically with the death penalty. The death penalty is already for many years a controversial topic and discussed it around the world. Even if this penalty many states have several years or decades canceled or not applied it, greatly debating whether they should be re-imposed.

After an introductory explanation of why I chose the death penalty as a topic of my thesis, followed by a treatise about punishment, its kinds, purpose together with theories that look at this, and more specifically about what exactly is meant by the term death penalty and how the purpose of already listed, relates specifically to it.

In the next part of my work we find general historical development of this institute, development of capital punishment in the Czech Republic and international documents concerning human rights and also my theme. In the context of the general historical development we look at how the death penalty looked like in antiquity, the Middle Ages, the period of absolutism gradually until we get to the present. Within Czech countries will focus on the developments till 1918, during the first republic, the Protectorate period, the postwar development and the development until 1990, when the death penalty was abolished in our country. Regarding the international documents, we will discuss here on important documents of the United Nations, the Council of Europe, the European Union and the United States.

The most major arguments by opponents and adherents of the death penalty are given In the seventh chapter. Among opinions of opponents of the death penalty can be, among others, find the argument of judicial error, the possibility of reforming the offender and the right to life, while in the context of arguments following this penalty to learn something about preventive and retribution effect, and also about the economic factor of capital punishment.

The next two chapters deal with the possible methods of capital punishment, what methods were used in the context of history and what is allowed today and in which countries. Of these methods we say that were used in our country and in the eighth chapter we will find a summary of the death penalty with the current situation in the world, mainly in which countries is still preserved.

In the penultimate chapter are described alternatives to the death penalty, these are punishment of life imprisonment and a penalty of imprisonment of 20 years to 30 years. Preventive detention is also included here.

My thesis is finished with different opinions on this institution. We find the opinions of different religions, the public opinion of Czech society with the opinions of my family, my friends and work colleagues. Finally, I mention my opinion together with a summary of how the death penalty institute looks like today and where its evolution is further directed.

Název práce v českém jazyce: Trest smrti

Klíčová slova:

trest smrti

absolutní trest

poprava

Title of the thesis in English: Death penalty

Key words:

death penalty

capital punishment

execution